

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně-pedagogických studií

Bakalářská práce

Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole

Ester Tylečková

OLOMOUC 2024

Vedoucí práce: Mgr. Eva Urbanovská, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole*“ vypracovala sama pod odborným vedením, na základě literatury uvedené v seznamu literatury a použitých zdrojů. Dále prohlašuji, že všechny užití zdroje jsou zahrnuty v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

.....

Ester Tylečková

Poděkování

Ráda bych paní Mgr. Evě Urbanovské, Ph.D., za vstřícné jednání, cenné rady a připomínky při zpracovávání této bakalářské práce. Poděkování také patří všem pedagogům, asistentům pedagoga a dětem z oslovených mateřských škol za spolupráci a poskytnutí dat a informací k praktické části. Velké poděkování bych chtěla vyjádřit mému příteli, rodině a blízkým za oporu a podporu po celou dobu mého studia.

Jméno a příjmení:	Ester Tylečková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Eva Urbanovská, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole
Název v angličtině:	The use of aids for working with children with autism in kindergarten
Zvolený typ práce:	Bakalářská práce
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřské škole a na roli didaktických a relaxačních pomůcek v tomto procesu. Cílem práce je zhodnotit dostupné pomůcky, vytvořit brožuru s návody a aktivitami pro pedagogy a asistenty pedagoga a zvýšit povědomí o důležitosti individuálního přístupu a kreativního využití pomůcek. Práce nejprve shrnuje teoretické poznatky o PAS a specifických vzdělávacích potřebách dětí s PAS. Následně se věnuje problematice didaktických a relaxačních pomůcek a jejich roli ve vzdělávání dětí s PAS. V praktické části práce je prezentováno dotazníkové šetření mezi pedagogy a asistenty pedagoga v mateřských školách, které se zaměřuje na používané pomůcky a jejich vnímání pedagogy. Na základě zjištěných dat je vytvořena brožura s návody a aktivitami pro práci s dětmi s PAS. Práce zdůrazňuje, že didaktické a relaxační pomůcky mohou být cenným nástrojem pro vzdělávání dětí s PAS, pokud jsou používány správným způsobem a s ohledem na individuální potřeby každého dítěte. Brožura, která je součástí práce, slouží jako praktický návod pro pedagogy a asistenty pedagoga a může jim pomoci zkvalitnit vzdělávání dětí s PAS v mateřské škole.</p>

Klíčová slova:	dítě, autismus, pomůcky, vzdělávání, individuální přístup, kreativita
Anotace v angličtině:	<p>This bachelor's thesis focuses on the issue of educating children with autism spectrum disorder (ASD) in kindergarten and the role of didactic and relaxation aids in this process. The aim of the thesis is to evaluate the available aids, create a brochure with instructions and activities for teachers and teaching assistants, and raise awareness of the importance of an individual approach and the creative use of aids.</p> <p>The thesis first summarizes theoretical knowledge about ASD and the specific educational needs of children with ASD. It then deals with the issue of didactic and relaxation aids and their role in the education of children with ASD. The practical part of the thesis presents a questionnaire survey among teachers and teaching assistants in kindergartens, which focuses on the aids used and their perception by teachers. Based on the data collected, a brochure with instructions and activities for working with children with ASD is created.</p> <p>The thesis emphasizes that didactic and relaxation aids can be a valuable tool for educating children with ASD if they are used correctly and with respect to the individual needs of each child. The brochure, which is part of the thesis, serves as a practical guide for teachers and teaching assistants and can help them improve the education of children with ASD in kindergarten.</p>
Klíčová slova v angličtině:	child, autism, aids, education, individualized approach, creativity
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha 1: Náměty na využití pomůcek pro děti s PAS v MŠ</p> <p>Příloha 2: Dotazník pro učitele MŠ – Využití pomůcek pro děti s PAS</p> <p>Příloha 3: Závěrečný dotazník</p> <p>Příloha 4: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ JIRÁSKOVA)</p>

	Příloha 5: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ KARLA ČAPKA) Příloha 6: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ SLEZSKÁ DIAKONIE)
Rozsah práce:	132
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

Obsah	6
Úvod	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Porucha autistického spektra	11
1.1 Definice poruch autistického spektra.....	11
1.2 Etiologie.....	12
1.3 Klasifikace.....	13
1.3.1 Dětský autismus (F 84.0).....	13
1.3.2 Atypický autismus (F 84.1)	14
1.3.3 Rettův syndrom (F 84.2).....	14
1.3.4 Jiná dezintegrační porucha v dětství (F 84.3)	14
1.3.5 Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F 84.4)	14
1.3.6 Aspergerův syndrom (F 84.5).....	15
1.3.7 Jiné pervazivní vývojové poruchy (F 84.8)	15
1.3.8 Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (F 84.9)	15
1.4 Diagnostika pervazivních vývojových poruch.....	19
1.4.1 Diagnostické testy	20
2 Společné znaky poruch autistického spektra	25
2.1 Sociální interakce a sociální chování.....	25
2.2 Komunikace	26
2.3 Představitost, zájmy a hra	28
3 Výchova a vzdělání osob s autismem v MŠ	30
3.1 Metody využívané při edukaci dětí s PAS v MŠ	32
3.2 Terapie u osob s PAS	32
4 Hračka jako didaktická pomůcka	37
4.1 Role hraček, jako didaktických pomůcek pro děti s PAS	37
4.2 Vztah mezi hračkami a terapeutickými cíli v terapii autismu	38
4.3 Výzvy a překážky při použití hraček v terapii dětí s PAS.....	39
4.4 Výběr vhodných hraček pro děti s PAS	40
4.5 Nejčastěji využívané pomůcky u dětí s autismem	40
II. PRAKTICKÁ ČÁST	42
5. Cíle a předpoklady	42
6. Metodologie výzkumu.....	44
7. Výzkumný vzorek	45
7.1 Charakteristika zkoumaného vzorku a místa šetření.....	45
8. Průběh a podmínky šetření	47

8.1	Zpracování dotazníků pedagogy působícími v mateřských školách	48
8.2	Pozorování provedené v jednotlivých mateřských školách.....	49
8.3	Tvorba brožurky pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga pro práci s dětmi s PAS.....	52
8.4	Aplikace brožury v praxi:	53
8.5	Dotazník – zpětná vazba pedagogů:	53
9.	Shrnutí výsledků a interpretace dat.....	54
9.1	Vyhodnocení dotazníků pedagogů v mateřských školách.....	54
9.2	Vyhodnocení pozorování.....	58
	Souhrnné pozorování dětí s PAS během dne v MŠ:	58
9.3	Vyhodnocení brožury a její úspěšnost v praxi	60
10.	Diskuze	67
10.1	Doporučení do praxe	68
10.2	Limity práce	68
11.	Závěr	69
	Seznam použité literatury.....	70
	Knižní zdroje.....	70
	Internetové zdroje.....	73
	Seznam tabulek	74
	Seznam obrázků a grafů	74
	Zdroje obrázků:	74
	Seznam příloh	75
	Příloha 1: NÁMĚTY NA VYUŽITÍ POMŮCEK PRO DĚTI S PAS V MŠ.....	76
	Obsah	1
	Proč jsem se rozhodla vytvořit tuto brožurku?	3
	Nejčastější otázky spojené s pojmem AUTISMUS	4
	Co je to autismus?	4
	Jak se projevuje autismus?	4
	Jak se diagnostikuje autismus?	4
	Kdo stanoví diagnózu?	5
	Jaké jsou příčiny vzniku autismu?	5
	Výchova a vzdělání osob s autismem v MŠ	6
	Terapie u osob s PAS	6
	Hračka jako didaktická pomůcka	7
	Role hraček, jako didaktických pomůcek pro děti s PAS	7
	Vztah mezi hračkami a terapeutickými cíli v terapii autismu.....	7
	Výzvy a překážky při použití hraček v terapii dětí s PAS	7
	Výběr vhodných hraček pro děti s PAS.....	8

Nejčastěji využívané pomůcky u dětí s autismem	8
Čeští autoři zabývající se autismem	9
Čeští vědci zabývající se autismem	9
Významní zahraniční autoři zabývající se autismem.....	10
Jak pracovat s dětmi s PAS?	11
Desatero metodických postupů	13
Jak komunikovat s dětmi s PAS?	14
1) DIDAKTICKÉ POMŮCKY	15
1) Vkládací barevné kroužky	16
2) Kostky.....	17
3) Strukturované listy aktivity s mřížkou	18
4)Logické řady	19
5) Plošné skládání barevných tvarů na předlohu	20
6) Vkládačky (vkládání dle tvaru, zvířata, číslice)	21
7) Třídění předmětů (kuličky, víčka...) dle barev	22
8) Puzzle	23
9) Dřevěné tyčky (skládání dle velikosti).....	24
10) Půlené obrázky.....	25
2) RELAXAČNÍ POMŮCKYDIDAKTICKÉ POMŮCKY	26
1) Kinetický písek	27
2) Plastelína.....	29
3) Navlékání korálků.....	30
4) Mouka.....	31
5) Dešťová hůl	33
6) Antistresový míček	34
7) Autíčko Finger car	35
8) Squish hračky.....	36
9) Senzory válce.....	37
10) Pop It	39
Seznam literatury	40
Internetové zdroje:	42
Odkazy na didaktické pomůcky:	43
Odkazy na relaxační pomůcky:	45
Příloha 3: Závěrečný dotazník.....	69
Příloha 4: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ JIRÁSKOVA)	72
Příloha 5: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ KARLA ČAPKA)	73
Příloha 6: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ SLEZSKÁ DIAKONIE)	74

Seznam použitých zkratk

AAK – Alternativní a augmentativní komunikace

ABA – Aplikovaná behaviorální analýza

DSM-5 Diagnostický a statistický manuál duševních poruch

MKN-10 – Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů – desátá revize

MKN-11 – Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů – jedenáctá revize

MŠ – Mateřská škola

PAS – Poruchy autistického spektra

PECS – Picture Exchange Communication System (výměnný obrázkový systém)

WHO – Světová zdravotnická organizace

Úvod

„Aby autisté v tomto světě uspěli, musí najít své silné stránky a lidi, kteří jim pomohou se dostat ke svým snům a cílům. Aby se tak stalo, je nutné mít a udržet si kamarády. Mezi kamarády musí být mentoři. Podporující prostředí, ve kterém se mohou učit ze svých chyb, to pro autisty musí společnost vytvořit.“

Bill Wong

Tato citace přesně vystihuje mé přesvědčení, že podpora dětí s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřské škole má klíčový význam. Věk 2 až 6 let je obdobím, kdy se děti učí sociálním dovednostem, hra a využití pomůcek v mateřské škole je pro ně přirozeným prostředkem pro rozvoj. Vše, co se děti v tomto období naučí, je základem jejich budoucích mravních hodnot a zůstane jim na celý život. Učitelky mateřských škol proto musí být skutečně edukovány o vývojových potřebách dětí, a to zejména u dětí s postižením.

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na pomůcky, které slouží k rozvoji dětí s poruchou autistického spektra v mateřských školách. Téma „Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole“ jsem si zvolila, jelikož pracuji jako učitelka v mateřské škole, která integruje chlapce s touto poruchou. O problematiku vzdělávání dětí s PAS jsem se začala zajímat více do hloubky, zejména kvůli nové zkušenosti s chlapcem s poruchou autistického spektra, který začal chodit do mé třídy. Předtím jsem se s touto poruchou během praxí na své střední škole setkala pouze jednou. Když tento chlapec ke mně do třídy nastoupil, bylo to pro mne ze začátku hodně náročné. Ale tato nová zkušenost mě dovedla k tomu, že jsem denně toužila po dalším rozvoji a získání více informací v oblasti speciální pedagogiky. Přála jsem si nejen osvojit osvědčené pedagogické metody, ale i více pochopit autistické dítě a porozumět jeho jedinečným potřebám.

Byla jsem proto velmi vděčná za cenné rady, které mi poskytli zkušení pedagogové jak na vysoké škole, tak i v zaměstnání. Jejich zkušenosti mi byly nesmírně cennou oporou a umožnily mi lépe porozumět specifickým potřebám dětí a lépe se s nimi pracovat.

Jelikož mám zájem o to, aby noví pedagogové, kteří se poprvé setkají s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS), nebyli v nejistotě a nemuseli si pokládat otázku: „Jak pracovat s dětmi s autismem v MŠ?“ rozhodla jsem se vytvořit brožuru. Cílem mé brožury je poskytnout užitečné informace a nápady na využití didaktických a relaxačních pomůcek, aby noví pedagogové byli lépe vybaveni pro efektivní práci s dětmi s PAS a poskytli jim potřebnou podporu při vzdělávání.

Text je rozdělen na dvě části, teoretickou a praktickou. V první kapitole teoretické části je představen komplexní přehled o poruchách autistického spektra. Tato kapitola zahrnuje etiologii a klasifikaci těchto poruch a dále se věnuje detailnímu popisu diagnostických postupů. Druhá kapitola se věnuje charakterizaci dětí s PAS prostřednictvím konceptu autistické triády, a analýze sociální interakce, komunikace, představivosti a zájmu o hru u těchto dětí. Třetí kapitola přináší důležitý pohled na vzdělávání a výchovu osob s poruchou autistického spektra v mateřské škole. Zkoumá různé přístupy k práci s těmito dětmi a důkladně analyzuje adaptaci školního prostředí, aby bylo přizpůsobeno jejich potřebám. Čtvrtá kapitola se věnuje hračce jako didaktické pomůcce. Zvláštní důraz je kladen na využití hraček jako didaktických nástrojů, které mohou výrazně přispět k procesu vzdělávání a podpory těchto dětí. Tato kapitola nabízí komplexní pohled na význam hraček jako prostředku k dosažení vzdělávacích cílů a nástroje podpory rozvoje dětí s PAS.

Praktická část je zaměřena na vytvoření brožury pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga, aby byli informováni o možnostech využití pomůcek při práci s dětmi s PAS v MŠ. Cílem je zjistit za pomoci dotazníku a pozorování, jaké pomůcky v MŠ využívají. Poté vypracovat brožuru a zjistit i v ostatních MŠ, jak na pomůcky a práci s pomůckami děti s PAS reagují, a zda se způsob práce s pomůckami osvědčil v praxi.

Analýza těchto cílů proběhne ve spolupráci se třemi mateřskými školami z Krnova, s dětmi s PAS, které je každé umístěno v jiném typu zařízení. Jedná se o mateřskou školu, mateřskou školu s logopedickou třídou a mateřskou školu pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Porucha autistického spektra

„Autismus není něco, co osoba má, není to ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí. Autismus je všepřonikající. Prostupuje každou zkušeností, celým vnímáním, každým smyslem, každou emocí. Autismus je součástí existence. Osobnost se od autismu oddělit nedá.“

Jim Sinclair

Porucha autistického spektra se nejvíce projevuje v oblasti komunikace a sociálních interakcí. Tyto odlišnosti jsou způsobeny vrozenými rozdíly ve vývoji a funkcích mozku, což vede k odlišnému chování a způsobu myšlení u dětí v porovnání s jejich vrstevníky. Děti trpící touto poruchou často čelí problémům v komunikaci a mají obtíže s účinným zvládnutím běžných každodenních situací.

Na druhou stranu, lidé s autismem mohou vykazovat nadprůměrné schopnosti v určitých oblastech, jako je matematika, jazykové dovednosti a umění. Každý jedinec s diagnostikovaným autismem je však unikátní. Ačkoliv mají společnou diagnostickou kategorii, inteligence, chování a schopnosti se mezi nimi mohou výrazně lišit. Někteří vyžadují specializovanou péči a podporu, zatímco jiní jsou schopni vést samostatný život, budovat úspěšnou kariéru a vytvářet šťastné rodiny.

Důležité je si uvědomit, že všichni jedinci s poruchami autistického spektra čelí specifickým vývojovým výzvám, které mohou zásadně ovlivnit jejich životy a životy jejich rodin.

1.1 Definice poruch autistického spektra

Světová zdravotnická organizace (2022) WHO definuje autismus jako „poruchu autistického spektra (PAS)“ nebo také jako „pervazivní vývojovou poruchu“ v Mezinárodní klasifikaci nemocí, desáté revizi (MKN-10). Pod tímto termínem zahrnuje různé neurovývojové poruchy, které se projevují obtížemi v sociální interakci, komunikaci a omezenými, repetitivními vzory chování.

„Autismus je poruchou vývoje sociální interakce a komunikace. Jde o vrozenou odlišnost ve vývoji a fungování mozku, která způsobuje, že dítě se chová a myslí jinak než jeho vrstevníci. Má potíže v komunikaci, nedokáže adekvátně reagovat na běžné situace. Na druhou

stranu v některých oblastech mohou lidé s autismem výrazně převyšovat ostatní, třeba v matematice, jazycích nebo umění.“ (Nautis, 2023)

Dle Thorové jsou autistické poruchy vážnými vývojovými narušeními ovlivňujícími mentální vývoj, komunikaci, sociální interakci a symbolické myšlení. Jejich projevy se objevují v raném dětství a diagnóza bývá často obtížná kvůli překrývání symptomů a nejednoznačnosti. Tato skupina zahrnuje dětský autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom a další pervazivní vývojové poruchy. (Thorová, 2016)

Pojetí

Termín „autismus“ byl poprvé uveden v roce 1911 švýcarským psychiatrem E. Bleulerem. Použil tento název k označení jednoho z příznaků, který pozoroval u pacientů trpících schizofrenií (Thorová, 2006). Tato skutečnost vedla k nesprávnému spojování a zaměňování poruchy autistického spektra (PAS) se schizofrenií jak mezi laickou veřejností, tak i mezi odborníky. Dlouho nebylo zcela jasné, zda je autismus psychotickým onemocněním. Dříve se pro něj používaly termíny „časná dětská schizofrenie“ a „infantilní psychóza“ (Creak, 1963; Eisenberg, 1972).

Teprve v roce 1972 Michael Rutter zdůraznil rozdíly mezi autismem a schizofrenií, jako jsou odlišný věk projevu, charakteristiky projevů a průběh postižení, rodinná anamnéza a úroveň intelektuálních schopností (Howlin, 2005).

V oblasti autismu jsou běžné termíny jako autismus, poruchy autistického spektra a pervazivní vývojové poruchy. Nejběžnějším názvem pro tuto poruchu je dnes „porucha autistického spektra“ (Pastieriková, 2013).

1.2 Etiologie

Historie autismu má kořeny v minulosti a některé znaky „nepochopitelného“ chování lze nalézt již ve 13. století (Šporclová, 2018). V té době byly některé děti, které bychom dnes označili za autistické, vnímány různě, od svatých v době Hippokratovy éry po posedlé ďáblem ve středověku (Thorová, 2016).

Leo Kanner původně zvažoval, že autismus je vrozenou poruchou, ale později začal zkoumat rodiče dětí s touto poruchou a označil je za emocionálně chladné, což vedlo ke konceptu „matky ledničky“ (Hrdlička, Komárek, 2014). Tyto teorie způsobily stigmatizaci rodičů a rozklad rodin.

V průběhu 20. století se objevily první systematické poznatky o poruchách autistického spektra. Heller popsal „infantilní demenci u dětí,“ což dnes spadá do této kategorie (Thorová, 2016). V roce 1943 Kanner podrobně popsal jedenáct dětí s touto poruchou, zdůraznil jejich sociální obtíže a tendenci k neměnnosti (Hrdlička, Komárek, 2014). Hans Asperger též identifikoval podobné rysy u svých pacientů, což vedlo k pojmenování „Aspergerův syndrom“ (Mikoláš, 2014).

Některé teorie, jako ta spojující autismus s „odmítavým postojem rodičů“ a termín „matka lednička“ od Bruna Bettelheima, se ukázaly jako neplatné a způsobily nespravedlivou stigmatizaci rodičů. Postupem času se však pohled na autismus změnil a Mezinárodní klasifikace nemocí začala zahrnovat autismus do svého diagnostického rámce v roce 1967, což vedlo k dalšímu rozvoji definic a diagnostických kategorií (Šporclová, 2018). Aktuální výzkum také vyvrátil některé teorie, jako například spojitost mezi očkováním a autismem (Světová zdravotnická organizace, 2023), a zdůraznil důležitost neustálého vzdělávání a aktualizace v oblasti autismu.

1.3 Klasifikace

V rámci Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. verze (MKN-10), jsou Poruchy autistického spektra zařazeny do kategorie F 84 – Pervazivní vývojové poruchy. Tato kategorie je charakterizována jako kvalitativní porušení reciproční sociální interakce na úrovni komunikace a omezený, stereotypní a opakující se soubor zájmů a činností. Tyto kvalitativní abnormality jsou patrné jako stálý prvek jednání jedince ve všech situacích. (Ošlejšková, 2022)

Do této kategorie patří následující poruchy:

1.3.1 Dětský autismus (F 84.0)

Je nejčastější diagnózou v rámci PAS. MKN-10 rozděluje projevy této poruchy do dvou oblastí, které musí být splněny pro stanovení diagnózy. První oblast zahrnuje časové omezení nástupu poruchy před třetím rokem věku, zatímco druhá oblast zahrnuje tři skupiny funkcí s abnormálními projevy: reciproční sociální interakce, komunikaci a omezené a stereotypní chování. Vedle toho MKN-10 zmiňuje také nespecifické problémy, které se u dětí s PAS mohou objevit, jako jsou fobie, poruchy spánku a stravování, výbuchy vzteku a sebepoškozování.

1.3.2 Atypický autismus (F 84.1)

Jedná se o diagnózu, která obsahuje některé rysy dětského autismu, ale některé z podmínek potřebných pro diagnózu dětského autismu nejsou dostatečně splněny. Tyto odlišnosti mohou zahrnovat i jiný věk nástupu poruchy (až do tří let věku, ale i později v dětství) nebo neúplnou přítomnost abnormálních projevů ve třech typických oblastech (kde může být alespoň jedna skupina symptomů nedostatečně prokázána).

1.3.3 Rettův syndrom (F 84.2)

Tento syndrom je zvláště patrný u dívek. Onemocnění je způsobeno genetickou mutací, ke které dochází pozdě v těhotenství nebo brzy po porodu. Zpočátku je charakteristický normální vývoj dítěte, ale kolem druhého roku života se objevují první příznaky, vývoj dítěte se zastavuje a otáčí. Mezi další příznaky patří opožděný růst hlavy, nedostatek funkčních pohybů končetin, stereotypní rotace horních končetin a hyperventilace. Jedinci mohou ztratit nabyté manuální ovládání a komunikační dovednosti a mohou být náchylní k pozdějšímu rozvoji trunkální ataxie a apraxie. V některých případech se mohou objevit epileptické záchvaty a může dojít k rozvoji těžké mentální retardace.

1.3.4 Jiná dezintegrační porucha v dětství (F 84.3)

Tento typ pervazivní vývojové poruchy je charakterizován počátečním obdobím normálního vývoje (asi do 2 let), po kterém následuje velmi krátké období (řádově několik měsíců), ve kterém dochází ke ztrátě získaných dovedností v některých oblastech. Zasaženy bývají sociální doména, komunikační doména nebo se projevují změny chování. Prognóza těchto onemocnění je špatná a u postižených se obvykle rozvinou trvalé duševní poruchy. Mezi diagnózy v této kategorii patří dětská demence, Hellerův syndrom, komenzální psychóza nebo dezintegrační psychóza.

1.3.5 Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F 84.4)

Tato diagnóza zahrnuje osoby s těžkým mentálním postižením, které trpí poruchou pozornosti, výraznou hyperaktivitou a stereotypním chováním. Na rozdíl od intaktních jedinců dochází v období dospívání k typickému přechodu od abnormální k potlačované aktivitě. Typická jsou také různá vývojová opoždění.

1.3.6 Aspergerův syndrom (F 84.5)

V MKN-10 je popsán jako syndrom s „nejasnou nosologickou validitou,“ který sdílí kvalitativní poruchu reciproční sociální interakce s autismem, zároveň s opakujícím se omezeným a stereotypním repertoárem zájmů a aktivit. Hlavní rozdíl spočívá v absenci opožďení v řeči a kognitivních schopnostech. Jeho projevy přetrvávají až do dospívání nebo dospělosti, s možným výskytem psychotických epizod v mladé dospělosti.

1.3.7 Jiné pervazivní vývojové poruchy (F 84.8)

Tato diagnostická skupina zahrnuje i další celkové poruchy vývoje, ale v Evropě je méně běžná. Kritéria pro tuto diagnózu nejsou přesně specifikována. Došlo k narušení komunikace, sociální interakce a kvality hry, ale symptomy nejsou přítomny v takové míře, která by odpovídala diagnóze autismu nebo atypického autismu.

1.3.8 Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (F 84.9)

Zahrnuje poruchy, které splňují obecná kritéria pro pervazivní vývojové poruchy, ale pro které chybí adekvátní informace a nezapadají do jiných kategorií.

(Hosák et al., 2015, mkn10.uzis.cz, 2022)

Tabulka 1: Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10

Tabulka 1: Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10		
1.	Autismus se projevuje před třetím rokem věku dítěte	
2.	Kvalitativní narušení sociální interakce	<ul style="list-style-type: none"> • Nepřiměřené hodnocení společenských emočních situací • Nedostatečná odpověď na emoce jiných lidí • Nedostatečné přizpůsobení sociálnímu kontextu • Omezené používání sociálních signálů • Chybí sociálně-emoční vzájemnost • Slabá integrita sociálního, komunikačního a emočního chování
3.	Kvalitativní narušení komunikace	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatečné sociální užívání řeči bez ohledu na úroveň jazykových schopností • Narušená fantazijní a sociálně napodobivá hra • Nedostatečná synchronizace a reciprocita v konverzačním rozhovoru • Snížená přizpůsobivost v jazykovém vyjadřování • Relativní nedostatek tvořivosti a představivosti v myšlení • Chybí emoční reakce na přátelské přiblížení jiných lidí (verbální i neverbální) • Narušená kadence komunikace a správného užívání důrazu v řeči, které moduluje komunikaci • Nedostatečná gestikulace užívaná ke zvýraznění komunikace

4.	<p>Omezené, opakující se stereotypní způsoby chování, zájmy a aktivity</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rigidita a rutinní chování v široké škále aspektů každodenního života (všední zvyky, hry) • Specifická přichylnost k předmětům, které jsou pro daný věk netypické (jiné než např. plyšové hračky) • Lpění na rutině, vykonávání speciálních rituálů • Stereotypní zájmy – např. data, jízdní řády • Pohybové stereotypie • Zájem o nefunkční prvky předmětů (například omak, vůně) • Odpor ke změnám v běžném průběhu činností nebo v detailech osobního prostředí (například přesunutí dekorací nebo nábytku v rodinném domě)
<p>Nespecifické rysy:</p>		
<ul style="list-style-type: none"> • strach (fobie) • poruchy spánku a příjmu potravy • záchvaty vzteku, agrese a sebezraňování (zvláště pokud je přítomna těžká mentální retardace) • většinou chybí spontaneita, iniciativa a tvořivost při organizování volného času • potíže s vytvořením myšlenkové osnovy (koncepce) při rozhodování v práci i přesto, že schopnostmi na úkoly stačí 		

(Thorová, 2017, s. 178)

Thorová (2021) uvádí, že v rámci MKN-11 se již nesetkáváme s označením pervazivní vývojové poruchy. Kategorie pervazivních vývojových poruch zanikla a byla nahrazena skupinou neurovývojových, duševních a behaviorálních poruch pod novým označením 6A. Do této kategorie spadají poruchy autistického spektra pod kódem 6A02.

Světová zdravotnická organizace (WHO) tuto revizi schválila na 72. světovém zdravotnickém zasedání v květnu 2019. Tím došlo k zásadnímu přepracování klasifikace poruchy autistického spektra.

Nový systém klasifikace v rámci MKN-11 zahrnuje 6 subtypů PAS, které jsou odlišeny podle úrovně intelektu a jazykových dovedností. Konkrétně to jsou:

Tabulka 2: Diagnostika PAS podle MKN-11

	Porucha intelektu	Poškození funkčního jazyka
6A02.0	Porucha není přítomna.	Poškození není přítomno nebo je mírné.
6A02.1	Porucha je přítomna.	Poškození není přítomno nebo je mírné.
6A02.2	Porucha není přítomna.	Poškození je přítomno.
6A02.3	Porucha je přítomna.	Poškození je přítomno.
6A02.4	Porucha není přítomna.	Absence funkčního jazyka.
6A05.5	Porucha je přítomna.	Absence funkčního jazyka.

(Thorová, 2023)

Toto nové členění významně usnadňuje zařazení jedinců s PAS do relevantních kategorií a lépe reflektuje různorodé projevy této poruchy. S přibývajícím zájmem odborníků a lepším porozuměním této komplexní poruše se otevírají nové možnosti pro vhodné intervence a terapeutické přístupy, což může výrazně zlepšit kvalitu života jedinců s PAS a jejich rodin. (Thorová, 2023)

1.4 Diagnostika pervazivních vývojových poruch

V současné době neexistuje žádný jednoduchý test, který by jasně ukázal, zda má někdo poruchu autistického spektra (PAS), nebo ne. Diagnóza PAS se zakládá na pozorování chování a hledání typických znaků, což může být složité kvůli nedostatku odborníků. To zase může vést k tomu, že diagnózy se často sdělují až později, což může ztížit hledání vhodné pomoci. Navrhovaný model diagnózy by měl zahrnovat tři kroky: **podezření, speciální vyšetření a následnou péči s podporou komunity.**

Rodiče a pedagogové si v raném věku mohou všimnout odlišností v chování dítěte, které mohou naznačovat poruchu autistického spektra (PAS). Tyto odlišnosti mohou zahrnovat opožděný vývoj řeči, nezáměr o oční kontakt, stereotypní pohyby a potíže s vytvářením a udržováním vztahů.

Pediatři a další specialisté během standardních kontrol sledují vývojové milníky dítěte a pátrají po případných varovných signálech PAS. Mohou také využít standardizované nástroje pro screening PAS. Pokud mají podezření na PAS, doporučí rodičům další podrobnější diagnostiku.

Včasná rozpoznání PAS je zásadní a závisí na několika faktorech. Důležitá je nejen znalost typických symptomů PAS u rodičů a pedagogů, ale také pečlivé sledování vývoje dítěte a všímání si odlišností v jeho chování a vývoji. Otevřená komunikace mezi rodiči a odborníky je také klíčová.

Včasná diagnóza PAS je zásadní pro několik oblastí. Umožňuje včasné zahájení intervence, což znamená, že terapie a podpora v raném věku mohou výrazně zlepšit prognózu a kvalitu života dítěte s PAS. Dále hraje důležitou roli v podpoře rodiny, protože rodiče dětí s PAS potřebují informace, pomoc a specifickou podporu. V neposlední řadě je včasná diagnóza klíčová pro začlenění do společnosti, aby osoby s PAS mohly plnohodnotně participovat na společenském životě.

Jak uvádí Thorová (2016), důležité je zohlednit celkový obraz chování a komunikace, aby bylo možné stanovit správnou diagnózu. Diagnostická kritéria jsou uvedena v manuálech, jako je DSM-5 (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch) nebo ICD-10/ICD-11 (Mezinárodní klasifikace nemocí).

Proces diagnostiky autismu zahrnuje několik klíčových kroků. Prvním prvkem je **anamnéza**, což zahrnuje podrobný rozhovor s rodiči nebo zákonnými zástupci ohledně vývoje dítěte a jeho chování. Tato fáze poskytuje informace o raném vývoji, sociálních interakcích a případných příznacích poruch autistického spektra (PAS) v rodině.

Následuje **pozorování**, kdy odborníci sledují chování dítěte v různých situacích, včetně ambulantních prostor, školky a domova. Zaměřují se na specifické projevy PAS, jako jsou obtíže s komunikací a stereotypní chování.

Dalším důležitým krokem je **psychologické vyšetření**, které zahrnuje použití standardizovaných testů k posouzení kognitivních funkcí, jazykových dovedností, sociální interakce a chování dítěte. Tyto testy poskytují objektivní a měřitelné údaje, které pomáhají při diagnostice.

(Thorová, 2016).

Specifické diagnostické nástroje, jako jsou ADOS-2 (Autism Diagnostic Observation Schedule, Second Edition) a ADI-R (The Autism Diagnostic Interview, Revised), jsou klíčové pro přesnou diagnostiku PAS. ADOS-2 je pozorovací škála, která poskytuje strukturované prostředí pro diagnostiku u dětí i dospělých, zatímco ADI-R je strukturovaný rozhovor s rodiči o raném vývoji a současném stavu dítěte (Autismport – Diagnostické testy, 2024).

Existuje několik testů, které se používají k diagnostice autismu, a ty se liší v závislosti na věku osoby a specifických oblastech, které je třeba posoudit.

1.4.1 Diagnostické testy

1-3 roky

- 1. M-CHAT (Modified Checklist for Autism in Toddlers):** Dotazník pro hodnocení rizika poruchy autistického spektra u dětí (16–30 měsíců). Obsahuje dvacet otázek s odpověďmi ANO/NE. Používá se v rámci pediatrických prohlídek v 18 měsících věku v České republice. (Thorová, 2016).
- 2. M-CHAT-R/FTM (The Modified Checklist for Autism in Toddlers, Revised with Follow-Up)** Byl vytvořen jako doplněk dotazníku M-CHAT-RTM. Dohromady tvoří dvoufázový nástroj hodnotící riziko poruchy autistického spektra (PAS) na základě informací od rodičů (Autismport, 2024).
- 3. Pozorování chování ADOS (Autism Diagnostic Observation Schedule, Second Edition):** Metoda ADOS, rovněž od Thorové (2016), umožňuje standardizované hodnocení a je administrativně nenáročná. Je vhodná i pro školní prostředí a zahrnuje rozšíření pro batolecí věk.

4. **ADI-R (The Autism Diagnostic Interview, Revised):** Strukturovaný rozhovor s rodiči o raném vývoji a současném stavu dítěte (Thorová, 2016).

1-5 let

5. **M-DACH (Dotazníky pro rodiče):** Thorová (2016) uvádí M-DACH jako screeningovou metodu pro děti ve věku 18 měsíců až 5 let. Vyplnění dotazníku trvá přibližně 20 až 30 minut.

5-17 let

6. **ADOS-2:** Pozorovací škála pro děti a adolescenty ve věku 5–17 let. Klinický diagnostik hodnotí chování adolescenta v rámci strukturovaných a semistrukturovaných aktivit po dobu 45–60 minut. Používá se v diagnostických centrech. Je standardizovaný.
7. **ADI-R:** Strukturovaný rozhovor pro děti a adolescenty ve věku 5–17 let. Klinický diagnostik vede rodiče k strukturovanému rozhovoru o vývoji a chování adolescenta, vyšetření trvá 60–90 minut. Používá se v diagnostických centrech. Je doplňkem k ADOS-2.
8. **AQ Test:** Sebeposuzovací dotazník pro adolescenty ve věku 5–17 let.
9. **EDA-Q:** Screeningový dotazník pro adolescenty ve věku 5–17 let. Slouží k zachycení projevů PDA, trvá 10–15 minut, je dostupný online. Nejde o diagnostický nástroj.

6-12 let

10. **ASAS (pedagogové):** Screeningová metoda pro děti ve věku 6–12 let. Slouží k detekci chování svědčícího pro PAS, trvá 15–20 minut. Dostupná online. Není diagnostickým nástrojem.
11. **ASAS (rodiče):** Screeningová metoda pro děti ve věku 6–12 let. Slouží k detekci chování svědčícího pro PAS, trvá 15–20 minut. Dostupná online. Není diagnostickým nástrojem.

6-17 let

12. **ASSQ:** Screeningový dotazník pro děti a adolescenty ve věku 6–17 let. Zaměřuje se na projevy autistického spektra, trvá 10–15 minut. Dostupný online. Není diagnostickým nástrojem.

12-17 let

13. **EDA-Q:** Dotazník pro adolescenty ve věku 12–17 let. Slouží k stanovení extrémní vyhýbavosti pokynům, trvá 10–15 minut. Dostupný online. Není diagnostický nástroj.
14. **AQ Test:** Sebeposuzovací dotazník pro dospělé ve věku 16–100 let. Slouží k hodnocení autistických projevů, trvá 10–15 minut. Dostupný online. Není diagnostický nástroj.

18-66 let

15. **RBQ-2A:** Sebeposuzovací dotazník pro dospělé ve věku 18–66 let. Zaměřuje se na repetitivní chování, trvá 10–15 minut. Dostupný online. Není diagnostický nástroj.
16. **AQ Test** Sebeposuzovací dotazník, známý jako AQ test, pro screening autistických projevů u dospělých. Vyšší skóre neznamená vždy diagnostiku PAS a vyžaduje pečlivou interpretaci.

18-100 let

17. **EDA-QA:** Dotazník pro dospělé ve věku 18–100 let. Slouží k stanovení extrémní vyhýbavosti pokynům, trvá 10–15 minut. Dostupný online. Není diagnostický nástroj.
18. **RBQ-2A (18-100 let):** Sebeposuzovací dotazník zaměřený na omezené a repetitivní vzorce chování u dospělých. Slouží pro výzkum a screening, není diagnostickým nástrojem.
19. **EDA-QA (18-100 let):** Sebeposuzovací dotazník hodnotící extrémní vyhýbavost pokynům (PDA) u dospělých. Slouží ke screeningu projevů extrémní PDA, může být využit v běžné populaci.

(Autismport – Diagnostické testy, 2024)

Tyto diagnostické nástroje dohromady poskytují komplexní pohled na chování a symptomy jedince s poruchami autistického spektra, což usnadňuje přesné a individuálně přizpůsobené diagnostické rozhodnutí.

Konečný verdikt a diagnóza PAS jsou obvykle stanoveny na základě kolektivní práce odborníků, jako jsou kliničtí psychologové, psychiatři, neurologové a specialisté na neurovývojové poruchy. Týmový přístup umožňuje komplexní zhodnocení a zajišťuje, že konečné rozhodnutí je dobře podloženo různými perspektivami. (Thorová, 2016)

V rámci DSM-5 se stanovuje míra závažnosti poruchy autistického spektra (PAS) na základě zohlednění tíže poruchy sociální komunikace a omezeného a stereotypního chování. Tato míra závažnosti je hodnocena podle toho, jakou míru podpory daný jedinec na autistickém spektru potřebuje.

Tabulka 3: Diagnostická kritéria PAS podle DSM-5

Míra závažnosti je rozdělena do tří kategorií:
1. Stupeň 1 – vyžadující podporu.
2. Stupeň 2 – vyžadující značnou podporu.
3. Stupeň 3 – vyžadující velmi značnou podporu.

(Raboch et al., 2015)

Tabulka 4: Diagnostika PAS a její specifikace dle DSM 5

DSM-5 dále specifikuje poruchu autistického spektra pomocí několika dalších kritérií:
S přidruženou poruchou intelektu nebo bez ní.
S přidruženou poruchou řeči nebo bez ní.
Spojenou se známým somatickým nebo genetickým onemocněním nebo environmentálním faktorem.
Spojenou s jinou neurovývojovou, duševní nebo behaviorální poruchou.
Spojenou s katatonii.

(Raboch et.al., 2015)

Počet případů diagnostikovaných poruch autistického spektra se v naší zemi každoročně zvyšuje. S povinností provádět screeningové vyšetření poruch autistického spektra (dále jen PAS) v rámci preventivní prohlídky dítěte v 18 měsících věku (vyhláška 317/2016 Sb., o preventivních prohlídkách) a s přibývajícím odborníky v tomto odvětví se věková hranice určení diagnózy snižuje. Snižování věkové hranice při diagnostice by mělo jít ruku v ruce s rychlejším zahajování péče. Včasná intervence je důležitá nejen pro samotné dítě, ale také pro jeho rodinu, neboť diagnóza poruch autistického spektra je zásahem nejen do života samotného jedince, ale také významně ovlivňuje jeho rodinu s přesahem do celé společnosti (ČSABA, 2021). Při ošetřování pacienta s PAS hraje informovanost lékaře a zdravotnického personálu zásadní roli. Podstatnou je nejen znalost symptomatiky PAS, ale také znalost vhodného přístupu k pacientovi s touto diagnózou. (Čadilová, Žampachová, 2012)

V současné době se uvádějí 1 až 2 případy poruch autistického spektra na 100 osob, podle čehož v České republice žije něco mezi 100 000 až 200 000 osob s PAS (Adamus et al., 2017). Hrubý odhad výskytu jednotlivých subtypů PAS prezentuje tabulka 5.

Tabulka 5: Odhad výskytu PAS v populaci ČR

Diagnóza podle MKN 10	Počet osob žijících v ČR	Děti ročně narozených
Dětský autismus (F 84.0)	15 000	135
Atypický autismus, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná	30 000	270
Rettův syndrom (F 84.2)	1 000	9
Jiná dezintegrační porucha v dětství (F 84.3)	100	0,9
Aspergerův syndrom	15 000	135
PAS (poruchy autistického spektra)	60 000	540

(Adamus et al., 2017)

V mateřských školách bylo ve školním roce 2022/2023 vzděláváno 10 030 dětí se zdravotním postižením, z toho 1 096 dětí s poruchou autistického spektra. (Statistická ročenka školství – výkonové ukazatele školního roku 2022/2023, 2023)

2 Společné znaky poruch autistického spektra

Společné znaky poruch autistického spektra (PAS) mohou být zkoumány prostřednictvím konceptu **autistické triády a diády**.

Autistická triáda, původně definovaná Lornou Wingovou v 70. letech, zahrnuje deficity v sociální interakci, nedostatečně rozvinutou komunikaci a opakující se a omezené vzorce chování. Tyto tři oblasti poskytují rámcové porozumění pro porozumění PAS.

V současné době se pro diagnostiku PAS často používá diáda, která se zaměřuje na dvě hlavní oblasti: sociální interakci a repetitivní chování. Tato redukce z triády na diádu usnadňuje diagnostický proces a zjednodušuje porozumění hlavním charakteristikám PAS.

Sociální interakce, nedostatečně rozvinutá komunikace a opakující se a omezené vzorce chování zůstávají klíčovými znaky PAS, které jsou zkoumány v rámci autistické triády a diády. Tyto koncepty pomáhají lékařům a psychologům porozumět a diagnostikovat tuto neurovývojovou poruchu a poskytují základ pro individuální plánování péče a léčby.

(American Psychiatric Association, 2021)

2.1 Sociální interakce a sociální chování

Děti s poruchou autistického spektra projevují výraznou neschopnost začlenění do sociálního kontextu. Zaměřují se na konkrétní hmotné objekty nebo předměty, vykazují únikové chování a často mají nesymetrický celkový vývoj. Preferují hru v izolaci a projevují omezené množství zájmů a aktivit. Jejich schopnost sdílet emocionální stav prostřednictvím mimiky a gestikulace je často narušena, což tvoří bariéru v jejich sociálním uplatnění.

Na druhé straně, obtíže v sociální oblasti u lidí s autismem se projevují omezením schopnosti přiměřeně využívat neverbální chování v různých sociálních situacích, včetně postoje těla, gest, mimiky a očního kontaktu. Tato skupina také často má problémy s vytvářením vztahů s vrstevníky na odpovídající vývojové úrovni. U těchto jedinců chybí schopnost spontánně sdílet radost a zájmy s ostatními a také sdílená pozornost. Významným problémem je nedostatečná sociální a emocionální empatie, což vede k neochotě účastnit se jednoduchých sociálních her a aktivit, nebo naopak k extrémní sociální aktivitě. Někdy mají problémy s vnímáním potřeb ostatních a mohou je nevhodně využívat. Tyto obtíže přispívají k jejich sociálnímu vyloučení (Čadilová, 2012).

Podle Čadilové a Žampachové (2017) lze děti na autistickém spektru rozdělit podle sociálního chování následovně:

1. **Typ osamělý:** Tento typ dětí s PAS nevykazuje zájem o navazování sociálních kontaktů s vrstevníky a je k navázání kontaktu výrazně motivován. Pokud nemá tuto motivaci, nezúčastňuje se společenských aktivit.
2. **Typ pasivní:** Pasivní typ se aktivně nezapojuje do společenských kontaktů, ale dokáže se zapojit, pokud je dobře motivován nebo rozumí instrukcím a pokynům.
3. **Typ aktivní:** Děti s PAS tohoto typu navazují sociální kontakty s vrstevníky a dospělými, někdy až neadekvátně. Jejich chování může být pro druhé obtěžující, včetně křiku, hlasitých zvuků, nevhodných fyzických doteků nebo agresivity.
4. **Typ formální:** Tito jedinci se obtížně začleňují mezi své vrstevníky kvůli podobnosti jejich chování s dospělými. Vzhledem k tomu, že vrstevníci mohou jejich chování považovat za nesrozumitelné, mají často lepší porozumění a vztahy s dospělými.

Na základě své praktické zkušenosti přidává Thorová (2006) do klasifikace ještě pátý, konkrétně smíšený typ, označovaný jako „zvláštní“ (Thorová in Bazalová, 2011, str. 88–90).

5. **Typ smíšený/zvláštní:** Projevuje se různými prvky sociálního chování. Toto chování je velmi variabilní a závisí na situaci a osobě, se kterou mají kontakt. Může zahrnovat prvky osamělosti, pasivity, aktivity a formality. Tito jedinci často imitují chování dospělých a bývají méně problémoví vůči rodičům. Jejich sociální chování může obsahovat naučené fráze, otázky a pečlivé dodržování pravidel.

2.2 Komunikace

Děti s poruchou autistického spektra (PAS) často projevují výrazně omezenou verbální i neverbální komunikaci, charakterizovanou minimálními reakcemi na pokyny a často absencí očního kontaktu. Tyto jedince může také trápit obtížné udržení pozornosti na vnějších stimulech, neboť jsou často zainteresováni více svým vlastním světem a osobními zájmy. Jejich repertoár chování je typicky atypický, což se projevuje ve specifických způsobech, jakými se zabývají hračkami, nebo v jejich reakcích na stimulační podněty. Tento fenotypický rys neovlivňuje pouze jejich chování, ale také jejich mimické projevy, gestikulaci a celkový emocionální projev.

Receptivní řeč

Období rozumění řeči se začíná vyvíjet mezi osmým a devátým měsícem života. Dítě obsah sdělení diferencuje podle melodie, přízvuku, zabarvení v hlase mluvícího. Proto je velmi důležité především první položky provádět několikrát s časovým odstupem, aby nedošlo ke zkreslení v hodnocení. Hodnocení rovněž může ovlivnit aktuální naladění jak dítěte, tak

i pedagoga a prostředí, ve kterém hodnocení probíhá. Plnění jednotlivých úkolů provedeme aktivní prací s dítětem v individuálním vztahu, pozorováním a kontaktem s dítětem v běžných denních situacích. V raném věku dítěte (se zohledněním celkové mentální úrovně dítěte) je vhodné využívat neformální situace.

Expresivní řeč

Tato část je rozdělena na verbální a neverbální vyjadřování proto, že právě s oblastí neverbálního vyjadřování má velký počet osob s poruchou autistického spektra výrazný problém. Neverbální složka řeči se u takto postižených nevytváří spontánně, a proto je třeba jí věnovat velkou pozornost. Zvládnutí základních neverbálních dovedností je předpokladem k rozvoji expresivní složky řeči. U zdravých jedinců se neverbální vyjadřování vyvíjí dynamicky zhruba do druhého roku, kdy začíná získávat spíše význam metakomunikativní a sociální. Tak dostává expresivní vyjadřování další rozměr. Dále se tyto složky společně rozvíjejí ruku v ruce a lze je jen těžko oddělit.

Speciálněpedagogická diagnostika

K posouzení schopnosti expresivního vyjádření používáme především interakce mezi dítětem a examínátorem (rodičem), k nimž dochází v každodenních situacích nebo v individuální práci s dítětem. V raném věku dáváme přednost neformálním situacím.

(Čadilová, 2012)

Augmentativní a alternativní komunikace

Tuto komunikaci používáme pod zkratkou AAK a jejím cílem je pokusit se vykompenzovat projevy komunikačních poruch, a to buďto trvale či jen po určitou dobu. Díky této komunikaci je postiženým osobám umožněno komunikovat se svým okolím, dorozumívat se s ním a projevovat svá přání a pocity. Cílem augmentativního komunikačního systému je podpořit komunikační schopnosti a dovednosti, které již existují, avšak nejsou dostatečné pro dorozumění. Díky nim však můžeme usnadnit porozumění řeči a následně podpořit vlastní vyjadřování daného jedince. Alternativní komunikační systémy naopak fungují jako náhrada řeči. Systém AAK je určen nejen pro děti, ale i pro dospělé, kteří trpí autismem, jsou postižení dětskou mozkovou obrnou anebo jsou mentálně postižení. Mezi prostředky AAK zařazujeme například řeč očí, gesta, znakovou řeč, výrazy v obličeji, ale i komunikaci pomocí obrázků, symbolů či předmětů. (Vítková, 2004, s. 147, 148, 150)

2.3 Představivost, zájmy a hra

Podle Thorové (2016) lze pozorovat, že hra patří do kategorie tří problémových oblastí, které jsou běžné u většiny dětí s poruchou autistického spektra. Tato kategorie zahrnuje sociální interakci a chování jako první, komunikaci jako druhou a právě **představivost, zájmy a hru** jako třetí. Porucha představivosti má negativní dopad na celkový vývoj dítěte. Děti s touto poruchou mohou mít potíže s imitací a symbolickým myšlením, což omezuje rozvoj hry, jež představuje klíčový stavební kámen učení a celkového vývoje (Thorová 2016).

„Řada volnočasových aktivit souvisí s rozvojem sociálních dovedností, s rozvojem emocí a komunikačních dovedností. Vezmeme-li v úvahu, že ve volbě a uplatňování volnočasových aktivit se promítají všechny tři oblasti triády autistické poruchy, je zřejmé, že i problém v oblasti prožívání volného času a volba přiměřených aktivit budou jiné než u vrstevníků těchto dětí“ (Schopler, Reichler a Lansingová 2011, s. 155).

U dětí bychom se neměli zaměřovat pouze na řešení symptomů, jako je například stereotypní chování. Místo toho bychom měli klást důraz na identifikaci a zvládnutí hlavních příčin. Stereotypní chování má totiž svůj účel – poskytuje jim pocit jistoty, předvídatelnosti a slouží jako prostředek ochrany před strachem a obtížnými situacemi. Navíc s sebou přináší pocity euforie a pro ně představuje druh odměny, aniž by naši přímou účast potřebovali (Peeters 1998).

Hlavní příčiny problémů v herních dovednostech

Je třeba strukturalizovat a vizualizovat každý jednotlivý krok hry.

Představivost: Dítě má problémy s fantazií, přesností, neumí napodobovat, nesnáší fyzické vedení. Hračky používá odlišně, nesnáší blízkost lidí, nerozumí pokynům, hra není strukturovaná nechápe začátek a konec hry ani její význam. U některých autistických dětí může být představivost omezená, což může ovlivnit jejich schopnost hrát si, „předstírat“ nebo zapojovat se do fiktivních situací. Mnoho dětí s autismem preferuje konkrétní a strukturované hry, které se opírají o reálné předměty nebo rutiny.

Zájmy: Autistické děti se často mohou zabývat zájmy, které jsou specifické a intenzivní. Tyto zájmy mohou být různé, od opakujících se témat po specifické činnosti. Některé děti mohou být fascinovány matematikou, vlaky, počítačovými hrami, zvířaty nebo jinými specifickými tématy. Tyto zájmy mohou být silné a mohou jim pomáhat vybudovat dovednosti a kompetence.

Hra: Hra u autistických dětí může mít odlišné rysy. Některé děti mohou mít preferenci pro solitérní hru, kdy si hrají samy a zaměřují se na specifické činnosti nebo stále opakují určité

pohyby. Jiné děti mohou preferovat strukturované a opakovatelné hry, jako jsou skládání puzzle, modelování, uspořádání předmětů pod. Některé děti mohou také mít potíže s porozuměním sociálním aspektům her a sdílením zájmů s ostatními.

Ve vývoji dětské hry lze identifikovat čtyři hlavní stadia rozvoje: hru manipulační, kombinační, funkční a symbolickou. Někteří lidé se domnívají, že nedostatky v herních dovednostech dětí s poruchou autistického spektra (PAS) se týkají pouze symbolické hry. Ve skutečnosti však mohou být postižena všechna stadia vývoje her (Jelínková in Jelínková, Netušil, 2001).

- **Hra manipulační** je stádium rozvoje dětské hry, kde dítě zkoumá předměty prostřednictvím manipulace, a tato fáze se obvykle objevuje od čtyř měsíců věku (Peeters, 1998).
- **Kombinační hra**, která se začíná rozvíjet od osmi až devíti měsíců, zahrnuje spojování a organizaci předmětů (Peeters, 1998).
- **Funkční hra** je stadiem, kde dítě chápe účel předmětů a používá je správným způsobem, a tato fáze se objevuje mezi prvním a druhým rokem života (Beyer, Gammeltoft, 2006).
- **Symbolická hra**, nejvyšší stupeň ve vývoji hry, obvykle začíná kolem 18 měsíců věku a zahrnuje předstírání a symbolické akce (Beyer, Gammeltoft, 2006).

Důležité je, aby rodiče, pedagogové a terapeuti pracovali s každým dítětem individuálně a podporovali jeho specifické zájmy a potřeby. Některé terapeutické metody mohou pomoci podpořit rozvoj představivosti, sociálních dovedností a hry u dětí s autismem. Například aplikovaná behaviorální analýza (ABA) a rozšířená komunikační metoda (PECS) jsou dva z mnoha terapeutických přístupů, které mohou být účinné při podpoře rozvoje autistických dětí. (Jelínková in Jelínková, Netušil, 2001).

3 Výchova a vzdělání osob s autismem v MŠ

V České republice se vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra (PAS) řídí školským zákonem č. 561/2004 Sb., ve znění platném od 1. září 2017, konkrétně §16, upravený vyhláškou 27/2016 (platnou od 1. září 2016) (Šporclová, 2018). Dříve neměly děti s autismem automaticky právo na vzdělávání a rodiče této skupiny dětí čelili omezeným možnostem výchovy. Finanční situace rovněž hrála klíčovou roli, protože zámožnější rodiny si mohly dovolit internátní školy, na rozdíl od chudších rodin, které byly odkázány na uzavřené ústavy (Schopler a kol., 1998).

V současné době se v rámci vzdělávání dětí s PAS často setkáváme s termíny **inkluze** a **integrace**. Inkluzi definuje pedagogický slovník jako „vzdělávání začleňující všechny děti do běžných škol,“ zatímco integrované vzdělávání zahrnuje „přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 107).

Vzdělávací proces hraje klíčovou roli v podpoře životních dovedností a dosažení samostatnosti dětí s PAS. Způsoby výuky lze přizpůsobit individuálním potřebám a specifikům těchto dětí následovně:

1. **Integrace do běžné třídy základní školy:** Vhodná pro děti s mírným postižením a Aspergerovým syndromem. Umožňuje inkluzi a rozvoj sociálních dovedností v běžném prostředí s neurotypickými vrstevníky. Klíčovou roli hraje podpora asistenta pedagoga a speciálního pedagoga, kteří zajišťují adaptaci na školní prostředí a pomoc s individuálními potřebami.
2. **Speciální třída na běžné základní škole:** Nabízí individuální přístup a větší podporu pedagoga v nízkém počtu žáků (6–10). Vzdělávání probíhá v běžném školním prostředí s adaptacemi, jako je strukturovanější rozvrh a upravené učební materiály. Speciální pedagog se zaměřuje na specifické potřeby dětí s PAS a rozvoj jejich komunikačních a sociálních dovedností.
3. **Auti-třídy na speciálních školách nebo v zařízeních:** Určené pro děti s těžším postižením, které vyžadují intenzivnější podporu. Tyto třídy nabízí klidné a strukturované prostředí uzpůsobené specifickým potřebám dětí s PAS. Vzdělávací program se zaměřuje na rozvoj základních dovedností, jako je komunikace, sebeobsluha a sociální interakce.
4. **Speciální školy zaměřené na děti s autismem:** Poskytují komplexní péči a podporu pro děti s těžkým autismem. Vzdělávací program je individualizovaný a zaměřený na

maximální rozvoj potenciálu každého dítěte. Školy spolupracují s rodinami a multidisciplinárním týmem odborníků (psycholog, logoped, ergoterapeut atd.), aby zajistily optimální podporu pro všechny aspekty života dítěte.

(Vocilka, 1996)

Rozhodnutí o vhodné formě zařazení pro dítě s autismem vyžaduje pečlivé zvážení. Podle Thorové existují faktory, které mohou přispět k úspěšné integraci, včetně schopnosti navazovat osobní kontakt, vyvinutých řečových schopností, schopnosti spolupracovat a přizpůsobit se, a minimálního problémového chování. Rodina, spolužáci a učitelé hrají klíčovou roli v úspěšné integraci (Thorová, 2016).

Autistické třídy jsou navrženy pro 4 až 6 dětí s věkovým rozdílem maximálně pěti let. Organizace třídy je pečlivě přizpůsobena potřebám těchto dětí, včetně jasně označených míst pro učení a hru. Strukturovaný vzdělávací program v těchto třídách je přizpůsoben potřebám dětí s autismem (Vocilka, 1996). Asistenti pedagoga hrají významnou roli při podporování efektivní integrace a zefektivnění práce pedagogů. Spolupráce školy, rodiny a speciálně-pedagogických center, informovanost spolužáků a učitelů, individuální vzdělávací plán a proškolený personál jsou klíčové pro úspěšné vzdělávání dětí s PAS (Bazalová, 2011).

Vocilka (1996) ve své knize prezentuje směrnice pro práci s autistickými dětmi ve školách, zdůrazňuje několik klíčových zásad. Doporučuje nepřerušovat činnosti nebo hry dítěte, řídit rozvrh dne podle zájmů konkrétního dítěte a reagovat pozitivně na úspěchy. Při nevhodném chování by měla následovat okamžitá reakce, a to jak slovně, tak gestikulací. Důraz kladou na volný pohyb mezi jednotlivými činnostmi a důležitost zaznamenávání průběhu práce.

V období, kdy se u dětí začínají projevovat klinické příznaky a získávají diagnózu poruchy autistického spektra, čelí rodiče mnohým výzvám. Jednou z nich je nezkušenost a neorientovanost pedagogů v oblasti autismu. Mnozí pedagogové nemají jasné povědomí o správném přístupu k autistickým dětem, a jejich znalosti o autismu jsou často omezeny na informace z televizních filmů. I když se pedagogové často setkávají s pojmem autismus, jejich odborná příprava na práci s postiženými dětmi je často nedostatečná. Ačkoliv o autismu existuje dostatek informací v literatuře, často zůstává mimo povědomí širší veřejnosti. Lékaři a pedagogové zauímají různé postoje k léčbě a práci s autisty, což často vede k nedostatečné synergii v jejich spolupráci. Někdy dochází i k nevhodnému předepisování sedativ jako řešení pro hyperaktivní děti, což není optimálním přístupem.

3.1 Metody využívané při edukaci dětí s PAS v MŠ

V rámci výchovně-vzdělávacího procesu máme k dispozici různé metody, které mohou být užitečné při práci s dítětem s poruchou autistického spektra (PAS). Je klíčové, abychom metodu pečlivě vybrali a aplikovali ji v souladu s individuálními potřebami konkrétního dítěte. Použití specializovaných metod a postupů může značně přispět k úspěšnému vzdělávání dítěte s PAS. Běžně se v práci s těmito dětmi využívají následující metody:

- **Metoda přiměřenosti**, která bere v úvahu vývojovou úroveň dítěte a adekvátní úroveň podpory.
- **Metoda postupných kroků**, kde jsou stanoveny dílčí cíle, které vedou k dosažení celkového cíle.
- **Metoda zpevnování**, která zahrnuje pravidelné zpevnování již získaných znalostí a dovedností.
- **Metoda modelování**, která se používá při náročných úkolech, kdy učitel předvede situaci nebo úkol způsobem, který je pro dítě přijatelný.
- **Metoda demonstrace**, kdy se činnost předvede.
- **Metoda povzbuzování**, která zahrnuje neustálé povzbuzování a motivaci dítěte.
- **Metoda ignore**, která se používá v situacích, kdy dítě vyžaduje nadměrnou pozornost.
- **Metoda vytváření pravidel**, která zahrnuje pravidelně opakující se postup pro řešení přidělených úkolů.

(Adamus, 2016)

3.2 Terapie u osob s PAS

Terapie u osob s poruchou autistického spektra (PAS) zahrnuje několik přístupů:

Aplikovaná behaviorální analýza (ABA) je terapeutická metoda, která se zaměřuje na změnu chování a zlepšení sociálních a komunikačních dovedností u osob s poruchou autistického spektra (PAS). Mezi specifické typy intervencí této metody patří Discrete Trial Training (DTT), Pivotal Response Training (PRT) a Natural Language Paradigm (NLP), jak podotýkají Nováková a Černý (2022) ve svém výzkumu o efektivitě kombinované ABA a Floortime terapie u předškolních dětí s PAS.

Výhody ABA zahrnují vědecky podložený přístup s prokazatelnou efektivitou, poskytující solidní základ pro účinnou terapii. Tato metoda též umožňuje individualizaci intervencí podle konkrétních potřeb klienta, což je klíčové pro přizpůsobení terapie specifickým charakteristikám každé osoby s PAS. Aplikovatelnost ABA v různých prostředích, včetně

domova, školy a terapeutických center, rozšiřuje dostupnost této terapie a umožňuje klientům s PAS mít přístup k podpoře ve všech relevantních částech svého života.

Nevýhody spojené s ABA: Tato terapeutická metoda může být náročná na čas a finanční prostředky, což může omezit její dostupnost pro některé klienty nebo jejich rodiny. Někteří klienti mohou vnímat ABA jako mechanickou a nepřirozenou, což může ovlivnit jejich motivaci k účasti nebo celkovou spokojenost s terapií. Důležité je rovněž brát v úvahu, že ne každý klient s PAS považuje ABA za vhodnou terapeutickou metodu, a proto je nutné respektovat individuální preference a potřeby každého klienta při rozhodování o vhodnosti této terapie pro konkrétní případ.

Handle přístup představuje terapeutickou metodu zaměřenou na rozvoj sociálních, komunikačních a smyslových dovedností u osob s poruchou autistického spektra (PAS). Tato metoda zahrnuje hmatové aktivity, aktivity s rytmem a hudbou, a posilování vestibulárního systému, jak uvádějí Veselá a Dušková (2021).

Hmatové aktivity v Handle přístupu zahrnují masáže a hry s dotykem, které poskytují stimulaci smyslového vnímání. Aktivity s rytmem a hudbou, jako tanec a zpěv, podporují rozvoj komunikačních dovedností a emocionálního vyjádření. Aktivity pro posílení vestibulárního systému, včetně houpání a točení, přispívají k celkovému rozvoji a vnímání dítěte s PAS.

Výhody Handle přístupu spočívají v podpoře celkového rozvoje a vnímání dítěte, vytváření příjemného a klidného prostředí a vhodnosti pro klienty s různými potřebami.

Nevýhody této metody mohou zahrnovat omezenou dostupnost kvůli náročnosti na prostor a vybavení. Dále vyžaduje zkušeného terapeuta a není vždy rovnoměrně efektivní u všech klientů s PAS.

Celkově lze Handle přístup považovat za komplexní terapeutický přístup, který nabízí různorodé aktivity pro podporu rozvoje dětí s poruchou autistického spektra, přičemž je však nutné vzít v úvahu individuální potřeby a omezení každého klienta.

Son-Rise přístup cílí na podporu motivace a zájmu o učení, rozvoji sociálních a komunikačních dovedností a budování smysluplných vztahů. Tento přístup využívá specifické techniky, jak popsaly Horáková a Svobodová (2023) ve svém výzkumu o implementaci kombinované ABA a Floortime terapie v rodinách s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS).

Techniky Son-Rise přístupu:

1. **Sociální interakce:** Zaměřuje se na budování vztahu s terapeutem a rodiči prostřednictvím společných her, konverzací a aktivit.
2. **Spontánní komunikace:** Podporuje neverbální i verbální komunikaci dle potřeb klienta, využívá obrázků, gest a piktogramů pro posílení komunikace.
3. **Milieu teaching:** Tento prvek zahrnuje vytváření učícího se prostředí v běžných denních aktivitách, například učení se vaření, úklidu a péče o sebe v běžném životě.

Výhodou Son-Rise přístupu je jeho schopnost respektovat individuální tempo a potřeby klienta, což vytváří efektivní prostředí pro rozvoj sociálních a komunikačních dovedností. Navíc, jeho schopnost vytvářet motivující a radostné prostředí je klíčová pro podporu klientů s různými úrovněmi komunikace.

Nevýhodou Son-Rise přístupu může být náročnost na čas a potřeba aktivního zapojení rodičů, což může být omezující pro některé rodiny. Dále vyžaduje trpělivost a flexibilitu ze strany terapeutů, což může být náročné. V neposlední řadě, není Son-Rise přístup tak efektivní u klientů s těžšími formami poruchy autistického spektra.

Floortime přístup klade důraz na rozvoj sociální a emoční interakce, regulaci emocí, empatie a her. Metody tohoto přístupu zahrnují „Following the child's lead,“ „Circle of Security,“ a „Floortime Activities,“ jak prezentují Langová a Hrubá (2024) ve svém výzkumu o implementaci kombinovaného Handle přístupu a Son-Rise terapie v autistických centrech. Cílem je podporovat rozvoj sociální a emoční interakce, regulaci emocí, empatie a her.

Metody Floortime přístupu:

1. **Following the child's lead:** Sledování zájmů a iniciativy dítěte a následné navázání na ně, například zapojením se do hry, kterou si dítě samo vybralo.
2. **Circle of Security:** Vytváření bezpečného a podporujícího prostředí pro budování důvěry a vztahů, například prostřednictvím společného čtení knížek, zpívání písniček a mazlení.
3. **Floortime Activities:** Společné hry a aktivity zaměřené na rozvoj sociálních a emočních dovedností, jako jsou hry napodobování, hry s rolemi a konstruktivní hry.

Výhody zahrnují respektování individuálního tempa a potřeb klienta, podporu spontánní komunikace a hry a vhodnost pro klienty s různými úrovněmi fungování.

Nevýhody mohou zahrnovat náročnost na čas a aktivní zapojení rodičů, potřebu zkušeného terapeuta a nižší efektivitu u klientů s těžšími formami poruchy autistického spektra.

Neuro-vývojová terapie (RMTi) se zaměřuje na podporu motorických dovedností, koordinace a rovnováhy, regulaci smyslového vnímání a celkový neurologický vývoj. Metody této terapie zahrnují senso-motorické aktivity, vestibulární aktivity a propioceptivní aktivity, jak prezentují Kratochvílová a Procházková (2020) ve svém výzkumu o efektivitě kombinované neuro-vývojové terapie a senzomotorické integrace u dětí s poruchou autistického spektra (PAS) s motorickými obtížemi.

Cílem je podpora celkového neurologického vývoje klienta, včetně motorických dovedností, koordinace a rovnováhy a regulace smyslového vnímání.

Metody Neuro-vývojové terapie:

1. **Senzomotorické aktivity:** Cvičení pro rozvoj hrubé a jemné motoriky, koordinace a rovnováhy, například hry s míčem, lezení a balancování.
2. **Vestibulární aktivity:** Aktivity pro stimulaci vestibulárního systému, jako je houpání, točení a balancování.
3. **Proprioceptivní aktivity:** Aktivity pro vnímání polohy těla v prostoru, například hry s hmatovými materiály a masáže.

Výhody této terapie spočívají v její schopnosti podporovat celkový neurologický vývoj klienta. Reguluje smyslové vnímání a je vhodná pro klienty s různými úrovněmi potřeb, nabízí individuální přístup.

Nevýhody této terapie spočívají v nárocích na dostupnost prostoru a specializovaného vybavení. Je nezbytné, aby byla prováděna zkušeným terapeutem, a proto není tak široce dostupná a běžná jako jiné terapeutické metody.

Senzorická integrace (snoezelen) definuje autorka Kateřina Janků (2018) v knize „Snoezelen v teorii, v praxi a ve výzkumu“ jako senzorickou integraci, komplexní terapeutický přístup zaměřený na podporu smyslového vnímání a celkové pohody klienta. Cílem Snoezelenu je aktivovat smysly (zrak, sluch, hmat, chuť a čich) a podporovat tak neurologický vývoj, relaxaci, koordinaci a motorické dovednosti. Snoezelen se využívá u klientů s různými potřebami, ať už se jedná o osoby se zrakovým postižením, mentálním postižením, seniory nebo osoby s chronickým onemocněním.

Metody senzoričké integrace:

Mezi metody Snoezelenu patří bazální stimulace, která se zaměřuje na základní smyslové vnímání a podporuje relaxaci (například masáž, aromaterapie, relaxační hudba), a multisenzorická stimulace, která kombinuje stimulaci více smyslů najednou a vytváří tak bohatý a komplexní smyslový zážitek (například vodní lůžko s promítanými světelnými efekty, bublinková vana s aromaterapií). Snoezelen probíhá v příjemném a bezpečném prostředí pod vedením zkušeného terapeuta, který sestavuje individuální program pro každého klienta na základě jeho potřeb a cílů.

Výhody této terapie spočívají v podpoře celkového neurologického vývoje klienta, regulaci smyslového vnímání, v zlepšení koordinace a motorických dovedností, snížení úzkosti a stresu. Je vhodný pro klienty s různými potřebami a podporuje jejich rozvoj.

Nevýhody Snoezelenu zahrnují náročnost na dostupnost prostoru a specifického vybavení, vyžadování zkušeného terapeuta a nižší dostupnost ve srovnání s jinými terapeutickými metodami.

4 Hračka jako didaktická pomůcka

Vstup do hlavní kapitoly bakalářské práce nás přivádí k jádru tématu, které se dotýká významu hraček jako didaktických pomůcek pro děti s poruchami autistického spektra (PAS). Tento úvod nás zavádí do prostředí, kde hračky nejsou pouhým zdrojem zábavy, ale představují klíčový nástroj pro podporu rozvoje, komunikace a sociální integrace.

Jelínková a Netušil (2001) připomínají, že hra je pro děti intaktní i pro děti s postižením zásadním prvkem života. Hračka přestává být pouhým předmětem a stává se prostředkem, který nám umožňuje proniknout do světa dětí s PAS a porozumět jejich potřebám a specifickým způsobům učení.

Cílem této kapitoly je prozkoumat různé aspekty role hraček jako didaktických pomůcek pro děti s PAS. Zaměříme se na výběr vhodných hraček, jejich pedagogický potenciál a praktické výzvy spojené s jejich použitím. Naším záměrem je přispět k lepšímu porozumění a efektivnější podpoře dětí s PAS prostřednictvím vhodně zvolených hraček a didaktických metod.

4.1 Role hraček, jako didaktických pomůcek pro děti s PAS

Hračky pro děti s poruchami autistického spektra (PAS) mají klíčovou roli ve vývoji různých dovedností a oblastí, které jsou pro tyto děti zvláště důležité. Jednou z nejdůležitějších funkcí hraček je **podpora smyslového vnímání**.

Zrakové vnímání je také podporováno pomocí hraček s různými vizuálními prvky, které zahrnují rozpoznávání a pojmenování barev, tvarů a rozlišování odstínů a rozdílných předmětů.

Sluchové vnímání je další klíčovou oblastí, která je rozvíjena prostřednictvím hry. Pro nácvik sluchového vnímání jsou vhodné různé říkanky a pohádky, které dítěti pomáhají lépe porozumět zvukům a slovům. Tato dovednost je zásadní pro rozvoj jazykových schopností a komunikace.

Hračky také hrají významnou roli v **rozvoji řeči a komunikace** u dětí s PAS. Díky různým herním situacím a aktivitám se dítě učí rozlišovat hlásky, vyslovovat slova a věty, porozumět významu slov a komunikovat s ostatními. Hračky s emocionálním vyjádřením a sociálními interakcemi také pomáhají dětem lépe porozumět a vyjadřovat své emoce a to jak v hře, tak i v běžném životě.

Dalším důležitým aspektem je **rozvoj sociálních dovedností**, kdy se dítě učí sociálním rolím a interakci s ostatními lidmi. Prostřednictvím her a aktivit s hračkami se děti učí sdílet, spolupracovat a vyjadřovat empatii v rámci skupinových her a situací.

Matematické představy jsou také podporovány díky interaktivním hračkám, které pomáhají dětem rozeznávat a porovnávat různé pojmy a vztahy mezi nimi. Prostorové vnímání je rozvíjeno prostřednictvím aktivit, které dětem pomáhají orientovat se v prostoru a osvojit si základní pojmy jako nahoře, dole, vpravo, vlevo, vpředu a vzadu.

(Rezková, Kokešová Kleinová, 2012)

Hračky nejsou pouze prostředkem zábavy, ale **mají i terapeutický význam**. Pomáhají dětem lépe porozumět svému okolí, vyjadřovat své pocity a emoce a zlepšují jejich komunikační dovednosti. Metoda doll-play techniques je jedním z efektivních terapeutických přístupů, který využívá panenky nebo figurky k tomu, aby děti lépe porozuměly a vyrovnaly se s emocemi a situacemi (Valenta, Humpolíček, 2017).

Celkově lze konstatovat, že hračky mají nezastupitelnou roli ve vývoji dětí s PAS, nejen jako zábavné nástroje, ale také jako efektivní didaktické pomůcky a terapeutické prostředky. Jejich variabilita a interaktivita umožňují individuální přístup k potřebám každého dítěte a podporují jeho celkový rozvoj.

4.2 Vztah mezi hračkami a terapeutickými cíli v terapii autismu

V kapitole 3.2 je detailně popsáno několik terapeutických přístupů pro osoby s poruchou autistického spektra (PAS), mezi něž patří například aplikovaná behaviorální analýza (ABA), Handle přístup, Son-Rise přístup, Floortime přístup, neuro-vývojová terapie a sensorická integrace. Každý z těchto přístupů nabízí specifické metody a techniky, které jsou aplikovány v terapii s cílem podpořit rozvoj jednotlivce s PAS.

V kontextu vztahu mezi hračkami a terapeutickými cíli je klíčové vybírat pomůcky, které jsou pečlivě navrženy tak, aby podporovaly individuální potřeby každého jednotlivce. Komunikační pomůcky, jako jsou grafické symboly a komunikační tabule, mohou být účinným prostředkem pro vyjadřování myšlenek a potřeb dětí s PAS. Sensorické hračky, které stimulují různé smysly, a sociální hry, které podporují interakci s ostatními, jsou dalšími příklady pomůcek, které jsou v terapii často využívány.

4.3 Výzvy a překážky při použití hraček v terapii dětí s PAS

Při terapii dětí s poruchami autistického spektra (PAS) se setkáváme s řadou výzev a překážek, které mohou ovlivnit účinnost terapeutických intervencí. Jednou z klíčových oblastí, která může být problematická, je sensorická podniková deprivace, což může mít negativní dopad na strukturování mozku. Nedostatek vnějších stimulů může vést k nedostatečnému propojení neuronových buněk mozku a následnému omezení rozvoje motorických schémat, která jsou nezbytná pro vnitřní kognitivní vývoj dítěte (Vítková, 2001).

Podle Piageta (1969) je klíčovým faktorem internalizace těchto akčních vzorců rozvoj vnějších motorických vzorců. Tento rozvoj motorických schémat je předpokladem pro vnitřní rozvoj kognitivních myšlenkových schémat. Je zřejmé, že motorické postižení může výrazně ovlivnit intelektové schopnosti dítěte, a dokonce i celkový kognitivní vývoj.

Pokud jsou pohybové schopnosti omezené nebo chybí u dětí s PAS, může to mít vážné následky na jejich schopnost porozumět okolnímu světu a adaptovat se na něj. Například nedostatečná motorika může ztížit vývoj jednoduchých akčních vzorců, jako je uchopení, strčení do úst či odhození předmětu, což může negativně ovlivnit jejich schopnost interakce s prostředím a rozvoj sociálních dovedností (Vítková, 2001).

V kontextu terapie prostřednictvím hraček mohou tyto výzvy představovat značné obtíže. Vybrané hračky a terapeutické pomůcky musí být pečlivě vybrány tak, aby byly schopny stimulovat sensorické vnímání dítěte a podporovat jeho motorický vývoj. Složité hračky s příliš mnoha detaily nebo obtížně manipulovatelné objekty mohou být pro děti s PAS frustrující a demotivující (Vítková, 2001).

Další výzvou může být nalezení vhodných strategií a metodik terapie, které budou účinné a přizpůsobené individuálním potřebám každého dítěte s PAS. Proto je důležité, aby terapeuti a rodiče měli dostatečnou odbornou podporu a znalosti, které jim pomohou vytvořit prostředí a program terapie, který bude pro dítě optimální a účinný (Vítková, 2001).

Celkově je třeba přistupovat k terapii dětí s PAS s ohledem na jejich specifické potřeby a individuální charakteristiky. Používání hraček v terapii může být velmi efektivní, pokud je provedeno s ohledem na tyto výzvy a překážky a s cílem podpořit celkový rozvoj dítěte s PAS. Dále je vhodné zdůraznit, že terapeutický přístup k využívání hraček ve vývoji dětí s PAS by měl být multidisciplinární. To znamená, že by měl zahrnovat spolupráci s různými odborníky, jako jsou psychologové, pedagogové, logopedové a další specialisté. Týmová práce umožňuje komplexní zhodnocení potřeb dítěte a navržení individuálního plánu terapie, který bude efektivní a odpovídat specifickým potřebám každého jednotlivce.

4.4 Výběr vhodných hraček pro děti s PAS

Jelínková (in Jelínková, Netušil, 2001) podotýká, že výběr vhodných hraček pro děti s autismem je klíčový, aby se zohlednily jejich specifické potřeby a vývojové charakteristiky. Hračky pro tato děti jsou více než jen zábavnými objekty, slouží také k podpoře herních dovedností, osobnostního rozvoje a sociální interakce. Důležité je zohlednit funkčnost, pedagogické a hygienické aspekty, motivaci dítěte a jeho individuální potřeby. Hračky tak mohou plnit i roli výukových pomůcek a jejich volba by měla respektovat pedagogické zásady. Jelínková zdůrazňuje, že každé dítě s autismem je jedinečné, a proto je nezbytné přistupovat k výběru hraček individuálně, s ohledem na zdraví a osobní vývoj konkrétního dítěte.

Děti často vybírají nehrací předměty k hraní, které mohou být běžné věci denní potřeby. Tyto předměty často napodobují chování dospělých, a tak se stávají doplňkem k hlavním hračkám s významným pedagogickým a psychologickým potenciálem. Mezi tyto předměty mohou patřit například kuchyňské náčiní, letáky a podobně. (Valenta, 2008)

4.5 Nejčastěji využívané pomůcky u dětí s autismem

Mezi nejčastěji používané pomůcky pro lidi s autismem patří například vizuální rozvrhy, které pomáhají s organizací času a úkolů. Dále jsou to například objektové a sociální zápisky, které usnadňují komunikaci a porozumění běžným situacím. Velkou pomocí mohou být také sluchové zesilovače nebo sluchové filtry, které snižují intenzitu zvuků v okolí a usnadňují tak koncentraci. Kromě toho jsou k dispozici také speciální pomůcky na podporu pohybové aktivity a sensorické stimulace. Výběr pomůcek závisí na potřebách jedince s autismem a na doporučení odborníků. (Vítková, 2001)

Autismus je neurovývojové spektrum poruchy, které se projevují v různých úrovních závažnosti a projevů. Všichni s autismem mají jedinečné potřeby a způsob porozumění světu. Pomůcky pro autismus jsou významné pro zlepšení kvality života lidí s touto poruchou. Pomůcky pro autismus jsou různé a zahrnují například speciální hračky a materiály, které jsou vhodné pro rozvoj specifických dovedností a zlepšení komunikace. Tyto pomůcky jsou navrženy tak, aby byly interaktivní a podporovaly pozitivní vztahy mezi lidmi s autismem a jejich rodinami a pečovateli. Kromě hraček je také důležité zajistit vhodné vzdělávací pomůcky pro autismus. Tyto pomůcky mohou zahrnovat zvukové a vizuální podněty, které pomáhají lidem s autismem při učení se nových dovedností a zlepšování jejich interakce s okolním světem. Celkově jsou pomůcky pro autismus klíčové pro zlepšení životů lidí s touto

poruchou. Poskytují jim podporu a nástroje, které jim umožňují lépe se orientovat v okolním světě a vytvářet pozitivní vztahy s ostatními. (Jelínková in Jelínková, Netušil, 2001)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je zaměřena na vytvoření brožury pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga, aby byli informováni o možnostech využití pomůcek při práci s dětmi s poruchami autistického spektra (PAS) v mateřské škole.

V teoretické části jsme vysvětlili pojem autismus neboli poruchy autistického spektra a popsali, jaké jsou znaky a projevy autismu u dětí. Dále jsme shrnuli poznatky o vzdělávání dětí s PAS v mateřské škole, jejich specifika, a také metody a terapie, které se při vzdělávání těchto dětí využívají. Na závěr teoretické části jsme charakterizovali důležitý pojem pro praktickou část bakalářské práce, a to je pojem „hračka jako didaktická pomůcka“.

V praktické části práce provedeme analýzu využití pomůcek ve vzdělávacím procesu v konkrétních mateřských školách. Pomocí dotazníkového šetření a pozorování zjistíme, jaké konkrétní pomůcky jsou v praxi využívány, jak na ně děti s PAS reagují a jaký je jejich vliv na vzdělávací proces těchto dětí. Na základě získaných dat vypracujeme brožuru, která poskytne pedagogům a asistentům pedagoga ucelený přehled o možnostech využití didaktických a relaxačních pomůcek při práci s dětmi s PAS v mateřské škole. Tato brožura bude sloužit jako praktický nástroj pro zlepšení kvality vzdělávání dětí s touto diagnózou v mateřských školách.

5. Cíle a předpoklady

V plánovaném výzkumu předpokládáme, že vytvořená brožura s vhodně zvolenými didaktickými a relaxačními pomůckami a práce s nimi může sloužit jako efektivní nástroj pro rozvoj dětí s PAS v předškolním věku. Tento předpoklad je založen na pedagogickém přístupu, vnímajícím hru a práci s pomůckou jako strategicky vybraný prostředek pro systematické ovlivňování rozvoje dovedností u dětí s PAS. Domníváme se, že pomocí správně navržených činností s pomůckou lze podněcovat rozvoj smyslového vnímání, jemnou i hrubou motoriku, sociální interakci, komunikaci, kognitivní funkce, emoční regulaci.

Hlavním cílem praktické části je vytvořit brožuru pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga s informacemi o možnostech využití pomůcek při práci s dětmi s PAS v mateřské škole.

Pro dosažení cíle je nutné splnit **díličí cíle**:

- Zjistit, jaké pomůcky a aktivity se v MŠ používají pro práci s dětmi s PAS.
- Vypracovat brožuru s doporučením pomůcek pro pedagogy a asistenty pedagoga v MŠ, která zdůrazní význam, možnosti a využití didaktických a relaxačních pomůcek.
- Zhodnotit vliv brožury na práci pedagogů a asistentů pedagoga s dětmi s PAS.

- Ověřit, zda se pomůcky v MŠ osvědčily.

Na základě cílů můžeme formulovat **předpoklady**. Brožura s doporučením pomůcek povede k zefektivnění práce pedagogů a asistentů pedagoga s dětmi s PAS. Pomůcky a aktivity pro děti s PAS se v MŠ osvědčí.

Analýza, která se zaměří na prověření hypotéz o efektivitě navrhovaných pomůcek a aktivit pro zklidnění a relaxaci dětí s PAS v MŠ, proběhne ve třech mateřských školách. V rámci analýzy bude zjištěno, zda se brožura s doporučením pomůcek stane užitečným nástrojem pro pedagogy a asistenty pedagoga a zda navrhované pomůcky a aktivity vedou u dětí s PAS k požadovanému zklidnění a relaxaci. Výsledky analýzy, která bude probíhat na základě vlastního pozorování a zpětné vazby od pedagogických pracovníků využívajících poskytnutou metodiku, by měly přinést cenné poznatky o tom, jak efektivně podporovat rozvoj a podporovat relaxaci a emoční pohodu dětí s PAS v MŠ.

6. Metodologie výzkumu

Cílem této kapitoly je popsat metodologii výzkumu, která bude použita k dosažení cílů bakalářské práce. Zaměří se na popis použitých metod, technik sběru dat a jejich analýzy, etických aspektů a harmonogramu plánovaných aktivit.

Charakteristika výzkumu

Tato **teoreticko-aplikační bakalářská práce** se zaměřuje na praktické využití poznatků a teorií v oblasti práce s dětmi s poruchami autistického spektra (PAS) v mateřské škole. Cílem práce je vytvořit brožuru s informacemi a návody pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga, která jim pomůže při práci s pomůckami pro děti s PAS.

Výzkum v této práci je kvalitativní. To znamená, že se **zaměřuje na hlubší pochopení vnímání a prožívání pomůcek u dětí s PAS** a to spíše než na kvantifikaci dat. K dosažení tohoto cíle budou použity různé metody sběru dat, včetně dotazníkového šetření, pozorování.

Kvalitativní analýza se zaměří na interpretaci dat. Výsledky výzkumu budou sloužit k vytvoření brožury s informacemi a návody pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga. Brožura bude obsahovat informace o vhodných pomůckách pro děti s PAS, metodách a technikách práce s pomůckami a specifikách práce s dětmi s PAS.

7. Výzkumný vzorek

Analýza cílů uvedených v páté kapitole textu proběhne v celkem třech mateřských školách působících v České republice. Jedná se o:

- Speciální mateřskou školu
- Mateřskou školu s logopedickou třídou
- Mateřskou školu

V každé z těchto MŠ proběhne šetření v jedné třídě, ve které se nachází dítě s PAS. Celkem bude osloveno devět respondentů (7 pedagogů a 2 asistenti pedagoga), kteří s těmito dětmi pracují.

7.1 Charakteristika zkoumaného vzorku a místa šetření

Stručný popis dětí:

Tabulka 6: Stručný popis dětí

Zařízení	Diagnóza	Věk	Komunikace
Speciální MŠ	Autismus, nízkofunkční	5 let	Nemluví, napodobuje zvuky a gesta
MŠ s logopedickou třídou	Autismus, nízkofunkční	7 let	Umí maximálně 20 slov a citoslovce
MŠ	Autismus, nízkofunkční	4,5 roku	Nemluví, napodobuje intonaci

Charakteristika místa šetření:

Speciální mateřská škola:

Zaměření: Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně dětí s poruchami autistického spektra.

Specifika:

- Nižší počet dětí ve třídě.
- Speciálněpedagogicky vyškolený personál.
- Vhodné materiální a didaktické vybavení.

- Individuální přístup ke vzdělávání dětí.
- Spolupráce s odborníky (logoped, psycholog, ergoterapeut).

Mateřská škola s logopedickou třídou:

Zaměření: Vzdělávání dětí s běžnými i specifickými poruchami řeči.

Specifika:

- Třída pro děti s logopedickými vadami.
- Logopedická péče v rámci běžné výuky i individuální logopedie.
- Spolupráce s logopedickým centrem.

Mateřská škola:

Zaměření: Vzdělávání dětí předškolního věku.

Specifika:

- Běžný vzdělávací program.
- Možnost integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Spolupráce s poradenskými zařízeními.

Etické aspekty:

Před zahájením šetření budou všichni respondenti informováni o jeho cíli, metodice a o využití dat. Budou jim předloženy informační materiály a budou mít možnost položit případné doplňující dotazy. Účast v šetření je dobrovolná a anonymní.

Další relevantní informace:

Tři MŠ byly vybrány na základě dostupnosti a ochoty spolupracovat. Výsledky šetření nebudou generalizovatelné na celou populaci MŠ v ČR, ale mohou přinést cenné poznatky o využití pomůcek u dětí s PAS.

Spolupráce probíhala se třemi mateřskými školami z Krnova, kde nejprve bylo provedeno pozorování a seznámení se s dětmi s poruchou autistického spektra. Pedagogové a asistenti pedagoga dostali dotazník, který se zabýval pomůckami, jež při vzdělávání dětí s PAS využívají. Dotazníků bylo celkem devět. Výsledky z dotazníků jsou znázorněny v grafech v kapitole 9. Z výsledků dotazníkového šetření byla vytvořena brožurka s pomůckami, které byly poté vyzkoušeny v praxi.

8. Průběh a podmínky šetření

Tato kapitola se zabývá podrobným popisem průběhu a podmínek šetření, které bylo provedeno v rámci bakalářské práce.

Cílem šetření je:

- Vytvořit brožuru pro pedagogy a asistenty pedagoga pracující s dětmi s PAS.
- Zhodnocení efektivity a užitečnosti brožury s didaktickými a relaxačními pomůckami pro práci s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v praxi.
- Získání návrhů na doplnění a vylepšení brožury.

Pro dosažení cíle šetření budou použity následující metody:

Metody a techniky sběru dat

Pro sběr dat budou použity následující metody a techniky:

1. Dotazníkové šetření:

Cíl: Získat informace o preferovaných pomůckách u dětí s PAS od pedagogů pracujících s touto cílovou skupinou.

Dotazník bude zaměřen na dva typy pomůcek, na pomůcky didaktické a relaxační. Bude distribuován pedagogům (asistentům pedagoga) pracujícím s dětmi s PAS ve třech mateřských školách v Krnově. Odpovědi budou anonymizovány a statisticky vyhodnoceny. Na základě dotazníkového šetření bude vytvořena příručka pro začínající asistenty pedagoga s doporučením pomůcek.

2. Pozorování a mapování:

Cíl: Získat informace o využívání pomůcek při práci s dětmi s PAS v mateřských školách. Zmapovat specifika prostředí. Identifikovat vhodné pomůcky a metody práce s nimi.

Pozorování bude probíhat formou přímého a otevřeného pozorování v délce 2 týdnů v každé mateřské škole, a to 2 hodiny denně. Zaměří se na využívání pomůcek dětmi s PAS. Mapování proběhne ve třech mateřských školách v Krnově – v mateřské škole, mateřské škole s logopedickou třídou a v mateřské škole speciální – pracoviště budou porovnána z hlediska dostupnosti, typů a uspořádání pomůcek a specifik prostředí.

Data budou využita k analýze a tvorbě brožury s informacemi a návody pro pedagogy a asistenty pedagoga.

3. Stručný popis dětí s PAS:

Pro účely praktické části bude zpracován popis se základními informacemi o sledovaných dětech s PAS.

4. Výzkumné šetření:

Cíl: Cílem šetření je zhodnotit efektivitu brožury, získat zpětnou vazbu od pedagogů a asistentů pedagoga a případně brožuru upravit a doplnit.

Výzkumné šetření bude provedeno formou aplikace brožury v praxi pedagogy a asistenty pedagoga, kteří následně vyplní dotazník s hodnocením brožury a svými postřehy z práce s ní.

Etické aspekty

Etické aspekty výzkumu budou respektovány. K provedení výzkumu bude získáno potvrzení od mateřských škol. Účastníci dotazníkového šetření budou anonymní. Práva a soukromí účastníků budou chráněna v souladu s etickými principy.

Harmonogram

Harmonogram výzkumu zahrnuje pět fází:

1. Dotazníkové šetření (2 týdny)
2. Pozorování (2 dny v každé mateřské škole)
3. Vypracování brožury (4 týdny)
4. Aplikace a ověření brožury v praxi (8 týdnů)
5. Závěrečný dotazník (2 týdny)

Očekávané přínosy

Výzkum by měl přispět ke zvýšení informovanosti a kompetencí pedagogů a asistentů pedagoga v práci s dětmi s PAS. Měl by také zlepšit kvalitu práce s dětmi s PAS v mateřských školách.

8.1 Zpracování dotazníků pedagogy působícími v mateřských školách

Tato kapitola shrnuje výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na pedagogy (učitele a asistenty pedagoga) pracující s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřských

školách. Cílem šetření bylo mapování jejich zkušeností, potřeb a vnímání problematiky PAS v mateřských školách.

Dotazník byl rozeslán do tří mateřských škol a vyplnilo jej celkem 9 pedagogických pracovníků. Obsahoval 7 otázek zaměřených na profesní pozici pedagoga, délku praxe s dětmi s PAS, vzdělávání v oblasti PAS, oblasti podpory, materiály a pomůcky, největší výzvy a další (viz příloha č. 1).

8.2 Pozorování provedené v jednotlivých mateřských školách

Speciální mateřská škola

Speciální mateřská škola s kapacitou 6 dětí ve věku 3–6 let se zaměřuje na komplexní péči o děti s mentálním, tělesným, smyslovým a jiným postižením. Tým 3 pedagogů (2 speciální pedagogové a 1 asistent pedagoga) ve spolupráci s externími odborníky (logoped, fyzioterapeut) zajišťuje individuální přístup a podporuje rozvoj všech oblastí dětské osobnosti. Škola je vybavena speciálními pomůckami, rehabilitačními pomůckami, komunikačními pomůckami a vizuálními a didaktickými materiály, které vytváří hravé a bezpečné prostředí s dostatkem podnětů.

Obrázek 1: Speciální mateřská škola

Pozorování dítěte s PAS během dne:

Ondra, pětiletý chlapec s autismem se během dne nejraději věnuje individuálním hrám, jako je kreslení, modelování a hry s kostkami. S asistentem pedagoga se ale bez problému zapojí i do skupinových aktivit. Má zájem o hry a aktivity, ale potíže s neverbální komunikací a s porozuměním instrukcím mu brání v plnohodnotném zapojení. Naštěstí pozitivně reaguje na vizuální podporu a AAK – VOKS, takže i s těmito obtížemi se mu daří zvládat všechny aktivity.

Je důležité zmínit, že Ondra se občas projevuje agresivně vůči sobě i okolí. Může se jednat o bouchání do sebe, škrábání, kousání nebo házení předmětů. Tyto agresivní projevy jsou pravděpodobně způsobeny frustrací z neschopnosti komunikovat a sdílet své potřeby apocity.

Během dne Ondra absolvoval hry u stolečku, jako jsou půlené obrázky, kostky a modelování. Poté ho čekala návštěva muzikoterapeutky, kde si zahrál na bubny a další nástroje. Následovalo cvičení s dětmi, které zahrnovalo cviky a hry s míčem a cvičení na balančních pomůckách v podobě překážkové dráhy. Na závěr dne si Ondra zacvičil individuálně s asistentem pedagoga, kde se zaměřili na nácvik jemné motoriky, grafomotoriky a sebeobsluhy.

Závěr:

Speciální mateřská škola nabízí kvalitní a komplexní péči pro děti s postižením. Díky individuálnímu přístupu, široké škále aktivit a speciálním pomůckám se děti rozvíjejí v příjemném a bezpečném prostředí.

Obrázek 2: Mateřská škola

Mateřská škola:

Třída Kuřátka v mateřské škole s 25 dětmi ve věku 3–4 let se zaměřuje na práci s dětmi s různými potřebami. Tým 3 pedagogů (2 učitelky mateřské školy) a 1 asistenta pedagoga zajišťuje individuální přístup a podporuje rozvoj všech oblastí dětské osobnosti. Třída je vybavena hračkami, didaktickými pomůckami a materiály pro různé aktivity.

Pozorování práce s dítětem s PAS během dne:

Matěj, 4,5letý chlapec s autismem, se během dne nejraději věnuje individuálním hrám, jako je kreslení, modelování a stavění kostek. S asistentem pedagoga se ale bez problému zapojuje i do skupinových aktivit. Má zájem o hry a aktivity, ale potíže s neverbální komunikací a s porozuměním instrukcím mu brání v plnohodnotném zapojení. Naštěstí pozitivně reaguje na vizuální podporu a AAK - piktogramy, takže i s těmito obtížemi se mu daří zvládat všechny aktivity.

Během dne Matěj absolvoval řízené činnosti, jako jsou vkládačky a puzzle, které byly uzpůsobeny jeho individuálním potřebám a probíhaly s využitím vizuální podpory a AAK. Poté

si zahrál v koutku s klidnými aktivitami, kde si mohl vybrat z kreslení, modelování nebo stavění kostek. Na závěr dne si Matěj s dohledem pedagoga zahrál venku na hřišti.

K dispozici měl vlastní klidový koutek s relaxačními pomůckami, kam se mohl uchýlit v případě potřeby. Dále měl k dispozici pomůcky pro rozvoj, jako jsou smyslové hračky, hry pro motoriku a didaktické hry. V neposlední řadě mu byly k dispozici i komunikační karty a obrázky, které mu usnadňují komunikaci s okolím.

Závěr:

Třída Kuřátka nabízí kvalitní a komplexní péči pro děti s autismem i s jinými specifickými potřebami. Díky individuálnímu přístupu, široké škále aktivit a speciálním pomůckám se děti rozvíjejí v příjemném a bezpečném prostředí. Matějův případ ukazuje, jak lze i s autismem dosahovat pokroků v komunikaci, sociální interakci a zapojení do běžných aktivit.

Mateřská škola s logopedickou třídou:

Třída Šmoulové v mateřské škole s logopedickou třídou je určena pro 16 dětí ve věku 5–7 let s vadami řeči a s autismem. Tým 4 pedagogů (2 učitelky, 1 překryv za ředitelku MŠ a 1 další pedagogický pracovník primárně k dítěti s PAS) zajišťuje individuální přístup a podporuje rozvoj všech oblastí dětské osobnosti. Třída je vybavena pomůckami pro rozvoj řeči, sluchového a zrakového vnímání, motoriky a dalších oblastí.

Obrázek 3: Mateřská škola s logopedickou třídou

Pozorování práce s dítětem s PAS během dne:

Adam, sedmiletý chlapec s autismem, nejvíce vyhledává hry s číslicemi, dále preferuje individuální hry, jako je skládání puzzle, kreslení a hry s autíčky, ale s podporou pedagoga se bez problému zapojí i do skupinových aktivit. Má zájem o hry a aktivity, ale potíže s neverbální komunikací a s porozuměním instrukcím mu brání v plnohodnotném zapojení. Naštěstí pozitivně reaguje na vizuální podporu a AAK – piktogramy a fotografie, takže i s těmito obtížemi se mu daří zvládat všechny aktivity.

Během dne se Adam zapojil do ranního tvoření s dětmi, poté absolvoval dvě připravené aktivity – skládání logické řady a doplňování, co do řady patří a co chybí, a vkládačku s číslicemi. Poté si Adam zacvičil s dětmi a zúčastnil komunitního kruhu. Po krátké chvíli se

šel zklidnit do relaxačního koutku, kde si hrál s kinetickým pískem a autičkem finger car. Následovala logopedická chvilka a pobyt venku.

K dispozici měl vlastní koutek pro nerušenou práci a specifické pomůcky dle aktivity a cílů, jako jsou obrázkové karty, logopedické hry a zrcadlo. Dále měl k dispozici vizuální a sluchové pomůcky, pomůcky pro rozvoj motoriky a smyslového vnímání a komunikační karty a obrázky.

Závěr:

Adam je chlapec s autismem, který dělá pokroky v rozvoji řeči a komunikačních dovedností. Díky individuálnímu přístupu, široké škále aktivit a speciálním pomůckám se rozvíjí v příjemném a bezpečném prostředí. Spolupráce s rodiči, pedagogy a dalšími odborníky je klíčová pro jeho další rozvoj.

8.3 Tvorba brožurky pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga pro práci s dětmi s PAS

V této podkapitole se budeme věnovat tvorbě brožury, která slouží jako praktický průvodce pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga v práci s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřské škole. Brožura shrnuje základní informace o PAS a přináší cílené rady a tipy pro práci s těmito dětmi v inkluzivním prostředí.

Brožura byla vypracována na základě analýzy dat z dotazníkového šetření a pozorování pedagogů při práci s dětmi s PAS ve vybraných mateřských školách. Cílem šetření bylo zjistit, jaké pomůcky jsou využívány při vzdělávání dětí s PAS a jak přispívají k dosažení vzdělávacích cílů. Výsledky pak sloužily jako základ pro obsah brožury, která se zaměřuje na efektivní využití didaktických prostředků při práci s dětmi s PAS v mateřské škole.

Hlavním cílem brožurky je poskytnout začínajícím pedagogům a asistentům pedagoga základní informace o PAS a specifických potřebách dětí s touto diagnózou. Nabídnout také praktické rady pro práci v inkluzivním prostředí mateřské školy. Text je psán srozumitelným jazykem, doplněn o ilustrace, příklady a praktické tipy, aby sloužil jako rychlý a užitečný průvodce v praxi.

Tato brožura poskytuje aktivitní nabídku s didaktickými a relaxačními pomůckami pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole. Je určena především pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga, ale i pro rodiče a další zájemce o téma autismu. Obsahuje základní informace o autismu, včetně definice, projevů, diagnostiky a terapií, a také informace o výchově

a vzdělávání osob s autismem v mateřských školách. Dále se zde nachází popis metod využívaných při edukaci a terapiích vhodných pro osoby s autismem. Brožura také představuje české i zahraniční autory a výzkumy v oblasti autismu.

8.4 Aplikace brožury v praxi:

Aplikace brožury v praxi zahrnovala nejen distribuci tištěné verze pedagogům a asistentům pedagoga, ale také praktické vyzkoušení jejích pomůcek, metod a doporučení přímo s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS). Pedagogové měli možnost vyzkoušet jak didaktické pomůcky, tak i relaxační pomůcky s dětmi s PAS v prostředí mateřské školy. Toto praktické použití jim umožnilo lépe pochopit efektivitu metod popsanych v brožuře a získat cenné zpětné vazby z praxe.

Dalším důležitým prvkem aplikace brožury v praxi byla možnost pedagogů osahat a vyzkoušet si pomůcky, které jsou využívány v jiných mateřských školách. Tím získali přímou zkušenost s různými nástroji a pomůckami používanými pro práci s dětmi s PAS, což jim poskytlo širší perspektivu a inspiraci pro jejich vlastní pedagogickou praxi.

Takovýto praktický přístup nejenže poskytl pedagogům konkrétní příklady, jak efektivně pracovat s dětmi s PAS, ale také podpořil jejich profesní rozvoj a schopnost lépe reagovat na individuální potřeby každého dítěte. Aplikace brožury v praxi tak přinesla přidanou hodnotu v podobě konkrétních zkušeností a poznatků, které pedagogům pomohly lépe porozumět a lépe se přizpůsobit specifickým potřebám dětí s PAS ve svém vzdělávacím prostředí.

8.5 Dotazník – zpětná vazba pedagogů:

Závěrečný dotazník pro pedagogy a asistenty pedagoga byl vytvořen s cílem získat zpětnou vazbu na jejich pracovní zkušenosti s využitím didaktických a relaxačních pomůcek při aplikaci brožury v praxi. Dotazník sloužil k hodnocení efektivity těchto pomůcek v reálné pedagogické praxi. Pedagogové a asistenti pedagoga měli možnost prostřednictvím dotazníku sdílet své postřehy, názory a doporučení, což poskytlo cenný zdroj informací.

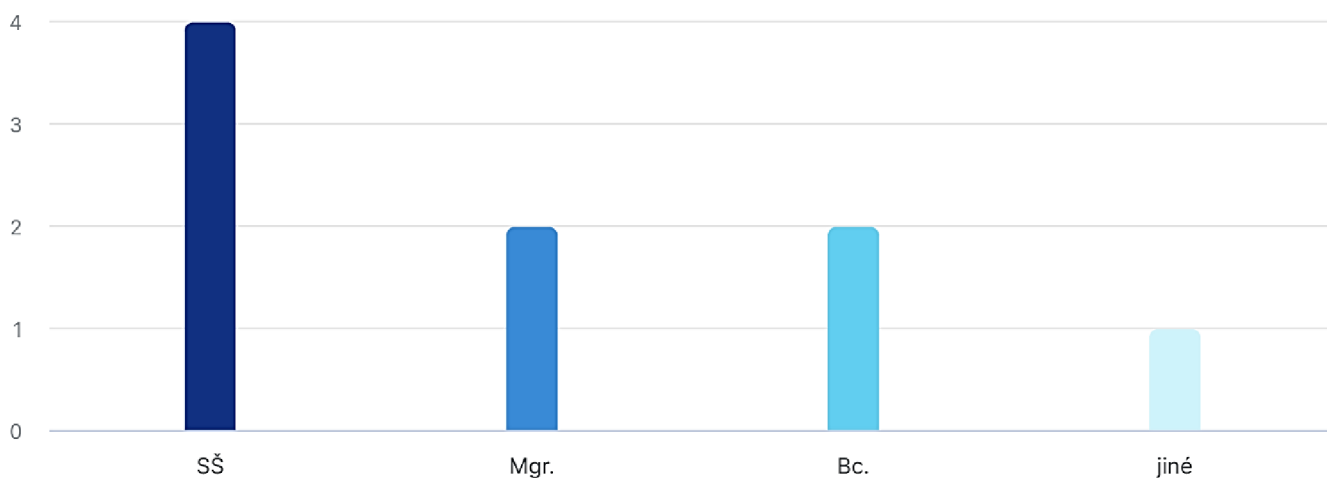
9. Shrnutí výsledků a interpretace dat

Tato kapitola obsahuje zhodnocení výsledků dotazníkového šetření a pozorování provedených mezi pedagogy a asistenty pedagoga pracujícími s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřských školách. Zahrnuje analýzu odpovědí z dotazníků, interpretaci pozorování z praxe a jejich vliv na efektivitu práce s dětmi s PAS. Dále se tato kapitola zaměřuje na zhodnocení aplikace brožury v praxi a zpětnou vazbu od pedagogů. V neposlední řadě diskutuje o přínosech a omezeních brožury a navrhuje možné úpravy či doplňky pro další zlepšení práce s dětmi s PAS v mateřských školách.

9.1 Vyhodnocení dotazníků pedagogů v mateřských školách

V této kapitole jsou vyhodnoceny odpovědi pedagogů z mateřských škol získané prostřednictvím dotazníkového šetření. Dotazník, který byl zaměřen na pedagogy (učitele a asistenty pedagoga) pracující s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřských školách, sloužil k mapování, s jakými didaktickými a relaxačními pomůckami pracují. Tento krok předchází vytvoření brožury, která poskytne praktické návody a rady pro práci s dětmi s PAS. Dotazník byl rozeslán ve třech mateřských školách a celkem ho vyplnilo 9 pedagogických pracovníků. Analyzujeme jejich názor na používané pomůcky a jejich vnímání problematiky PAS v prostředí mateřských škol. Kapitola zahrnuje shrnutí klíčových zjištění a diskusi o jejich významu pro praxi pedagogů.

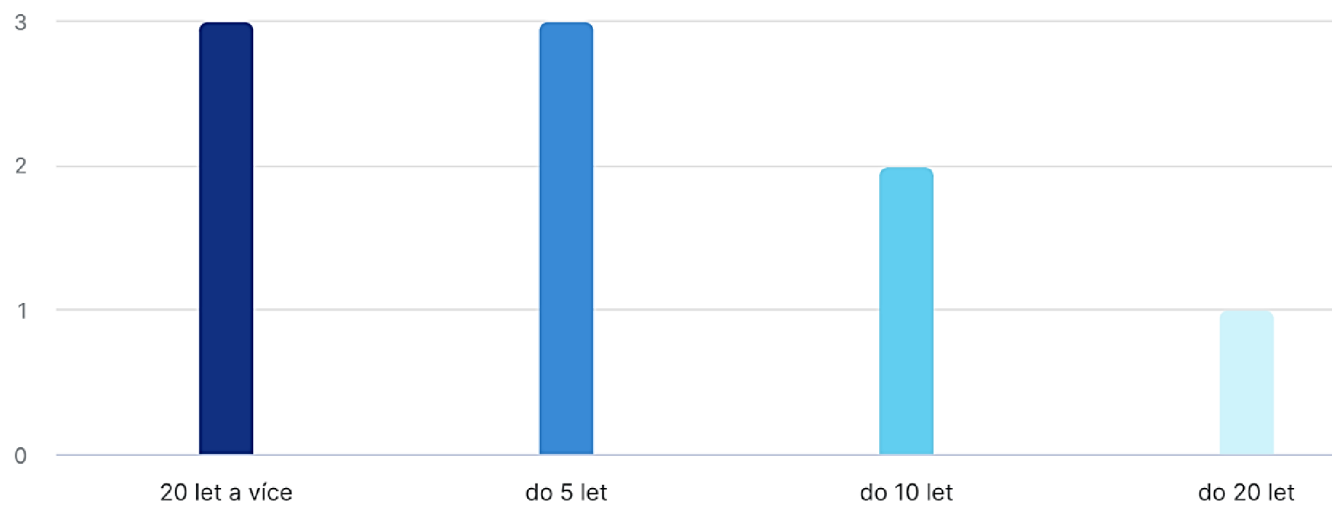
1. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 1: Nejvyšší vzdělání

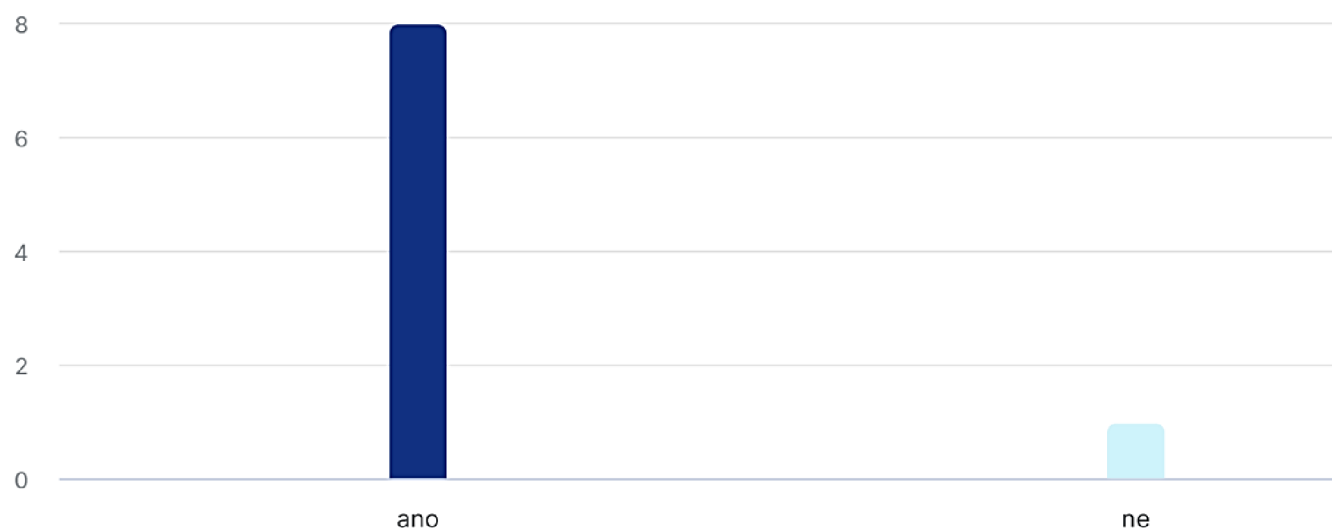

2. Jaká je délka vaší praxe v MŠ?

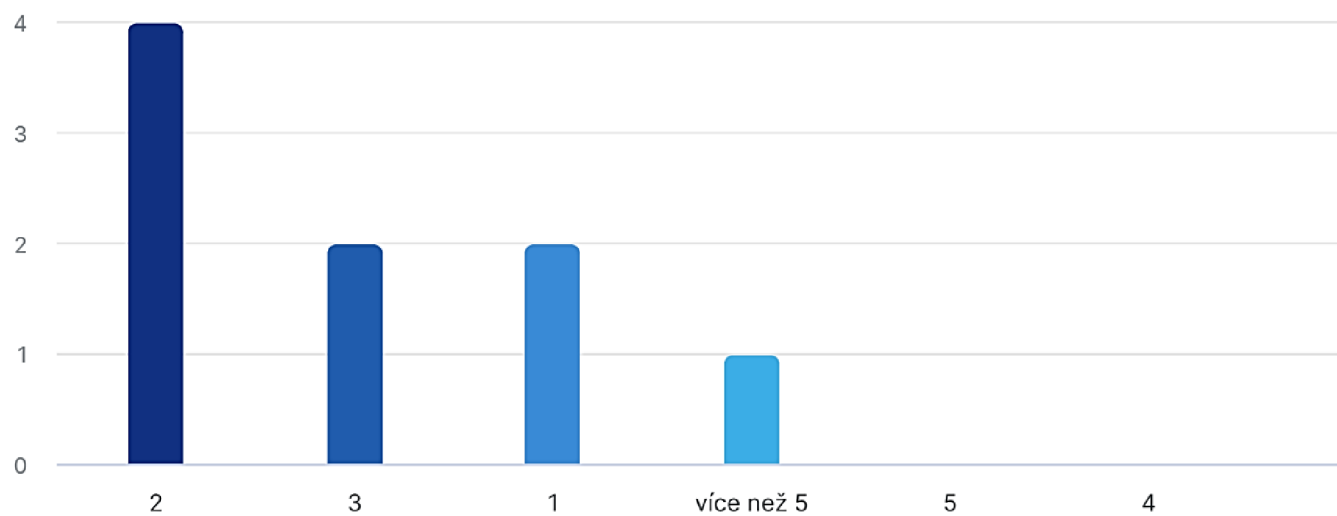
Graf 2: Délka praxe v MŠ

3. Máte zkušenosti s prací s dítětem s PAS?

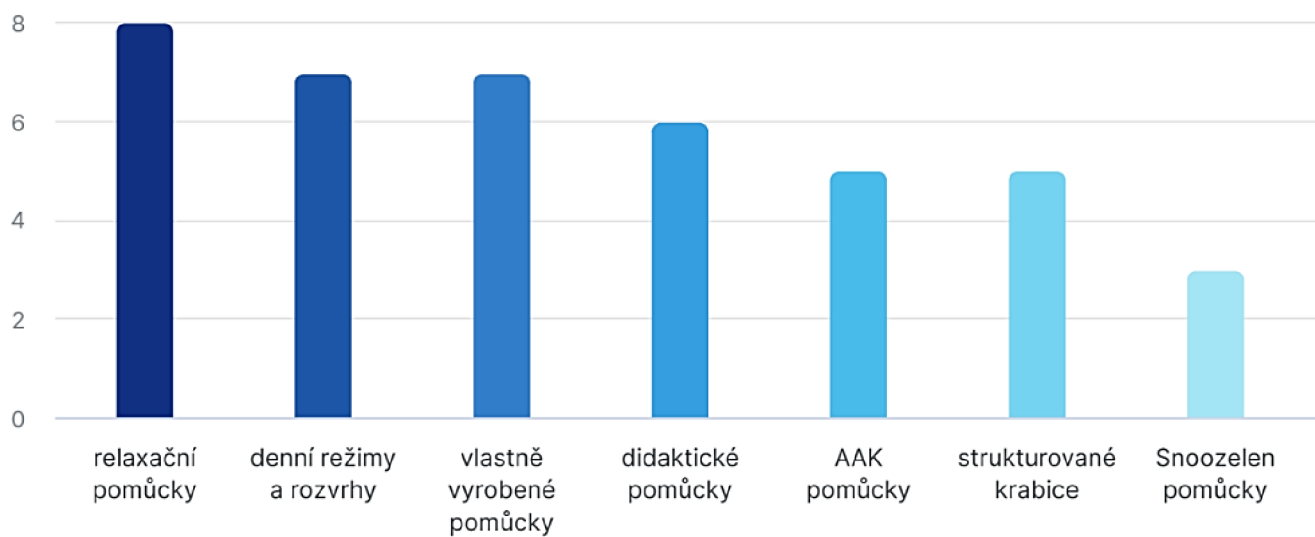
Graf 3: Zkušenosti s dítětem s PAS

4. Kolik dětí s PAS navštěvovalo Vaši třídu za dobu Vaší pedagogické praxe?

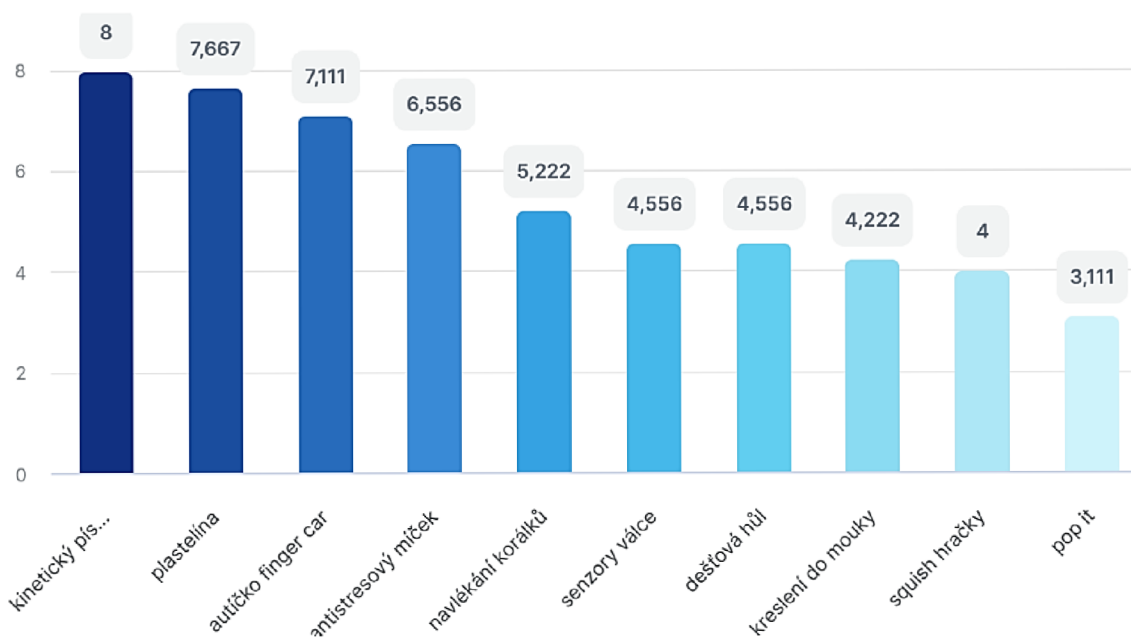
Graf 4: Počet dětí s PAS za dobu praxe

5. Jaké pomůcky používáte?

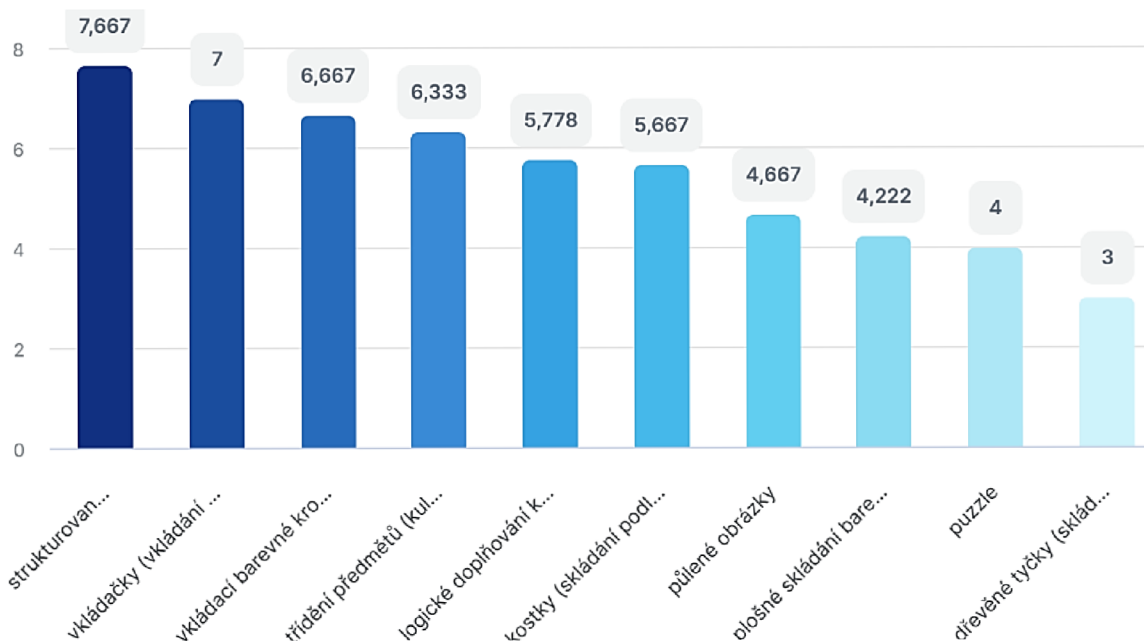
Graf 5: Používané pomůcky

6. Jaké relaxační pomůcky při práci s dítětem s PAS nejčastěji používáte?

Graf 6: Relaxační pomůcky

7. Jaké didaktické pomůcky při práci s dítětem s PAS nejčastěji používáte?

Graf 7: Didaktické pomůcky

Závěr:

Z dotazníků vyplývá, že respondenti projevují různorodé zkušenosti a přístupy k práci s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřských školách. Zjištění naznačují, že vzdělání a praxe respondentů se liší, což odráží rozmanitost profesního pozadí pracovníků v oblasti vzdělávání. Průzkum také ukazuje, že většina respondentů má zkušenost s prací s dětmi s PAS a že v třídy navštěvují děti s různými diagnózami a v různém počtu. Zjištění ohledně používaných pomůcek naznačují, že pedagogové využívají širokou škálu didaktických a relaxačních prostředků k podpoře vzdělávání a rozvoje dětí s PAS. Tato různorodost využívaných pomůcek a metod naznačuje potřebu individualizovaného a flexibilního přístupu k práci s touto specifickou skupinou dětí.

9.2 Vyhodnocení pozorování

V této kapitole jsou prezentovány výsledky pozorování zaměřeného na práci s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřských školách.

Souhrnné pozorování dětí s PAS během dne v MŠ:

Společné rysy:

Všichni chlapci, Matěj, Adam i Ondra, sdíleli některé společné rysy, které jsou typické pro děti s autismem. Preferovali hry s jasnými pravidly a strukturou, často se zaměřovali na individuální aktivity a někteří z nich se potýkali s navazováním kontaktů a sdílením her s vrstevníky. Mohli se také chovat stereotypně, opakovat určité činnosti nebo zvuky.

Využití pomůcek:

Všichni chlapci pozitivně reagovali na vizuální podporu a AAK, které jim pomohly lépe porozumět instrukcím a aktivně se zapojit do aktivit. Matěj si užíval smyslové hračky a hry pro rozvoj motoriky, Adam zvládal i náročnější aktivity s využitím specifických pomůcek dle aktivity a cílů a Ondra se zklidnil v relaxačním koutku s relaxačními pomůckami.

Metody vzdělávání:

Ukázalo se, že kombinace individuálních a skupinových aktivit je pro chlapce s PAS nejefektivnější. Začlenění kooperativních her s dětmi pomohlo Adamovi rozvíjet jeho sociální

dovednosti. Klidné aktivity, jako je kreslení, modelování a hry s kostkami, pomohly chlapcům relaxovat a zklidnit se. Návštěva muzikoterapeutky a cvičení s dětmi pomohly Ondrovi rozvíjet jeho smyslové vnímání a motoriku.

Závěr

Využití pomůcek a metod vzdělávání, které jsou uzpůsobeny individuálním potřebám dětí s PAS, jim umožňuje aktivně se zapojit do všech aktivit a rozvíjet své dovednosti.

Je důležité sledovat individuální potřeby a preference každého chlapce a upravovat pomůcky a metody vzdělávání podle toho. Spolupráce s rodiči a odborníky je klíčová pro dosažení optimálního rozvoje a podpory chlapců.

Tabulka 7: Porovnání zařízení

Školka	Kapacita	Věková kategorie	Zaměření	Počet pedagogů	Speciální vybavení	Případová studie
Speciální mateřská škola	6 dětí	3–6 let	Komplexní péče o děti s postižením	3 (2 speciální pedagogové, 1 asistent pedagoga)	Speciální pomůcky, rehabilitační pomůcky, komunikační pomůcky, vizuální a didaktické materiály	Ondra (5 let, autismus)
Mateřská škola - Třída Kuřátka	25 dětí	3–4 let	Práce převážně s intaktními dětmi	3 (2 učitelky MŠ, 1 asistent pedagoga)	Hračky, didaktické pomůcky, materiály pro různé aktivity	Matěj (4,5 roku, autismus)
Mateřská škola s logopedickou třídou –Třída Šmoulové	16 dětí	5–7 let	Práce převážně s dětmi s NKS	4 (2 učitelky, 1 překryv za ředitelku MŠ, 1 další pedagogický pracovník primárně k dítěti s PAS)	Pomůcky pro rozvoj řeči, sluchového a zrakového vnímání, motoriky a dalších oblastí	Adam (7 let, autismus)

9.3 Vyhodnocení brožury a její úspěšnost v praxi

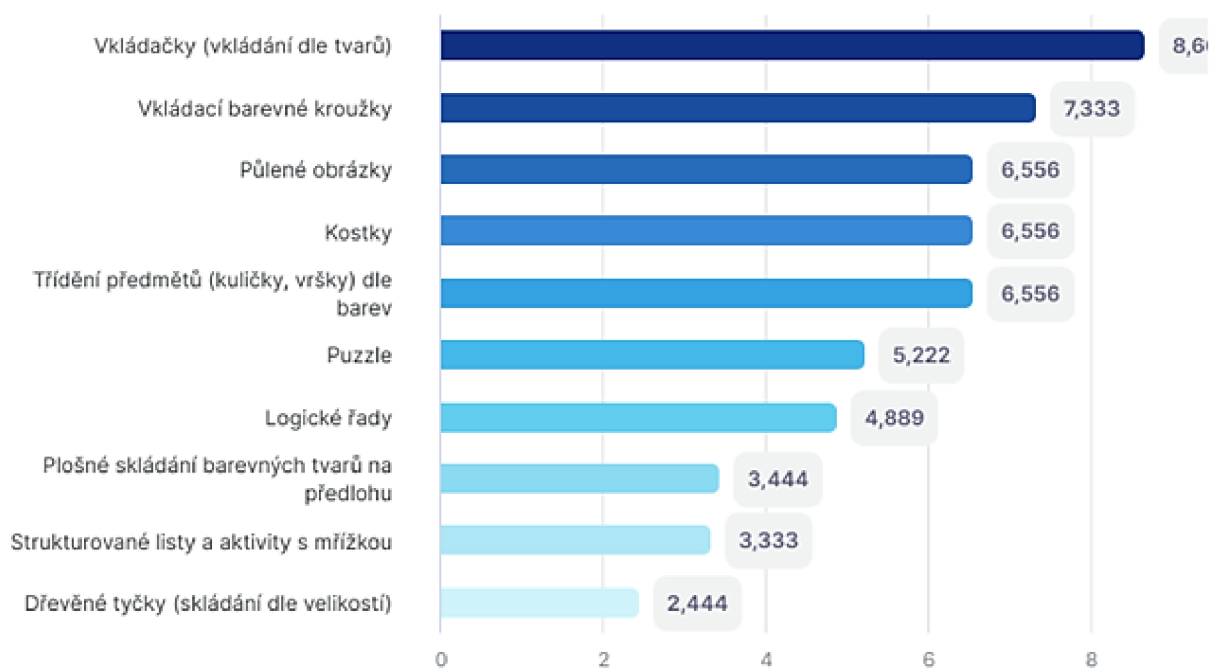
Brožura s didaktickými a relaxačními pomůckami je užitečným nástrojem pro pedagogy a asistenty pedagoga. Pomůcky jsou hodnoceny kladně a respondenti oceňují jejich variabilitu a efektivitu. Existuje prostor pro rozšíření nabídky pomůcek a aktivit.

Dotazník – zpětná vazba pedagogů:

Cíl dotazníku:

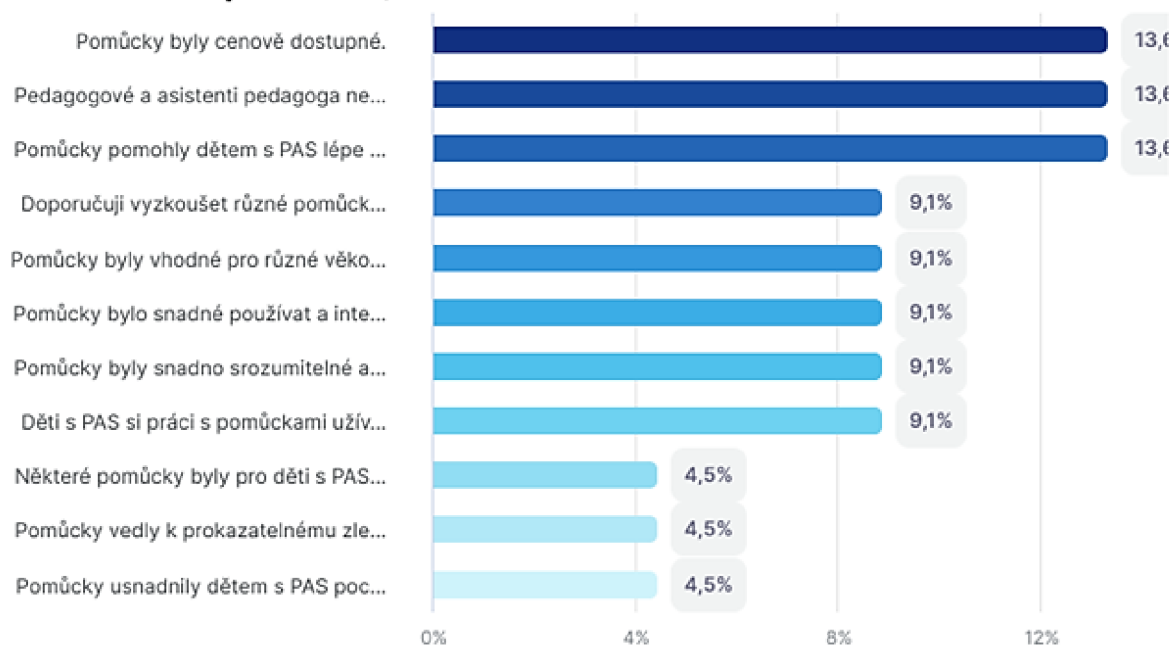
Získat zpětnou vazbu od pedagogů a asistentů pedagoga ohledně jejich zkušeností s používáním didaktických a relaxačních pomůcek u dětí s poruchou autistického spektra (PAS) v mateřských školách.

1. S jakou didaktickou pomůckou se vám pracovalo nejlépe?

Obrázek 4: Graf 8: Nejlepší práce s didaktickou pomůckou

2. Jaké byly Vaše zkušenosti s didaktickými pomůckami? (např. efektivita, motivace dětí, snadnost použití)

Obrázek 5: Graf 9: Zkušenosti s didaktickými pomůckami

ODPOVĚĎ

Pomůcky byly cenově dostupné.

Pedagogové a asistenti pedagoga neměli s používáním pomůcek žádné potíže.

Pomůcky pomohly dětem s PAS lépe se soustředit a udržet pozornost.

Doporučuji vyzkoušet různé pomůcky a najít ty, které nejlépe vyhovují potřebám daného dítěte.

Pomůcky byly vhodné pro různé věkové kategorie a úrovně postižení.

Pomůcky bylo snadné používat a integrovat do výuky.

Pomůcky byly snadno srozumitelné a intuitivní pro děti s PAS.

ODPOVĚĎ

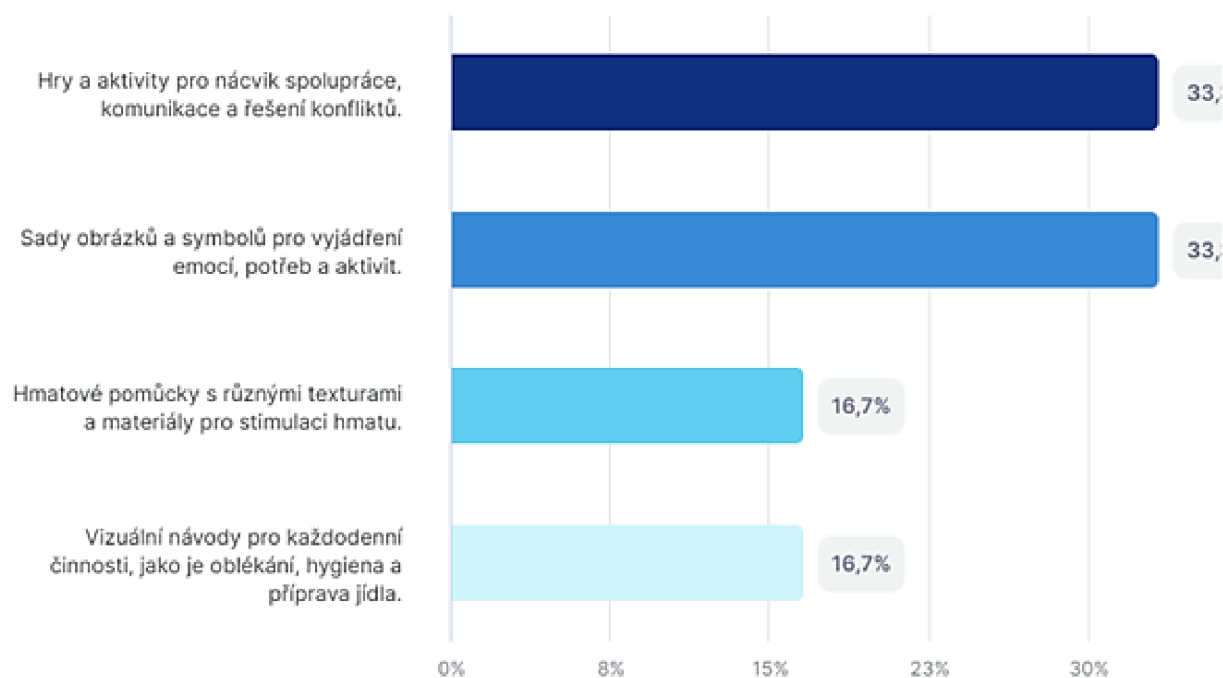
Děti s PAS si práci s pomůckami užívaly.

Některé pomůcky byly pro děti s PAS příliš obtížné na používání.

Pomůcky vedly k prokazatelnému zlepšení v oblasti komunikačních dovedností.

Pomůcky usnadnily dětem s PAS pochopení a zvládnutí učebního materiálu.

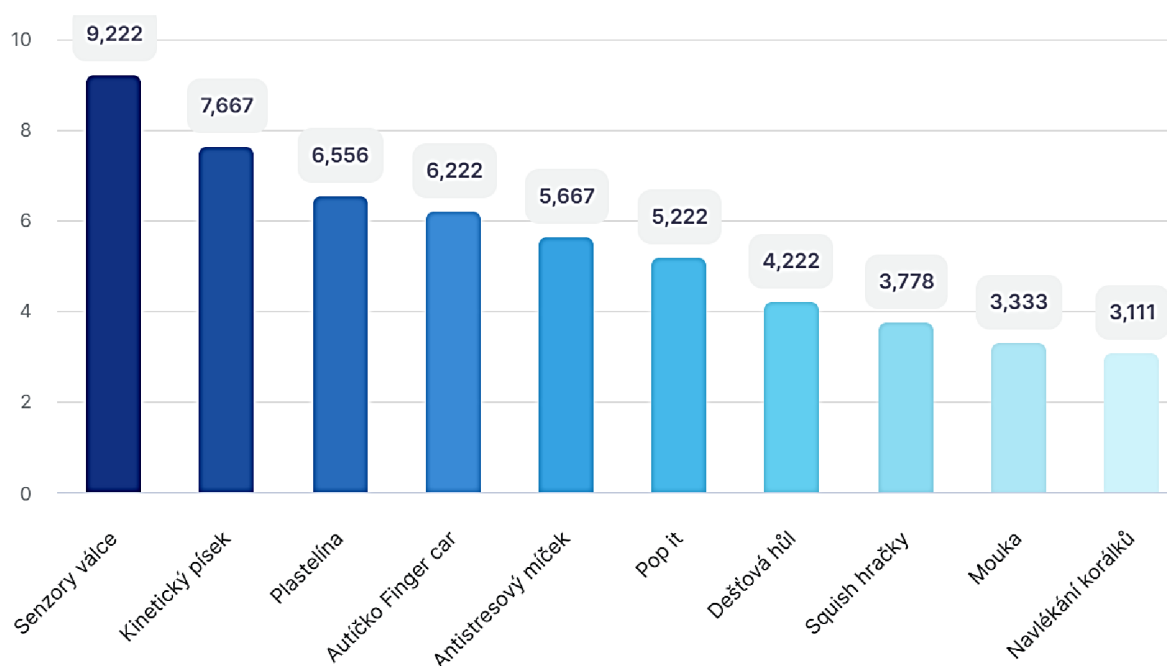
3. Jaké další didaktické pomůcky byste pro práci s dětmi s PAS uvítali?

Obrázek 6: Graf 10: Další vítané didaktické pomůcky

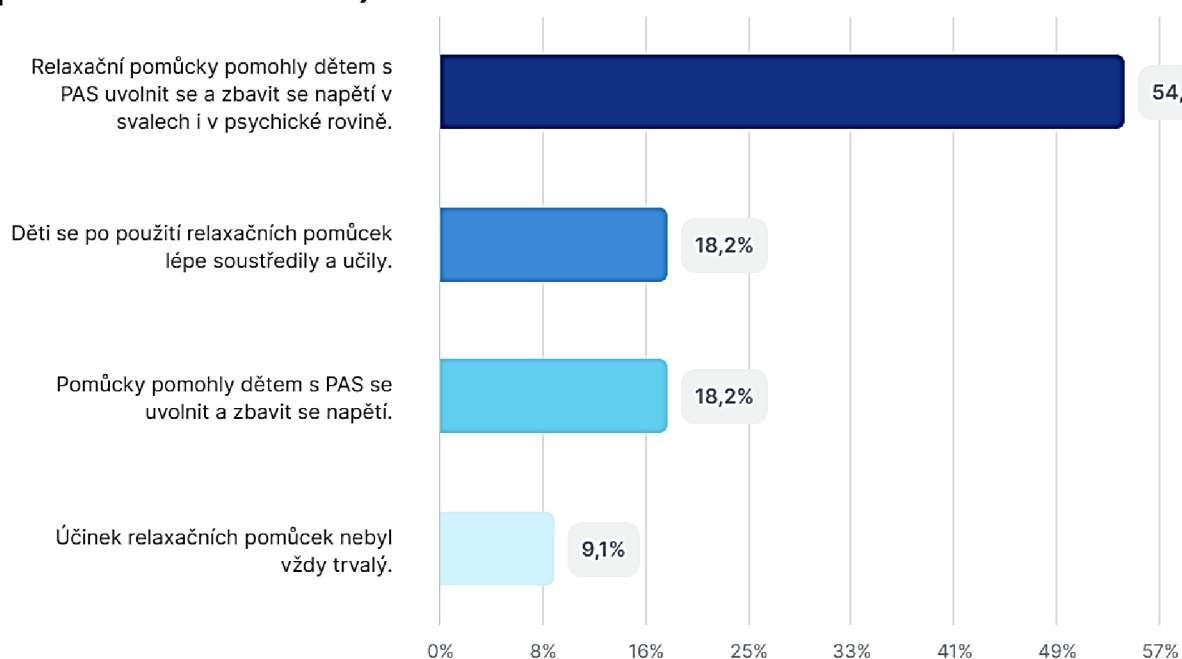

4. S jakou relaxační pomůckou se vám pracovalo nejlépe?

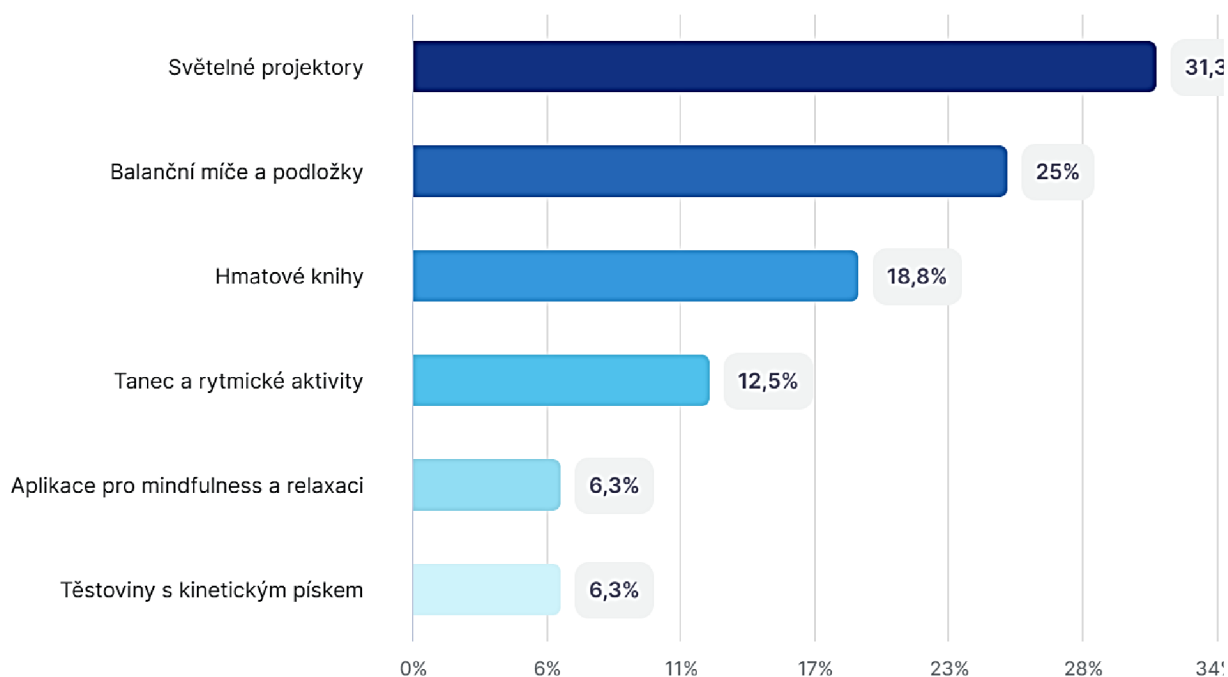
Obrázek 7: Graf 11: Nejlepší práce s relaxační pomůckou

5. Jaké byly Vaše zkušenosti s relaxačními pomůckami? (např. efektivita, zklidnění dětí, preference dětí)

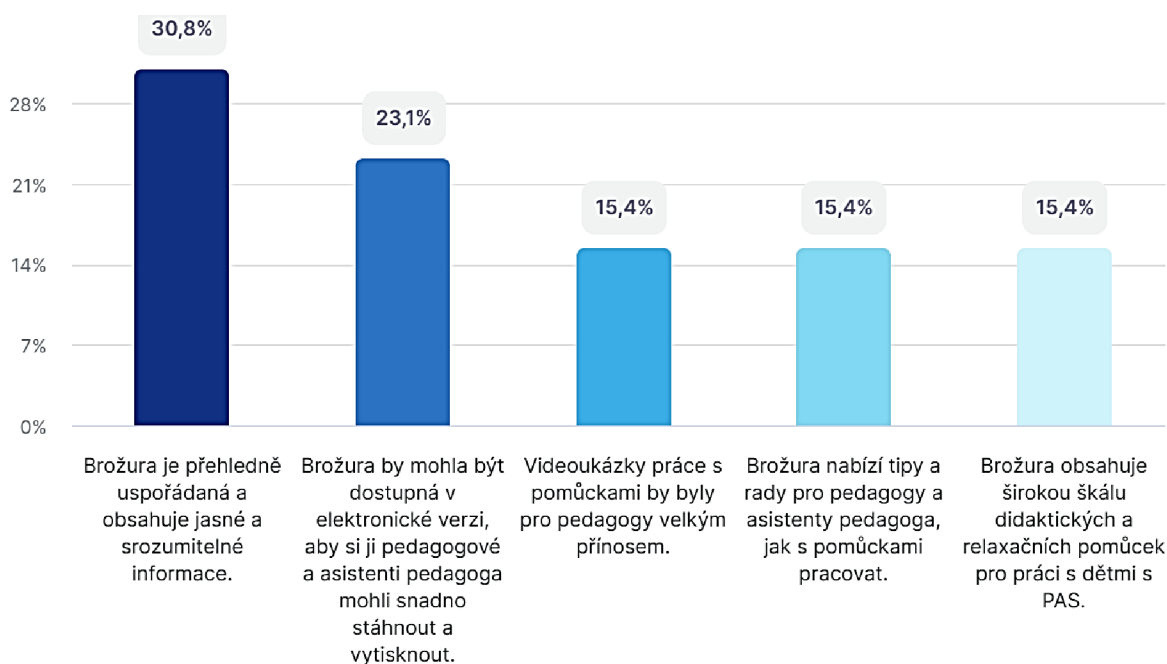
Obrázek 8: Graf 12: Zkušenosti s relaxačními pomůckami

6. Jaké další relaxační pomůcky byste pro práci s dětmi s PAS uvítali?

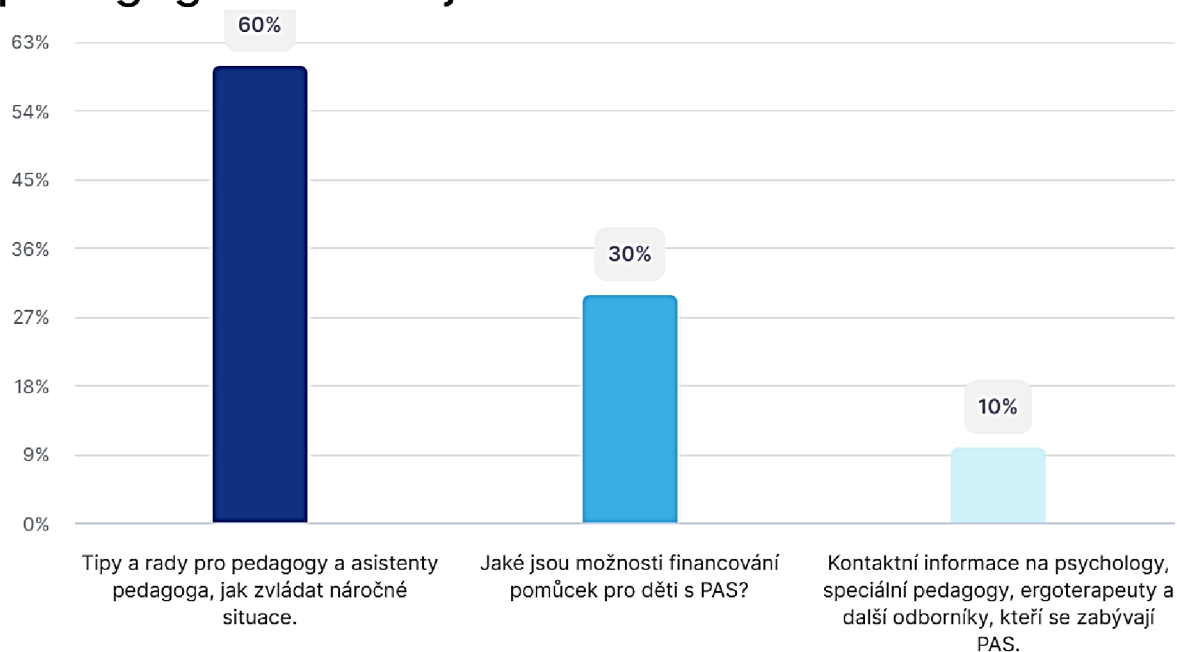
Obrázek 9: Graf 13: Další vítané relaxační pomůcky

7. Jaké jsou Vaše obecné postřehy k brožuře s didaktickými a relaxačními pomůckami?

Obrázek 10: Graf 14: Postřehy k brožuře

8. Jaké další informace by brožura mohla obsahovat, aby byla pro pedagogy a asistenty pedagoga užitečnější?

Obrázek 11: Graf 15: Další vhodné informace pro pedagogy a asistenty pedagoga

Výsledek dotazníkového šetření:

Didaktické pomůcky:

Mezi nejoblíbenější hračky patří vkládačky (vkládání dle tvarů), vkládací barevné kroužky, kostky, třídění předmětů dle barev.

Pomůcky byly hodnoceny kladně, respondenti oceňovali jejich jednoduchost, variabilitu, motivační efekt a rozvoj kognitivních dovedností a jemné motoriky.

Relaxační pomůcky:

Mezi nejoblíbenější hračky patří senzory válce, kinetický písek, plastelína.

Pomůcky byly hodnoceny kladně, respondenti oceňovali jejich efektivitu při zklidnění dětí a rozvoj smyslového vnímání.

Respondenti navrhovali rozšíření nabídky o další smyslové pomůcky, relaxační hudbu a aromaterapii.

Obecné otázky:

Respondenti hodnotili brožuru s didaktickými a relaxačními pomůckami kladně.

Oceňovali přehlednost, variabilitu pomůcek a jejich užitečnost pro práci s dětmi s PAS.

Závěr:

Dotazníkové šetření ukázalo, že brožura s didaktickými a relaxačními pomůckami je pro pedagogy a asistenty pedagoga užitečným nástrojem pro práci s dětmi s PAS. Pomůcky jsou hodnoceny kladně a respondenti oceňují jejich variabilitu a efektivitu.

10. Diskuze

Autorka práce se ve své praxi učitelky v mateřské škole setkala s problematikou vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra (PAS). Tato nová zkušenost ji vedla k touze po hlubším pochopení specifických potřeb těchto dětí a k nalezení efektivních metod práce s nimi. Autorka se rozhodla vytvořit brožuru, která by sloužila jako praktický nástroj pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga v mateřských školách.

Hlavním cílem práce bylo vytvoření a ověření brožury s informacemi o poruše autistického spektra, a s didaktickými a relaxačními pomůckami pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole.

Dalším cílem bylo zhodnotit vliv brožury na práci pedagogů a asistentů pedagoga s těmito dětmi.

Práce se zaměřuje na zodpovězení následujících výzkumných otázek:

1. Jaké pomůcky a aktivity se v MŠ používají pro práci s dětmi s PAS?
2. Jak brožura ovlivnila práci pedagogů a asistentů pedagoga s dětmi s PAS?
3. Osvědčily se pomůcky a aktivity v brožuře v praxi?

Postoje pedagogů a asistentů pedagoga k práci s dětmi s PAS jsou veskrze pozitivní, avšak někteří z nich pociťují nedostatek kompetencí a znalostí v této oblasti.

Výsledky práce ukázaly, že brožura s informacemi o PAS a s doporučenými pomůckami a aktivitami může být užitečným nástrojem pro pedagogy a asistenty pedagoga pracující s dětmi s PAS. Pedagogové a asistenti pedagoga ocenili strukturu brožury, širokou škálu doporučených pomůcek a aktivit a ucelené informace o PAS. Pomůcky a aktivity v brožuře se v praxi osvědčily.

Výsledky práce potvrzují poznatky z odborné literatury o roli hraček ve vývoji a terapii dětí s PAS. Autoři, na které se tato práce opírá, zdůrazňují, že hračky pro tyto děti nejsou pouze zábavou, ale i důležitými nástroji pro podporu jejich smyslového vnímání, motorických dovedností, řeči a komunikace, sociálních dovedností, matematických představ a prostorového vnímání (Jelínková a Netušil, 2001; Rezková a Kokešová Kleinová, 2012).

Práce dále potvrzuje, že individuální přístup k dětem s PAS je klíčový pro jejich aktivní zapojení do aktivit a rozvoj jejich dovedností. To je v souladu s poznatky z literatury, které zdůrazňují důležitost individualizace vzdělávání dětí s PAS (Štěrbová, 2010; Válková, 2012).

10.1 Doporučení do praxe

Doporučení pro praxi zdůrazňují využití brožury jako praktického nástroje pro práci s dětmi s PAS a důraz na adaptaci a individualizaci používaných pomůcek podle potřeb konkrétních dětí. Kreativita a inovace jsou klíčové pro efektivní využití těchto materiálů. Doporučení pro další výzkum navrhuje zkoumání efektivity jednotlivých pomůcek a aktivit u dětí s PAS s cílem provést dlouhodobější sledování účinků brožury na vzdělávací proces a rozvoj dětí v mateřské škole.

10.2 Limity práce

Z časových důvodů se testování zaměřilo na menší vzorek mateřských škol, a proto nelze s jistotou zobecnit výsledky na celou populaci. Pro komplexní hodnocení dopadu brožury na vzdělávací proces dětí s PAS by bylo nutné provést dlouhodobější sledování.

11. Závěr

Závěr bakalářské práce nese s sebou klíčové poznatky a závěry, jež plynou z usilovného úsilí směřujícího k dosažení stanoveného cíle. Vytvoření brožury na základě důkladného dotazníkového šetření představuje hodnotný přínos pro pedagogickou praxi v oblasti vzdělávání dětí trpících poruchou autistického spektra (PAS) v rámci mateřské školy.

Brožura, výsledek této práce, je koncipována tak, aby sloužila jako průvodce především pro začínající pedagogy a asistenty pedagoga. Jejím hlavním cílem je osvětlit a prezentovat širokou paletu dostupných didaktických a relaxačních pomůcek, které mohou efektivně podpořit vzdělávací proces u dětí s PAS. Brožura nabízí konkrétní návody a aktivity, které umožňují praktickou implementaci těchto pomůcek do výuky.

Je důležité, aby využití těchto pomůcek nebylo vnímáno pouze jako prostá hračka pro autisty, nýbrž jako cenný nástroj pro podporu rozvoje a učení. Možnosti využití těchto pomůcek jsou téměř neomezené a záleží na kreativitě pedagogů, aby je efektivně zapojili do výuky tak, aby naplňovaly cíl podpory dítěte s PAS. Důraz je kladen na individuální přístup, neboť každé dítě má jedinečné preference a potřeby.

Výsledky provedeného šetření ukázaly, že výběr a správné využití didaktických pomůcek může výrazně obohatit vzdělávací prostředí pro děti s PAS. Je třeba mít na paměti, že tato pomůcka by měla být pečlivě vybírána a adaptována tak, aby skutečně naplnila cíl rozvoje dítěte. Při této práci by neměla chybět dávka kreativity a inovace, která může vést k efektivnímu a zároveň zábavnému vzdělávání dětí s PAS v mateřské škole.

Závěrem lze konstatovat, že tato bakalářská práce nabízí cenné poznatky pro pedagogy, kteří hledají nové cesty k podpoře rozvoje a učení dětí s PAS prostřednictvím vhodných didaktických pomůcek.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

ADAMUS, Petr. *Strategie uplatňované v edukaci žáků s poruchami autistického spektra. Jazyk a řeč*. Ostrava: Montanex, 2016. ISBN 978-80-7225-436-1.

ADAMUS, Petr; VANČOVÁ, Alica a LÖFFLEROVÁ, Monika. *Poruchy autistického spektra v kontextu aktuálních interdisciplinárních poznatků*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. ISBN 978-80-7464-957-8.

BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5781-4.

ČADILOVÁ, Věra a ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN isbn978-80-244-3309-7.

HORÁKOVÁ, Lenka a SVOBODOVÁ, Alena. Implementace kombinované ABA a Floortime terapie v rodinách s dětmi s poruchou autistického spektra. *Sociální práce/Social Work*. 2023, roč. 68, č. 1, s. 45–58.

HOSÁK, Ladislav; HRDLIČKA, Michal a LIBIGER, Jan. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2998-8.

HOWLIN, Patricia. *Autismus u dospívajících a dospělých: cesta k soběstačnosti*. Speciální pedagogika (Portál). Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-041-0.

HRDLIČKA, Michal a KOMÁREK, Vladimír (ed.). *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. 2., dopl. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0686-6.

JANKŮ, Kateřina. *Snoezelen v teorii, v praxi a ve výzkumu*. Opava: Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2018. ISBN 978-80-7510-335-2.

JELÍNKOVÁ, Miroslava a NETUŠIL, Radovan. *Autismus. V, Hra a hračka v životě dítěte s autismem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2001.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana a PROCHÁZKOVÁ, Eva. Efektivita kombinované neuro-vývojové terapie a senzomotorické integrace u dětí s poruchou autistického spektra s motorickými obtížemi. *Rehabilitace a fyzikální lékařství*. 2020, roč. 52, č. 4, s. 197–202.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana a PROCHÁZKOVÁ, Eva. Vliv autismu na vývoj řeči. *Česká pediatrie*. 2020, roč. 75, č. 5, s. 285–289.

LANGOVÁ, Jana a HRUBÁ, Lenka. Implementace kombinovaného Handle přístupu a Son-Rise terapie v autistických centrech. *Autismum*. 2024, roč. 24, č. 1, s. 23–32.

- MIKOLÁŠ, Přemysl. *Autismus – Aspergerův syndrom: psychologie rozvoje dovedností pro život*. Ostrava: Montanex, 2014. ISBN :978-80-7225-398-2.
- NOVÁKOVÁ, Jana a ČERNÝ, Petr. Efektivita kombinované ABA a Floortime terapie u předškolních dětí s poruchou autistického spektra. *Česká pediatrie*. 2022, roč. 77, č. 3, s. 145–149.
- PASTIERIKOVÁ, Lucia. *Poruchy autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3732-3.
- PEETERS, Theo. *Autismus: od teorie k výchovně-vzdělávací intervenci*. Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-7183-114-x.
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- RABOCH, Jiří; HRDLIČKA, Michal; MOHR, Pavel; PAVLOVSKÝ, Pavel a PTÁČEK, Radek (ed.). *DSM-5®: diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. Praha: Hogrefe - Testcentrum, 2015. ISBN 978-80-86471-52-5.
- REZKOVÁ, Vlasta a KOKEŠOVÁ KLEINOVÁ, Gražina. *Hra jako lék: teorie a praxe nedirektivní psychoterapie hrou*. Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 2012. ISBN 978-80-260-3503-9.
- SCHOPLER, Eric; REICHLER, Robert Jay a LANSING, Margaret. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Speciální pedagogika (Portál). Praha: Portál, 1998. ISBN:80-7178-199-1.
- SCHOPLER, Eric; REICHLER, Robert Jay a LANSING, Margaret. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Vyd. 2. Přeložil Miroslava JELÍNKOVÁ, přeložil Věra POKORNÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-898-2.
- SINCLAIR, Jim. Don't Mourn for Us. *Autism Network International*, 1993, roč. 1, č. 2, s. 34–35.
- ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus od A do Z*. Praha: Pasparta, 2018. ISBN 978-80-88163-98-5.
- THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-091-7.
- THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0768-9.
- VALENTA, Milan a HUMPOLÍČEK, Pavel, *Hra v terapii*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1190-7.

- VESELÁ, Kateřina a DUŠKOVÁ, Martina. Handle přístup v terapii dětí s poruchou autistického spektra. *Speciální pedagogika*. 2021, roč. 21, č. 4, s. 45–52.
- VÍTKOVÁ, Marie. *Podpora vzdělávání dětí a žáků s těžkým zdravotním postižením II*. Praha: IPPP ČR, 2001.
- VÍTKOVÁ, Marie (ed.). *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Edice pedagogické literatury. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
- VOCILKA, Miroslav. *Autismus: [metodická příručka pro učitele speciálních škol a vychovatele ústavů sociální péče pro mentálně postiženou mládež]*. Praha: Tech-market, 1996. ISBN 80-902134-3-x.
- WONG, William K. *The Power of Different: Unleashing the Potential of People with Autism*. San Francisco: Jossey-Bass, 2012.

Internetové zdroje

AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: Fifth edition, text revision (DSM-5-TR)*. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing, 2022. Dostupné z: <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425787>.

GAJZLEROVÁ, Lenka (ed.). ČSABA. Online. c2024. Dostupné z: <https://csaba.cz/aba>. [cit. 2024-04-09].

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Statistická ročenka školství– Výkonové ukazatele školního roku 2022/2023*. Online. c 2023 Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/ročenka/ročenka.asp>. [cit. 2023-10-22].

NAUTIS. *Autismus*. Online. c2023 Dostupné z: <https://www.nautis.cz/autismus>. [cit. 2023-09-24].

NAUTIS. *Testy*. Online. c2024. AutismPort. Dostupné z: <https://autismport.cz/testy>. [cit. 2024-04-09].

OŠLEJŠKOVÁ, Hana, et al. *Doporučené postupy časného záchytu, diagnostiky a terapie poruch autistického spektra (PAS)*. Online. In: Projekt: Klinické doporučené postupy. Registrační číslo: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_039/0008221.2022. [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://kdp.uzis.cz/res/guideline/52-poruchy-autistickeho-spektra-final.pdf>

RABOCH, Jiří, Michal HRDLIČKA, Pavel MOHR, Pavel PAVLOVSKÝ a Radek PTÁČEK, ed. *DSM-5®: diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. Praha: Hogrefe-Testcentrum, 2015. ISBN 978-80-86471-52-5. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:37024c20-09ff-11eb-b34d-005056827e51>

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. *Autism*. Online. 29. března 2023. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>. [cit. 2023-09-24].

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. *Autism*. Online. c 2022. [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>

THOROVÁ, Kateřina. *Diagnostika PAS dle MKN-11*. In: <https://autismport.cz/> [online]. 17.8.2023. Dostupné z: <https://autismport.cz/o-autisticke-m-spektru/detail/porucha-autistickeho-spektra-dle-mezinarodni-klasifikace-nemoci-mkn-11>. [cit. 2023-10-22].

Vyhláška č. 317/2016 Sb. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-317>. [cit. 2023-10-22].

Seznam tabulek

Tabulka 1: Diagnostická kritéria pro dětský autismus (F84.0) podle MKN-10	16
Tabulka 2: Diagnostika PAS podle MKN-11	18
Tabulka 3: Diagnostická kritéria PAS podle DSM-5	23
Tabulka 4: Diagnostika PAS a její specifikace dle DSM 5	23
Tabulka 5: Odhad výskytu PAS v populaci ČR	24
Tabulka 6: Stručný popis dětí	45
Tabulka 7: Porovnání zařízení	59

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1: Speciální mateřská škola	49
Obrázek 2: Mateřská škola	50
Obrázek 3: Mateřská škola s logopedickou třídou	51
Graf 1: Nejvyšší vzdělání	54
Graf 2: Délka praxe v MŠ	55
Graf 3: Zkušenosti s dítětem s PAS	55
Graf 4: Počet dětí s PAS za dobu praxe	56
Graf 5: Používané pomůcky	56
Graf 6: Relaxační pomůcky	57
Graf 7: Didaktické pomůcky	57
Graf 8: Nejlepší práce s didaktickou pomůckou	61
Graf 9: Zkušenost s didaktickými pomůckami	61
Graf 10: Další vítané didaktické pomůcky	62
Graf 11: Nejlepší práce s relaxační pomůckou	63
Graf 12: Zkušenosti s relaxačními pomůckami	63
Graf 13: Další vítané relaxační pomůcky	64
Graf 14: Postřehy k brožuře	64
Graf 15: Další vhodné informace pro pedagogy a asistenty pedagoga	65

Zdroje obrázků:

CHLAPEK, Svatopluk. Online. In: Slezská diakonie. c 2024. Dostupné z: <https://lh3.googleusercontent.com/p/AF1QipOPV8UIznQ6GUSOhoOUNjxMB2W1-s-qnQPbQmvsR=s1360-w1360-h1020>. [cit. 2024-04-12].

MŠ Jiráskova Krnov. Online. 2023, 24.6. 2023. Dostupné z:

Facebook, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=234128922740799&set=a.131697299650629>. [cit. 2024-04-12].

Seznam příloh

Příloha 1 Brožura Náměty na využití pomůcek pro děti s PAS v MŠ

Příloha 2 Dotazník pro učitele MŠ – Využití pomůcek pro děti s PAS

Příloha 3 Závěrečný dotazník

Příloha 4 Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ JIRÁSKOVA)

Příloha 5 Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ KARLA ČAPKA)

Příloha 6 Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ SLEZSKÁ DIAKONIE)

Příloha 1: NÁMĚTY NA VYUŽITÍ POMŮCEK PRO DĚTI S PAS V MŠ

Jak pracovat s dětmi s **autismem v MŠ?**

**NÁMĚTY NA VYUŽITÍ POMŮCEK
PRO ZAČÍNÁJÍCÍ UČITELE A ASISTENTY PEDAGOGA, KTEŘÍ PRACUJÍ S DĚTMI S
PORUCHOU AUTISTICKÉHO SPEKTRA**

Autor: Ester Tylečková

Obsah

Proč jsem se rozhodla vytvořit tuto brožurku?	3
Nejčastější otázky spojené s pojmem AUTISMUS	4
Co je to autismus?	4
Jak se projevuje autismus?	4
Jak se diagnostikuje autismus?	4
Kdo stanoví diagnózu?	5
Jaké jsou příčiny vzniku autismu?	5
Výchova a vzdělání osob s autismem v MŠ	6
Terapie u osob s PAS	6
Hračka jako didaktická pomůcka	7
Role hraček, jako didaktických pomůcek pro děti s PAS	7
Vztah mezi hračkami a terapeutickými cíli v terapii autismu	7
Výzvy a překážky při použití hraček v terapii dětí s PAS	7
Výběr vhodných hraček pro děti s PAS	8
Nejčastěji využívané pomůcky u dětí s autismem	8
Čeští autoři zabývající se autismem	9
Čeští vědci zabývající se autismem	9
Významní zahraniční autoři zabývající se autismem	10
Jak pracovat s dětmi s PAS?	11
Desatero metodických postupů	13
Jak komunikovat s dětmi s PAS?	14
DIDAKTICKÉ POMŮCKY	15
1) Vkládací barevné kroužky	16
2) Kostky	17
3) Strukturované listy aktivity s mřížkou	18
4) Logické řady	19
5) Plošné skládání barevných tvarů na předlohu	20
6) Vkládačky (vkládání dle tvaru, př.: zvířata, číslice)	21
7) Třídění předmětů (kuličky, víčka...) dle barev	22
8) Puzzle	23
9) Dřevěné tyčky (skládání dle velikosti)	24
10) Půlené obrázky	25
RELAXAČNÍ POMŮCKY	Chyba! Záložka není definována.
1) Kinetický písek	27
2) Plastelína	29

3) Navlékání korálek.....	30
4) Mouka.....	31
5) Dešťová hůl	33
6) Antistresový míček	34
7) Autíčko Finger car	35
8) Squish hračky.....	36
9) Senzory válce.....	37
10) Pop It	39
Seznam literatury	40
Internetové zdroje:	42
Odkazy na didaktické pomůcky:	43
Odkazy na relaxační pomůcky:	45

Proč jsem se rozhodla vytvořit tuto brožurku?

Brožura byla vytvořena pro začínající pedagogy v mateřských školách k úspěšné práci s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS). Hlavním cílem je eliminovat nejistotu těch pedagogů, kteří se s touto specifickou skupinou dětí ještě nesečkali, a poskytnout jim konkrétní odpovědi na otázky spojené s vedením vzdělávacího procesu.

Čtenář v brožuře nalezne průvodce pro práci s dětmi žijícími s PAS v mateřských školách. Poskytuje konkrétní informace, osvědčené metody a praktické návody na využívání didaktických a relaxačních pomůcek. Nabízí pohled na specifické potřeby těchto dětí a prostředky k lepšímu porozumění jejich vzdělávacím potřebám.

Nejčastější otázky spojené s pojmem AUTISMUS

Co je to autismus?

Autismus je vrozená odlišnost ve vývoji mozku, která se projevuje obtížemi v sociální interakci, komunikaci a repetitivními vzory chování. WHO definuje autismus jako „poruchu autistického spektra (PAS)“, zahrnující různé neurovývojové poruchy (Autism, 2023).

Jak se projevuje autismus?

Poruchy autistického spektra (PAS) se projevují nepružností uvažování a nedostatkem představitivosti, kromě problémů s komunikací a sociální interakcí. Typickými znaky jsou stereotypní pohyby, které slouží k uklidnění. Společné znaky PAS zahrnují potíže s komunikací, omezený zrakový kontakt a vlastní zájmy. Děti s PAS mohou být izolované, zaměřené na konkrétní hračky nebo předměty a málo se zapojují do kolektivních her. Je důležité si uvědomit, že každé dítě s PAS se může vyvíjet nerovnoměrně a vyžaduje individuální přístup a péči (Nautis, 2023).

Jak se diagnostikuje autismus?

Diagnostika autismu je založena na pozorování chování a komunikace jedince a to jak rodiči, tak odborníky. Důležité je zohlednit celkový obraz chování a komunikace, aby bylo možné stanovit správnou diagnózu. Diagnostická kritéria jsou uvedena v manuálech, jako je DSM-5 (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch) nebo ICD-10/ICD-11 (Mezinárodní klasifikace nemocí) (Thorová, 2016).

Proces diagnostiky autismu zahrnuje několik klíčových kroků. Prvním prvkem je **anamnéza**, což zahrnuje podrobný rozhovor s rodiči nebo zákonnými zástupci ohledně vývoje dítěte a jeho chování. Tato fáze poskytuje informace o raném vývoji, sociálních interakcích a případných příznacích poruch autistického spektra (PAS) v rodině.

Následuje **pozorování**, kde odborníci sledují chování dítěte v různých situacích, včetně ambulantních prostor, školky a domova. Zaměřují se na specifické projevy PAS, jako jsou obtíže s komunikací a stereotypní chování.

Dalším důležitým krokem je **psychologické vyšetření**, které zahrnuje použití standardizovaných testů k posouzení kognitivních funkcí, jazykových dovedností, sociální interakce a chování dítěte. Tyto testy poskytují objektivní a měřitelné údaje, které pomáhají při diagnostice (Thorová, 2016).

Specifické diagnostické nástroje, jako jsou ADOS-2 (Autism Diagnostic Observation Schedule, Second Edition) a ADI-R (The Autism Diagnostic Interview, Revised), jsou klíčové pro přesnou diagnostiku PAS. ADOS-2 je pozorovací škála, která poskytuje strukturované prostředí pro diagnostiku u dětí i dospělých, zatímco ADI-R je strukturovaný rozhovor s rodiči o raném vývoji a současném stavu dítěte (Autismport – Diagnostické testy, 2024).

Existuje několik testů, které se používají k diagnostice autismu, a ty se liší v závislosti na věku osoby a specifických oblastech, které je třeba posoudit.

Kdo stanoví diagnózu?

Konečný verdikt a diagnóza PAS jsou obvykle stanoveny na základě kolektivní práce odborníků, jako jsou kliničtí psychologové, psychiatři, neurologové a specialisté na neurovývojové poruchy. Týmový přístup umožňuje komplexní zhodnocení a zajišťuje, že konečné rozhodnutí je dobře podloženo různými perspektivami. (Thorová, 2016)

Jaké jsou příčiny vzniku autismu?

Vrozená vývojová vada je přítomna při narození, ale nemusí se ihned projevit, způsobují ji genetické a/nebo environmentální faktory. Poruchy autistického spektra (PAS) mají silný genetický podklad, s odhadovaným podílem genetických faktorů nad 60 %. Genetické vyšetření má klíčový význam pro rodiny s PAS, identifikuje syndromy a genetické defekty, poskytuje genetické poradenství pro další plánování. Nesmíme však zapomínat, že: genetické testování nepotvrzuje ani nevylučuje PAS, negativní výsledky nevylučují genetický podklad, testování musí být individuální a spolupráce s klinickým genetikem je naprosto klíčová. Diagnóza a léčba autismu vyžaduje multidisciplinární přístup a genetické vyšetření může pomoci lépe porozumět etiologii autismu a poskytnout rodinám užitečné informace pro budoucnost (Poruchy autistického spektra pohledem genetiky, 2021).

Výchova a vzdělání osob s autismem v MŠ

V České republice se vzdělávání dětí s poruchami autistického spektra (PAS) řídí školským zákonem č. 561/2004 Sb. a konkrétně §16, vyhláškou 27/2016. Dříve měly děti s autismem omezené možnosti výchovy a školství, často závislé na finanční situaci rodiny (Šporclová, 2018). Dnes se vzdělávání těchto dětí často řeší termíny inkluze a integrace. Rozhodnutí o vhodné formě zařazení vyžaduje pečlivé zvážení, přičemž faktory jako schopnost navazovat osobní kontakt a minimální problémové chování hrají roli (Thorová, 2016).

Asistenti pedagoga hrají významnou roli při podpoře efektivní integrace a zefektivnění práce pedagogů. Důraz se kladu na nepřerušování činností dítěte, reakci na úspěchy a volný pohyb mezi jednotlivými činnostmi (Bazalová, 2011). Pedagogové často čelí nedostatečné přípravě v oblasti autismu a mnohdy mají omezené znalosti o správném přístupu k autistickým dětem (Průcha, Walterová, Mareš, 2009). Je důležité zlepšit spolupráci mezi lékaři a pedagogy a zvýšit povědomí veřejnosti o autismu a jeho správném zvládnutí.

Při práci s dětmi s PAS mohou být užitečné různé metody, jako je metoda přiměřenosti, postupných kroků, zpevnování, modelování, demonstrace, povzbuzování, ignorace a vytváření pravidel. Je důležité vybrat a aplikovat metodu v souladu s individuálními potřebami konkrétního dítěte (Adamus, 2016).

Terapie u osob s PAS

Existují různé terapeutické přístupy pro léčbu osob s poruchou autistického spektra (PAS). Mezi ně patří Aplikovaná behaviorální analýza (ABA), která se zaměřuje na změnu chování a zlepšení sociálních a komunikačních dovedností (Nováková & Černý, 2022). Handle přístup se pak zaměřuje na rozvoj sociálních, komunikačních a smyslových dovedností (Veselá a Dušková, 2021). Son-Rise přístup cílí na podporu motivace, sociálních a komunikačních dovedností (Horáková a Svobodová, 2023). Floortime přístup se zaměřuje na sociální a emoční interakci, regulaci emocí a her (Langová & Hrubá, 2024). Neuro-vývojová terapie (RMTi) se zaměřuje na podporu motorických dovedností, koordinace a smyslového vnímání (Kratochvílová a Procházková, 2020). Senzorická integrace (snoezelen) pak podporuje smyslové vnímání a celkovou pohodu klienta (Janků, 2018). Tyto přístupy poskytují různé metody a techniky, které se liší v podpoře klientů s PAS a jejich individuálních potřebách.

Hračka jako didaktická pomůcka

Jelínková a Netušil (2001) připomínají, že hra je pro děti intaktní i pro děti s postižením zásadním prvkem života. Hračka přestává být pouhým předmětem a stává se prostředkem, který nám umožňuje proniknout do světa dětí s PAS a porozumět jejich potřebám a specifickým způsobům učení.

Role hraček, jako didaktických pomůcek pro děti s PAS

Hračky pro děti s poruchami autistického spektra (PAS) mají klíčovou roli ve vývoji jejich dovedností a schopností. Podporují smyslové vnímání, včetně zrakového a sluchového. Zrakové vnímání podporují hračky s vizuálními prvky, zatímco sluchové vnímání podporují říkanky a pohádky. Hračky také podporují rozvoj řeči, komunikace a sociálních dovedností, což pomáhá dětem lépe porozumět a vyjadřovat své emoce. Kromě toho pomáhají rozvíjet matematické představy a prostorové vnímání. Celkově hračky představují důležitý prostředek pro rozvoj dětí s PAS v různých oblastech života. (Rezková, Kokešová Kleinová, 2012)

Hračky nejsou pouze prostředkem zábavy, ale **mají i terapeutický význam**. Pomáhají dětem lépe porozumět svému okolí, vyjadřovat své pocity a emoce a zlepšují jejich komunikační dovednosti. Metoda doll-play techniques je jedním z efektivních terapeutických přístupů, který využívá panenky nebo figurky k tomu, aby děti lépe porozuměly emocím a situacím a vyrovnaly se nimi (Valenta, Humpolíček, 2017).

Vztah mezi hračkami a terapeutickými cíli v terapii autismu

V kontextu vztahu mezi hračkami a terapeutickými cíli je klíčové vybírat pomůcky, které jsou pečlivě navrženy tak, aby podporovaly individuální potřeby každého jednotlivce, jako jsou komunikační pomůcky, například grafické symboly a komunikační tabule, a sensorické hračky a sociální hry. (Rezková, Kokešová Kleinová, 2012).

Výzvy a překážky při použití hraček v terapii dětí s PAS

Při terapii dětí s poruchami autistického spektra (PAS) se setkáváme s řadou výzev a překážek, jako je sensorická podniková deprivace, která může negativně ovlivnit účinnost terapeutických intervencí (Vítková, 2001). Nedostatek vnějších stimulů může omezit rozvoj motorických schémat, což má dopad na kognitivní vývoj dítěte (Piaget, 1969). Omezené pohybové schopnosti mohou ztížit adaptaci dítěte na okolní svět a rozvoj sociálních dovedností (Vítková, 2001). V kontextu terapie je důležité vybrat hračky a terapeutické pomůcky, které podporují sensorické vnímání a motorický vývoj dítěte (Vítková, 2001). Kromě toho je klíčové nalézt

účinné terapeutické strategie přizpůsobené individuálním potřebám každého dítěte s PAS (Vítková, 2001). Celkově je multidisciplinární přístup a spolupráce s odborníky nezbytná pro efektivní terapii dětí s PAS (Vítková, 2001).

Výběr vhodných hraček pro děti s PAS

Výběr vhodných hraček pro děti s poruchami autistického spektra (PAS) je klíčový, aby reflektoval jejich specifické potřeby a vývojové charakteristiky (Jelínková in Jelínková, Netušil, 2001). Hračky nejsou pouze zábavnými objekty, ale také podporují herní dovednosti, osobnostní rozvoj a sociální interakci. Je důležité zohlednit funkčnost, pedagogické a hygienické aspekty, motivaci dítěte a jeho individuální potřeby. Hračky mohou být i výukovými pomůckami, a proto je jejich výběr třeba přizpůsobit pedagogickým zásadám (Jelínková, 2001). Každé dítě s autismem je jedinečné, a proto je nezbytné vybírat hračky individuálně s ohledem na zdraví a osobní vývoj konkrétního dítěte. Některé děti preferují nehrací předměty, které napodobují chování dospělých a mají pedagogický a psychologický potenciál (Valenta, 2008). Mezi tyto předměty mohou patřit kuchyňské náčiní, letáky a podobně.

Nejčastěji využívané pomůcky u dětí s autismem

Pomůcky pro osoby s autismem hrají klíčovou roli při zlepšování kvality jejich života. Mezi nejčastěji používané pomůcky patří vizuální rozvrhy pro organizaci času a úkolů, objektové a sociální zápisky usnadňující komunikaci, a sluchové zesilovače či filtry pro snížení intenzity zvuků a zlepšení koncentrace (Vítková, 2001). Pomůcky jsou navrženy tak, aby podporovaly rozvoj specifických dovedností a komunikaci a zlepšovaly interakci s okolím (Jelínková in Jelínková, Netušil, 2001). Jsou klíčové pro orientaci v okolním světě a budování pozitivních vztahů s ostatními.

Čeští autoři zabývající se autismem

PhDr. Kateřina Thorová, Ph.D. – Klinická psycholožka, která se v České republice jako první specializovala na práci s dětmi s poruchami autistického spektra. Věnuje se přednáškové a supervizní činnosti ve zdravotnických, sociálních i vzdělávacích zařízeních.

PaedDr. Věra Čadilová – Absolventka Pedagogické fakulty UK v Praze. Vystudovala obor speciální pedagogika – vychovatelství. V oboru je zaměřením na autismus a působí jako pedagožka, mimo to o zkušenostech přednáší a publikuje.

Ing. Miroslava Jelínková, CSc. – Pedagožka, autorka a překladatelka publikací o autismu.

Mgr. Romana Straussová, Ph.D. – Je zakladatelkou a ředitelkou Centra Terapie Autismu a autorkou terapeutické metody O.T.A. Poradkyně rané péče, videotrenérka a logopedka v APLA.

Mgr. Roman Pešek – Psychoterapeut, autor odborných a populárních článků, první autor publikace „Kognitivně behaviorální terapie v praxi“. Prezentuje na konferencích v ČR i zahraničí na téma autismus, poradenství a psychoterapie.

a další,...

Bečvářová, Michaela. 29. 11.–30. 11. 2022. *Porucha autistického spektra*. [webinář].

Čeští vědci zabývající se autismem

Prof. Tomáš Paus – Věnuje se neurobiologii a studiu mozkových funkcí u dětí s autismem na Centre for Addiction and Mental Health v Torontu (CAMH) v Kanadě. Narodil se v České republice a své výzkumy a publikace přináší i do českého prostředí.

Prof. Petra Warisová – Výzkumnice na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Specializuje se na edukaci a terapii osob s poruchami autistického spektra.

Mgr. Lenka Hanzlíková – Věnuje se neuropsychologickému výzkumu a pedagogice osob s poruchami autistického spektra na Univerzitě Karlově v Praze.

Doc. RNDr. Roman Švaříček, Ph.D. – Psycholog a vědec působící na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, jeho výzkum se týká diagnostiky a terapie osob s autismem.

MUDr. Stanislav Šimánek, Ph.D. – Lékař a vědec se zaměřením na neuropedagogiku a problematiku autismu na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy.

Bečvářová, Michaela. 29. 11.–30. 11. 2022. *Porucha autistického spektra*. [webinář].

Významní zahraniční autoři zabývající se autismem

Tony Attwood (Austrálie) – Klinický psycholog a odborník na Aspergerův syndrom, je autorem knih jako „Aspergerův syndrom: Praktický průvodce pro učitele“.

Temple Grandin (USA) – Americká autistka, profesorka a autorka, jejíž knihy „Thinking in Pictures“ a „The Autistic Brain“ jsou mezinárodně uznávány.

Simon Baron-Cohen (Velká Británie) – Britský psycholog a vědec, který se zabývá neurovědou a genetikou autismu. Napsal například „The Essential Difference“ a „Mindblindness: An Essay on Autism and Theory of Mind“.

Steve Silberman (USA) – Americký novinář a spisovatel, je autorem knihy „NeuroTribes: The Legacy of Autism and the Future of Neurodiversity“, která získala Pulitzerovu cenu.

John Elder Robison (USA) – Americký spisovatel a aktivista s Aspergerovým syndromem, je autorem knihy „Look Me in the Eye: My Life with Asperger's“.

Donna Williams (Austrálie) – Australská autorka a umělkyně s autismem, napsala knihy jako „Nobody Nowhere“ a „Somebody Somewhere“.

Naoki Higashida (Japonsko) – Japonský autor, který je autorem knihy „The Reason I Jump: The Inner Voice of a Thirteen-Year-Old Boy with Autism“.

Daniel Tammet (Velká Británie) – Britský spisovatel a matematický génius s Aspergerovým syndromem, je autorem knihy „Born on a Blue Day: Inside the Extraordinary Mind of an Autistic Savant“.

Bečvářová, Michaela. 29. 11.–30. 11. 2022. *Porucha autistického spektra*. [webinář].

Jak pracovat s dětmi s PAS?

Pokud je dítě zařazeno do běžné třídy mateřské školy, je nutné, aby učitelka upravila organizační formu, způsob a vzdělávací obsah práce podle potřeb dítěte s poruchou autistického spektra. Samotná práce s dětmi s poruchou autistického spektra je komplexní a vyžaduje individuální a speciální přístup k potřebám každého jednotlivého dítěte. Je důležité porozumět jejich specifickým potřebám, silným stránkám a omezením, a to všechno za účelem podpory jejich optimálního rozvoje.

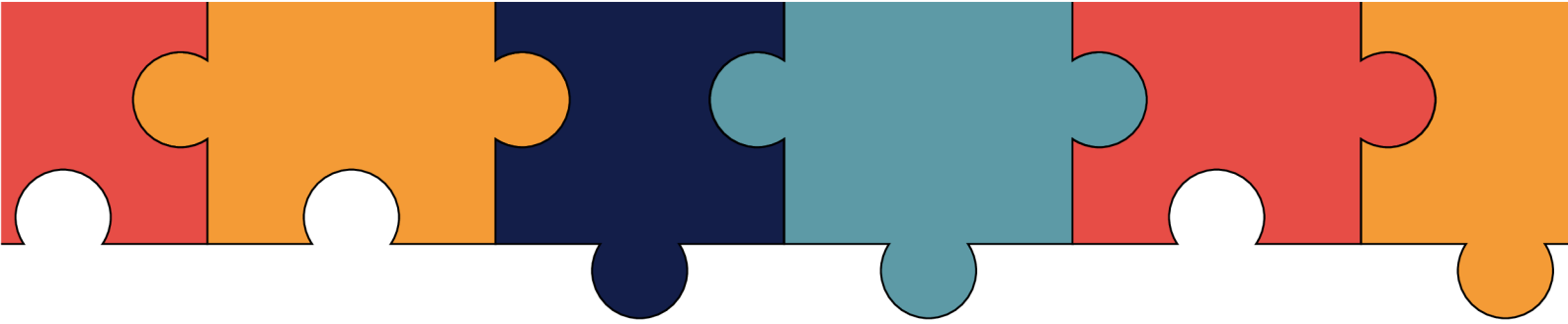
Klíčovým prvkem při práci s dětmi s PAS je spolupráce. Spolupracujte s rodiči, kteří mají hluboké poznání o svém dítěti, a s dalšími odborníky včetně školních psychologů a terapeutů. Získáte tak komplexní obrázek o dítěti, což umožní lépe pochopit jeho individuální potřeby a zvolit efektivní strategie (Hradilková, 2018).

Vytvoření strukturovaného prostředí je dalším klíčovým prvkem úspěšné práce. Děti s PAS často preferují jasné a předvídatelné rutiny, což jim pomáhá cítit se bezpečně a lépe se orientovat ve svém prostředí. Dodržování pravidelných postupů a vytváření strukturovaných aktivit může významně zvýšit jejich pohodu a zapojení (Tuckermann, 2014).

Jednou z významných oblastí práce s dětmi s PAS je respektování jejich potřeby jednotlivých prostorů a pauz. Tyto děti mohou potřebovat čas na odpočinek a regeneraci, a proto je důležité poskytnout jim vymezený prostor pro samotu a respektovat jejich potřebu relaxace (Tuckermann, 2014).

Podpora sociální interakce je dalším důležitým aspektem práce s dětmi s PAS. Mnoho z nich může mít potíže s navazováním a udržováním sociálních vztahů. Podporujte jejich zapojení do skupinových činností a učte je základní sociální dovednosti, jako je oční kontakt, sdílení, vyjádření emocí a respektování hranic druhých (Hradilková, 2018).

Využijte jejich zájmy a motivace jako nástroj pro učení. Děti s PAS často mají specifické zájmy a nadšení pro určité téma. Propojte učební obsah s jejich oblíbenými tématy, což je motivuje a usnadní jejich zapojení do učebního procesu. V práci s dětmi s PAS je důležité být trpělivý, pozitivní a ocenit jejich úsilí, nejen dosažené výsledky. Učení může u těchto dětí trvat déle a mohou se objevit různé výzvy, ale prostřednictvím podpory a povzbuzení mohou dosahovat významného pokroku (Newman, 2004).

Spolupráce s rodinou je rovněž nezbytná. Pravidelná komunikace s rodiči umožní sdílet pokroky, strategie a koordinovat péči a podporu, nejen ve škole, ale i doma. Pokud narazíte na složitější problémy nebo situace, vyhledejte odbornou podporu od specialistů v oblasti autismu. Tito odborníci mohou poskytnout další rady a doporučení pro efektivní práci s dětmi s PAS a pomoci překonat případné výzvy (Hradilková, 2018, s. 90-92).

Celkově je klíčem k úspěšné práci s dětmi s PAS respekt, porozumění a individuální přístup, který podporuje jejich osobní rozvoj a úspěch ve vzdělávání a každodenním životě.

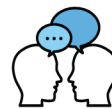
Desatero metodických postupů

1. Používejte stručnější věty, gesta a konkrétní předměty pro lepší komunikaci.
2. Opakujte instrukce individuálně, pokud dítě nerozumí.
3. Spojte nové informace, s již naučenými poznatky.
4. Pomáhejte dítěti hledat logické souvislosti.
5. Zadejte úkoly přiměřené schopnostem dítěte.
6. Formulujte krátké a přesné pokyny, případně použijte vizuální podporu.
7. Dejte dítěti dostatek času na odpověď, respektujte výraznější prodlevy.
8. Upravte pracovní listy s pouze podstatnými informacemi.
9. Využívejte vizuální podporu pro rozvoj dovedností na pracovní ploše.
10. Poskytněte dítěti krátkou relaxační přestávku nebo zakomponujte relaxaci do průběhu aktivity.

(NPI. Specifika práce s dětmi s autismem–specifika vzdělávání)

Uvedené metodické postupy není třeba aplikovat plošně u všech dětí s PAS. Nezapomínejme na skutečnost, že ačkoliv se jedná o děti se stejnou diagnózou, je nutné vždy individuálně posoudit míru uplatňování podpůrných opatření v souvislosti s výskytem jednotlivých symptomů a intenzitou jejich projevů.

Před všemi aktivitami nezapomeňte na strukturovaný přístup. Poskytněte dětem jasný začátek a konec činnosti, můžete použít vizuální pomůcky nebo časovače, aby věděly, kdy činnost začíná a končí.

Jak komunikovat s dětmi s PAS?

Komunikace s dětmi s poruchou autistického spektra (PAS) by měla být jednoduchá a vizuálně podporovaná. Používání konkrétních a srozumitelných instrukcí, doplněných vizuálními podklady, jako jsou obrázky nebo nálepky, usnadňuje porozumění a zvyšuje jejich schopnost zapojit se do činností. Vizuální podpora má klíčový význam, protože pomáhá dětem lépe si vizualizovat, co se od nich očekává, a snižuje stres z verbální komunikace, která může být pro ně obtížná. To vede k větší jasnosti a srozumitelnosti pokynů, a tím k větší spokojenosti a účinnosti komunikace pro obě strany.

Při práci s dětmi s PAS je důležité respektovat jejich individuální způsob komunikace. Nevyžadujte nebo neznepokojujte se zrakovým kontaktem, protože pro ně může být nepříjemný. Buďte ohleduplní a neodsuzujte je za jejich komunikační styl. Udržujte přiměřenou vzdálenost a vyvarujte se spoléhání na neverbální komunikaci, protože pro ně může být matoucí. Snažte se vyjadřovat jasně a jednoznačně, aby porozuměli vašim pokynům a komunikaci.

Dále, nebuďte nadřazení, ale buďte nápomocní a ohleduplní. Moderujte konverzaci jemně a respektujte odlišný způsob jejich myšlení. Dbejte na jejich komunikační styl a reagujte na něj vhodným způsobem. Získávejte zpětnou vazbu od dětí i jejich rodičů, aby se komunikace co nejlépe přizpůsobila jejich potřebám a komfortu. Celkově je klíčem k efektivní komunikaci s dětmi s PAS respekt, tolerance a citlivý přístup k jejich individuálním potřebám.

(NPI. Specifika práce s dětmi s autismem–specifika vzdělávání)

1) DIDAKTICKÉ POMŮCKY

1) Vkládací barevné kroužky

Příprava:

Didaktická pomůcka pro rozvoj předmatematických dovedností (barevné kroužky, počet – puntíky, číslice)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj zrakového vnímání.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj předmatematických představ.
- Rozvoj koncentrace, trpělivosti a soustředění.

Popis aktivity:

Seznámíme dítě s pomůckou. Postupně dítěti ukážeme, co s danou pomůckou může dělat.

1) **VKLÁDÁNÍ KROUŽKŮ** – Učíme se dát barevný kroužek na kolík. Sledujeme, jak množství kroužků přibývá. Během vkládání kroužků říkáme číselnou řadu. Postupně si množství kroužků na tyči spojíme s řečeným číslem.

2) **ČÍSELNÁ ŘADA** – Řečené číslo si spojíme s psanou podobou. Skládáme číselnou řadu od 1–10.

3) **PROPOJENÍ, OVĚŘENÍ** – Když jsme se naučili, jak jdou čísla v číselné řadě po sobě, učíme se spojit si číslici s počtem kroužků. Kroužky můžeme postupně vkládat na kolík v počtu od 1 do 10. Nebo vyndáme dřevěné čtverečky s číslicemi zvlášť. Na stůl položíme číslici př. 5, dítě k číslu dá 5 barevných kroužků.

4) **PUNTÍKY** – Na druhém řádku jsou čtverečky s puntíky v pěti barvách. Kombinace barev puntíků má odpovídat barvě kroužků.

2) Kostky

Příprava:

Didaktická pomůcka pro rozvoj předmatematických dovedností (různě veliké kostky)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky a koordinace ruka – oko.
- Rozvoj prostorového myšlení, vnímání 3D prostoru.
- Rozvoj předmatematických představ – velikost, počítání.
- Rozvoj řečových schopností – pojmy (malý, větší, největší, velký, menší, nejmenší)
- Rozvoj koncentrace, trpělivosti a soustředění. Rozvoj kognitivních dovedností – paměť, pozornost, řešení problémů.

Popis aktivity:

Seznámíme dítě s pomůckou. Postupně dítěti ukážeme, co s danou pomůckou může dělat.

- 1) SKLÁDÁNÍ VĚŽE – Skládáme kostky na sebe a snažíme se postavit co největší věž.
- 2) BAREVNÉ TŘÍDĚNÍ – Třídíme kostky, dle různých barev.
- 3) STAVBY A TVARY – Stavíme stavby z kostek, dle své fantazie.
- 4) MATEMATICKÉ OPERACE – Sčítáme, odčítáme, řešíme jednoduché matematické úlohy.
- 5) VYTVÁŘENÍ OBRÁZKŮ – Skládáme z kostek obrázků, dle předlohy.
- 6) MATEMATICKÉ PUZZLE – Dáváme kostky do určitého uspořádání dle vzoru.
- 7) EXPERIMENTY S ROVNOVÁHOU – Stavíme různé konstrukce a testujeme, která konfigurace vydrží nejdéle, aniž by se zřítla.

3) Strukturované listy aktivity s mřížkou

Příprava:

Didaktická pomůcka pro rozvoj logického myšlení mřížka, víčka

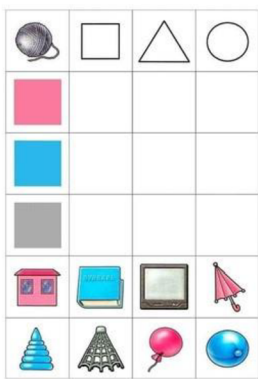
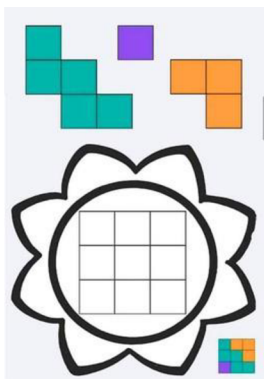
Zaměření aktivity:

- Rozvoj logického myšlení – rozpoznávání vzorců opakování.
- Rozvoj abstraktního myšlení.
- Rozvoj numerických dovedností.
- Rozvoj deduktivního a induktivního myšlení
- Rozvoj kritického myšlení.

Popis aktivity:

Seznámíme dítě s pomůckou. Postupně dítěti ukážeme, co s danou pomůckou může dělat.

- 1) JEDNODUCHÉ PUZZLE – Rozdělte obrázek na kostky a nechte děti skládat puzzle s obrázkem.
- 2) SUDOKU S OBRÁZKY – Děti skládají obrázky s rozmanitými symboly do logické mřížky 3 x 3 vyplňují prázdná políčka tak, aby každý symbol byl v řádku, sloupci a bloku pouze jednou.
- 3) SUDOKU S BAREVNÝMI VÍČKY – V Sudoku s barevnými víčky děti vyplňují mřížku barvami nebo barevnými vzory tak, aby každá barva byla v každém řádku, sloupci a regionu pouze jednou. Logické myšlení a vytrvalost jsou klíčem k úspěšnému vyplnění herní plochy.

4) Logické řady

Příprava:

- Didaktická pomůcka pro rozvoj logického myšlení (kuličková skládačka s tabulkou, didaktická hra)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj pozornosti.
- Propojení si pojmu s barvou.
- Soustředěné vyhledávání dané barvy (Učitelka ukáže, dítě vyhledá stejnou barvu).

Popis aktivity:

1) BAREVNÉ ŘADY – Použijte kostky různých barev a nechte děti skládat řady kostek podle barvy. Pomozte jim rozpoznat vzory a třídit kostky podle podobných barev.

2) VZOROVÉ ŘADY – Vytvořte vzorové řady, kde děti musí identifikovat pravidlo, podle kterého jsou kostky uspořádány. Například: žlutá, modrá, zelená, žlutá, modrá, zelená.

3) ČÍSELNÉ ŘADY – Vytvořte jednoduché číselné řady s malými čísly, které mají jasný aritmetický nebo geometrický vzor. Například: 2, 4, 6, 8, ... (s přírůstkem o 2).

4) TVAROVÉ ŘADY – Použijte kostky různých tvarů, jako jsou čtverce, kruhy, trojúhelníky, a nechte děti skládat řady podle pořadí tvarů.

5) Plošné skládání barevných tvarů na předlohu

Příprava:

- Didaktická pomůcka pro rozvoj předmatematických dovedností (papír s předlohou, barevné tvary)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj logického myšlení.
- Rozvoj slovní zásoby – barvy, tvary.
- Rozvoj prostorové orientace.
- Rozvoj kognitivních schopností – rozvoj koncentrace, pozornosti, paměti.

Popis aktivity:

Děti skládají barevné tvarové dílky na předlohu, tvoří vzory a obrázky podle kontur a rozvíjejí jemnou motoriku a kreativitu.

6) Vkládačky (vkládání dle tvaru, zvířata, číslice)

Příprava:

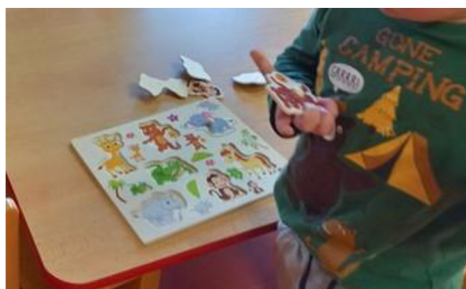
- Didaktická pomůcka pro rozvoj předmatematických dovedností (vkládací didaktické hry)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj logického myšlení.
- Rozvoj řečových schopností: (př.: vkládačka zvířat – napodobujeme zvuky zvířat.)
- Rozvoj prostorového myšlení.
- Rozvoj kognitivních schopností – rozvoj koncentrace, pozornosti a paměti.
- Rozvoj vytrvalosti a trpělivosti.

Popis aktivity:

Vkládání tvarů je činnost, kdy děti mají za úkol umisťovat různé tvarové dílky do odpovídajících prostorů nebo kontur na předloze. Děti mohou skládat jednotlivé dílky do celků, tvořit vzory a obrázky, nebo navrhovat vlastní tvary a kompozice. Tímto způsobem si děti mohou hravě rozvíjet své dovednosti a učit se novým věcem.

7) Třídění předmětů (kuličky, víčka...) dle barev

Příprava:

- zásobník na třídění, chlupaté barevné kuličky, pinzeta

Zaměření aktivity:

- Rozvoj kognitivních dovedností a logického myšlení – Děti se učí rozlišovat podobné a odlišné vlastnosti předmětů a třídit je podle určených kritérií.
- Rozvoj pozornosti.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj řečových schopností a dovedností.

Popis aktivity:

Děti třídí různé předměty nebo objekty podle jejich společných vlastností nebo kategorií, například podle barvy, tvaru, velikosti nebo funkce. Tímto způsobem se učí rozlišovat a seskupovat předměty na základě podobnosti a rozvíjejí své kognitivní a motorické dovednosti.

8) Puzzle

Příprava:

- Didaktická pomůcka pro rozvoj předmatematických dovedností (puzzle)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj koordinace ruka – oko.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj prostorové orientace.
- Rozvoj trpělivosti a vytrvalosti.

Popis aktivity:

Děti spojují jednotlivé dílky dohromady, aby vytvořily celý obrázek. Děti si užívají výzvu a radost z dokončení obrázku, což posiluje jejich sebevědomí a pocit úspěchu.

1. Dřevěná puzzle s velkými dílky: Pro nejmenší děti jsou vhodná puzzle s velkými a snadno manipulovatelnými dřevěnými dílky. Tato puzzle mají obvykle menší počet dílků a jednoduché motivy.
2. Příběhová puzzle: Příběhová puzzle mají motivy známých pohádek nebo oblíbených postav z pohádek a animovaných filmů, což přiláká dětskou pozornost a zvýší zábavu při skládání.
3. Puzzle s velkými obrázky: Puzzle s velkými obrázky mají obvykle méně dílků a větší dílky, což je vhodné pro mladší děti a začátečníky.
4. Dvoustranné puzzle: Puzzle s obrázky na obou stranách dílků mohou poskytnout dvojnásobnou zábavu a výzvu, když děti skládají oba obrázky.
5. Edukační puzzle: Existují také puzzle, která kromě zábavy nabízejí i vzdělávací prvky, jako jsou naučné obrázky či názvy předmětů na dílcích. Pro děti jsou vhodná puzzle, která jsou přizpůsobená jejich věku a dovednostem. Zde je několik typů puzzle, které jsou ideální pro děti: 1. 2. 3. 4. 5.

Je důležité vybrat puzzle, která odpovídají věku, dovednostem a zájmu dítěte.

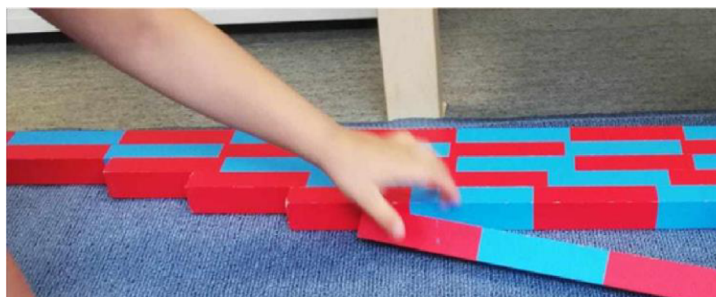
9) Dřevěné tyčky (skládání dle velikosti)

Příprava:

- Didaktická pomůcka pro rozvoj předmatematických dovedností dřevěné tyče

Zaměření aktivity:

- Rozvoj matematických dovedností – vnímání velikosti (Děti si osvojují pojmy jako krátký, kratší, nejkratší, dlouhý, delší, nejdelší).
- Rozvoj logického myšlení.
- Rozvoj prostorového vnímání.
- Rozvoj koncentrace a pozornosti.

Popis aktivity:

Děti se učí srovnávat délky dřevěných tyčí a uspořádat je od nejmenších po největší nebo naopak. Tato činnost podporuje jejich jemnou motoriku a vizuální vnímání, a také rozvíjí kognitivní dovednosti, jako je logické myšlení a řazení. Skládání dřevěných tyčí podle velikostí je zábavná a praktická aktivita, která poskytuje dětem příležitost naučit se základní matematické a prostorové koncepty.

Další možnosti práce s pomůckou:

1. Děti přiřazují kartičky s číslicemi nebo znaky k odpovídajícím tyčím, což podporuje logické myšlení a rozpoznávání vzorů.
2. Porovnávání délky tyčí (která je delší a která kratší) a používání znamének $<$ a $>$ pro procvičování prostorového vnímání.
3. Děti se učí rozlišovat lichá a sudá čísla na tyčích, což je jednoduchá varianta práce s číselnými hodnotami.
4. Trénink paměti probíhá, když děti hádají, která tyč chybí po odebrání některých dílků.
5. Skládání tyčí do různých obrazců nebo vzorů podporuje kreativitu a prostorové myšlení.

10) Půlené obrázky

Příprava:

- Obrázky k tématu rozstříhané na polovinu.

Zaměření aktivity:

- Rozvoj pozornosti – vnímání detailů. Děti se učí vnímat drobné rozdíly v obrázcích a hledat odpovídající části, které se mají spojit.
- Rozvoj prostorového vnímání.
- Rozvoj logického myšlení.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj koncentrace a trpělivosti.

Popis aktivity:

Skládání půlených obrázků je kreativní a zábavná aktivita pro děti. Obrázky mohou být různých typů, například zvířata, rostliny, dopravní prostředky, postavy z pohádek nebo jednoduché geometrické tvary. Děti mají za úkol spojit dvě části obrázku dohromady a vytvořit tak celý obrázek. Tímto způsobem cvičí své jemné motorické dovednosti a logické myšlení, a přitom trénují koncentraci a trpělivost. Celkově se při této činnosti v dětech rozvíjí i schopnost vnímat detaily a hledat správnou kombinaci obrázkových částí.

2) RELAXAČNÍ POMŮCKY DIDAKTICKÉ POMŮCKY

1) Kinetický písek

Příprava:

- Vhodná nádoba – plastový box, nebo větší miska
- Kinetický písek
- Pomůcky pro hru s pískem – bábovičky, lopatky, hrabičky, kelímky, odměrky, aj.
- Klidné prostředí – upravené dle potřeb konkrétního dítěte

Zaměření aktivity:

- Hmatová a zraková stimulace.
- Rozvoj řečových schopností a dovedností.
- Rozvoj jemné a hrubé motoriky.
- Relaxace, uvolnění.
- Rozvoj fantazie, sebevyjádření.
- Podpora soustředění.

Popis aktivity:

Seznámení se s kinetickým pískem Dítě pohodlně usadíme k nádobě s kinetickým pískem. Postupně dítě s pískem seznamujeme. Je vhodné nejprve dítěti názorně ukázat, co vše s kinetickým pískem může dělat.

Aktivity pro zklidnění dítěte:

- 1) Písek mačkáme. Uvolňujeme z těla napětí a alespoň na chvíli přerušíme stereotypní pohyby.
- 2) Písek přesíváme z jedné nádoby do druhé. Uvolňujeme zápěstí.
- 3) Nabíráme písek odměrkou do kelímku. Trénujeme úchop.
- 4) Z písku stavíme hrad. Podporujeme rozvoj fantazie u dítěte.
- 5) Děláme z písku bábovičky.
- 6) Zahrabeme ruku do písku. Vnímáme klid a tíhu.

Když je dítě uvolněné a klidné provádíme logopedická cvičení. Logopedická cvičení jsou přizpůsobena potřebám dítěte.

Logopedické cvičení:

- Trénujeme měkčení (dě, tě, ně).
- Rozvíjíme slovní zásobu.
- Dále trénujeme samohlásky (Á, É, Í, ÚÍ, ÚÁ).
- Rty – vibrace „brm, brm“.
- Mašinka – ŠŠŠ.

2) Plastelína

Příprava:

- plastelína, podložka s nakresleným vzorem (př.: lidská postava)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj experimentování a učení se o materiálu.
- Rozvoj koncentrace a trpělivosti.
- Rozvoj kreativity a fantazie.
- Rozvoj jemné motoriky – uvolnění napětí v těle.

Popis aktivity:

Připravte plastelínu: Rozdělte plastelínu na menší kousky a předložte dětem různé barvy.

1. Modelování postaviček, dle šablon.
2. Vytváření jednoduchých písmen a čísel.
3. Tvorba základních geometrických tvarů.
4. Společné tvorby scén a příběhů propojené s učením barev.

Uklízení a zachování plastelíny: Po skončení hry uklidněte společně plastelínu do uzavíratelné nádoby, aby zůstala vláčná a mohla být znovu použita.

3) Navlékání korálek

Příprava:

- korálky, šňůrka

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj koncentrace a trpělivosti.
- Rozvoj zrakového vnímání – barevná a tvarová diskriminace.
- Rozvoj kreativity a fantazie.
- Rozvoj matematických dovedností.

Popis aktivity:

Aktivita navlékání korálek je zábavná učební činnost pro děti, která podporuje rozvoj jejich jemné motoriky a kreativity. Dětem jsou poskytnuty korálky různých tvarů a barev a nit nebo šňůra, na kterou mají za úkol korálky navlékat. Během této činnosti děti procvičují svou schopnost soustředit se, koordinovat pohyby prstů a zlepšovat jemnou motoriku. Navlékáním korálek si mohou děti tvořit vlastní vzory a kombinace, což podporuje jejich kreativitu a fantazii. Tato aktivita také rozvíjí jejich schopnost rozlišovat barvy a tvary. Navlékání korálek může být prováděno individuálně nebo ve skupině, což podporuje spolupráci a komunikaci mezi dětmi. Celkově je tato činnost zábavným způsobem, jak podporovat celkový rozvoj dětí a posilovat různé dovednosti, které jsou důležité pro jejich další učení a životní dovednosti.

4) Mouka

Příprava:

- vhodná nádoba, mouka, štětec, pracovní list (př.: stopy zvířat)

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj kreativity a fantazie, experimentování, výtvarný projev.
- Rozvoj hmatového vnímání – vnímání textury.

Popis aktivity:

Připravte prostředí: Zajistěte klidné a bezpečné místo bez rušivých vlivů, aby se děti mohly lépe soustředit na činnost.

1. Podpora komunikace: Umožněte dětem vyjádřit své přání a preference, například výběrem barev nebo pomůcek, které chtějí použít.
2. Strukturovaný přístup: Poskytněte dětem jasný začátek a konec činnosti, můžete použít vizuální pomůcky nebo časovače, aby věděly, kdy činnost začíná a končí.
3. Snížení sensorických podnětů: Některé děti s PAS mohou být citlivé na textury nebo dotyky. Pokud toto platí i pro vaše dítě, zkuste nabídnout různé možnosti použití prstů nebo nástrojů.
4. Podpora samočinnosti: Podporujte děti, aby si samy vybraly, co chtějí kreslit a jakými způsoby. Důležité je respektovat jejich individuální preference.
5. Postupné zavádění nových prvků: Pokud dítě reaguje pozitivně na činnost, můžete postupně zavádět nové prvky, jako jsou nové tvary nebo vzory, pracovní listy (hledání stop zvířat). Připravte prostředí: Zajistěte

klidné a bezpečné místo bez rušivých vlivů, aby se děti mohly lépe soustředit na činnost.

Kreslení do mouky pro děti s PAS může být přínosné, protože jim poskytuje prostor pro kreativitu, zlepšuje jemnou motoriku a vnímání textury. Důležité je respektovat individuální potřeby dítěte a vytvořit pro něj bezpečné a podpůrné prostředí pro tuto zábavnou aktivitu.

5) Dešťová hůl

Příprava:

- dešťová hůl

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky a koordinace.
- Rozvoj sluchového vnímání.
- Rozvoj kreativity a hudebního projevu.

Popis aktivity:

1. Bubnování: Děti mohou bubnovat s dešťovou hůlkou na různé povrchy, jako je zem, stůl nebo stěna. Můžete s nimi zahrát jednoduché rytmické vzory a povzbuzovat je, aby vytvořily své vlastní rytmy.
2. Tleskání a broukání: Děti mohou použít dešťovou hůlku k broukání nebo tleskání na ruce nebo nohy. Můžete je vést v různých rytmech a tempu.
3. Tanec s dešťovou hůlkou: Děti si mohou zahrát na hudebníky a tancovat s dešťovou hůlkou. Můžete hrát hudbu a povzbuzovat je, aby se pohybovaly a tvořily různé taneční kroky s hůlkou.
4. Hra na vodní hudební nástroj: Pokud je možnost hrát s dešťovou hůlkou ve vodě, děti mohou vytvářet zvukové efekty a hudbu bubnováním hůlkou na hladinu vody.
5. Hudební soubor: Děti mohou hrát na dešťovou hůlku jako na hudební nástroj a zahrát si hudební soubor s dospělým nebo s ostatními dětmi. Můžete se střídát v hraní různých rytmů a melodií.

Rytmické hry s dešťovou hůlkou mohou pomoci dětem s PAS zlepšit jejich senzoryckou integraci, motoriku a rytmické schopnosti. Je důležité vytvořit prostředí, kde se děti mohou svobodně vyjádřit a podporovat je v jejich úsilí.

6) Antistresový míček

Příprava:

- antistresový míček

Zaměření aktivity:

- Rozvoj seberegulace a zvládnání emocí.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj senzorické integrace.
- Rozvoj koncentrace.
- Rozvoj emoční inteligence – zvládnání úzkosti.

Popis aktivity:

Hra s antistresovým míčkem může pomoci dětem s PAS naučit se uklidnit a zvládat stresové situace. Stisknutím a manipulací s míčkem mohou uvolnit napětí a zklidnit své emoce.

1. Přehazování a chytání: Děti házejí míček z ruky do ruky, trénují koordinaci a střídání rukou.
2. Cvičení stiskem: Děti procvičují sílu prstů tím, že mačkají a tvarují antistresový míček.
3. Střídání rukou: Děti střídají ruce při manipulaci s míčkem, což podporuje koordinaci a zvládnání jemné motoriky.
4. Hledání ukrytého předmětu: Děti vyhledávají malý předmět ukrytý v míčku dotekem.
5. Tanec s antistresovým míčkem: Děti tancují a pohybují se s míčkem, což posiluje rytmické schopnosti a přináší zábavu.

7) Autíčko Finger car

Příprava:

- autíčko Finger car, cesta na podložce

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky.
- Rozvoj sensorické integrace.
- Rozvoj kreativity.
- Rozvoj koncentrace a pozornosti.

Popis aktivity:

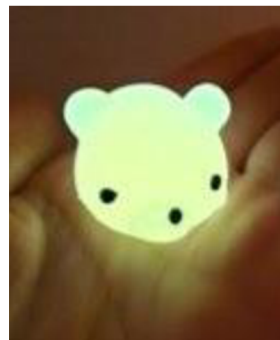
- 1) ZÁVODY – uspořádejte soutěž, kdo nejrychleji projede autíčkem nějakou trať. Máte-li jich více, můžete vyrazit ve stejnou chvíli a zjistit, kdo bude první.
- 2) TVOŘIVÉ JEŽDĚNÍ – vložte do autíčka pastelku/tužku/voskovku a jezděte. Výsledkem bude umělecký obraz na papíře.

8) Squish hračky

Příprava:

- squish hračka

Zaměření aktivity:

Squish hračka, která je vyrobená z měkkého a pružného materiálu, poskytuje několik možností rozvoje:

- Rozvoj hmatového vnímání.
- Rozvoj emoční inteligence – redukce stresu a úzkosti.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj koncentrace a pozornosti.

Popis aktivity:

1. Stlačování a mačkání: Děti si mohou užívat stlačování a mačkání hračky, což je zábavný způsob, jak uvolnit stres a napětí.
2. Tvarování a modelování: Hračku lze tvarovat do různých forem a tvarů, což podněcuje kreativitu a fantazii dětí.
3. Hry na schopnosti: Děti mohou trénovat své jemné motorické dovednosti a senzoryckou integraci manipulací s hračkou.
4. Společné hraní: Squish hračku mohou sdílet s ostatními dětmi a vytvářet společné hry a scénky.
5. Relaxace a zklidnění: Manipulace s hračkou může působit uklidňujícím způsobem, což je zvláště užitečné pro děti potřebující zklidnění.

Tyto zábavné aktivity se squish hračkou děti nejen baví, ale také podporují jejich vývoj a poskytují příjemné a relaxační zážitky.

9) Senzory válce

Příprava:

- senzory válce

Zaměření aktivity:

- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj sensorické integrace = schopnost integrovat a zpracovávat různé sensorické informace, jako jsou dotek, tlak a textury. To pomáhá zlepšit jejich vnímání a koordinaci těla.
- Zlepšení vnímání těla.
- Uklidnění a relaxace.

Popis aktivity:

1. Příprava sensorických válců: Připravte různé sensorické válce s různými texturami a povrchy, například hladké, hrbolaté, měkké, drsné, gumové, dřevěné apod.
2. Prozkoumávání a manipulace: Nechte děti hravě prozkoumávat sensorické válce a manipulovat s nimi. Děti mohou válce mačkat, stlačovat, hladit, otáčet nebo přenášet z ruky do ruky.
3. Hry a aktivity: Vymyslete různé hry a aktivity s sensorickými válci, například házení válci do cíle, skládání z různých kombinací, řazení podle textur nebo tvarů.
4. Terapeutické cvičení: Sensorické válce mohou být také součástí terapeutických cvičení, která podporují jemnou motoriku a sensorickou integraci u dětí s různými potřebami.
5. Relaxace a seberegulace: Dětem můžete dovolit používat sensorické válce jako prostředek pro relaxaci a uklidnění. Manipulace s nimi může pomáhat uvolňovat stres a zlepšovat pozornost.

6. Kreativní tvorba: Podněcujte děti k tvorbě různých tvarů a vzorů se sensorickými válci. Můžete je povzbuzovat k vytváření jednoduchých obrazců nebo abstraktních tvarů.
7. Tvorba vlastních válců: Dejte dětem možnost vytvořit si své vlastní sensorické válce, například z různých materiálů nebo obalů.
8. Kombinujte práci se sensorickými válci s dalšími pomůckami, jako jsou antistresové míčky, squish hračky nebo Finger car, pro rozmanité a zábavné aktivity pro děti s různými potřebami.

10) Pop It

Příprava:

- Pop It

Zaměření aktivity:

Pop It je hračka ve tvaru plochého plastového disku s bublinkami na jedné straně. Bublínky lze stlačovat a vytvářet charakteristický zvuk „pops“.

- Rozvoj pozornosti a koncentrace.
- Rozvoj jemné motoriky.
- Rozvoj emoční inteligence – redukce stresu a úzkosti.

Popis aktivity:

- 1) SEZNÁMENÍ SE S POP IT HRAČKOU: Nechte děti objevovat různé textury a tvarové varianty hračky Pop It, což podporuje sensorický vjem a manipulaci s hračkou.
- 2) RELAXACE S POP IT: Využijte Pop It hračku jako prostředek pro uvolnění stresu a zlepšení seberegulace u dětí s PAS.
- 3) POP IT PRO ROZVOJ SOCIÁLNÍ INTERAKCE: Podpořte interakci mezi dětmi, kdy si společně hrají s Pop It hračkami a sdílí své zážitky.

Seznam literatury

Články:

HORÁKOVÁ, Lenka a Martina SVOBODOVÁ. Implementace kombinované ABA a Floortime terapie v rodinách s dětmi s PAS. *Pedagogika*. 2023, roč. 73, č. 1, s. 56–72.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana a Zuzana PROCHÁZKOVÁ. Efektivita kombinované neurovývojové terapie a senzomotorické integrace u dětí s PAS s motorickými obtížemi. *Rehabilitace a fyzikální lázeňství*. 2020, roč. 58, č. 2, s. 78–85.

LANGOVÁ, Eva a Radka HRUBÁ. Implementace kombinovaného Handle přístupu a Son-Rise terapie v autistických centrech. *Sociální práce / Sociálna práca*. 2024, roč. 22, č. 2, s. 104–120.

VESELÁ, Alena a Kateřina DUŠKOVÁ. Vliv kombinace Handle přístupu a Son-Rise terapie na rozvoj sociálních a komunikačních dovedností u dětí s PAS. *Speciální pedagogika*. 2021, roč. 31, č. 4, s. 24–37.

Knihy:

ADAMUS, Petr. *Strategie uplatňované v edukaci žáků s poruchami autistického spektra*. Ostrava: Montanex, 2016. ISBN 978-80-7225-436-1.

BAZALOVÁ, Barbora. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN:978-80-210-5781-4.

HRADILKOVÁ, Terezie. *Praxe a metody rané péče v ČR: průvodce sociálním modelem*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1386-4.

NEWMAN, Sarah. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením: rozvoj kognitivních, pohybových, smyslových, emočních a sociálních dovedností*. Praha: Portál, 2004. Speciální pedagogika ISBN 80-717-8872-4.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SCHOPLER, Eric, Robert Jay REICHLER a Margaret LANSING. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami: příručka pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 1998. Speciální pedagogika. ISBN:80-7178-199-1.

ŠPORCLOVÁ, Veronika. *Autismus od A do Z*. Praha: Pasparta, 2018. ISBN:978-80-88163-98-5.

THOROVÁ, Kateřina. *Poruchy autistického spektra*. 3. rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0768-9.

TUCKERMANN, Antje, Anne HÄUSSLER a Eva LAUSMANN. *Strukturované učení v praxi: uplatnění principů Strukturovaného učení v prostředí běžné školy*. Praha: Pasparta, 2014. ISBN 978-80-905576-3-5.

VOCILKA, Miroslav. *Autismus: metodická příručka pro učitele speciálních škol a vychovatele ústavů sociální péče pro mentálně postiženou mládež*. Praha: Tech-market, 1996.. ISBN 80-902134-3-x.

Internetové zdroje:

AUTISMPORT. *Poruchy autistického spektra pohledem genetiky*. Online. Aktualizováno: 5. 1. 2024. Dostupné z: <https://autismport.cz/o-autistickem-spektru/detail/poruchy-autistickeho-spektra-pohledem-genetiky>. [cit. 2024-02-11].

AUTISMPORT. *Testy*. Online. c 2024. Dostupné z: <https://autismport.cz/testy>. [cit. 2024-02-11].

JDEME AUTISTŮM NAPROTI. [JAN]. *Seznam doporučené literatury*. Online. dostupné z: <http://www.jan-olomouc.cz/pro-rodice/doporucena-literatura>. [cit. 2024-02-11].

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY [NPI]. *Specifika práce s dětmi s autismem – specifika vzdělávání*. Online. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=12507>. [cit. 2024-02-11].

NAUTIS. *Autismus*. Online. c2023. Dostupné z: <https://www.nautis.cz/autismus>. [cit. 2024-02-04].

NAUTIS. *10 zásad komunikace s lidmi s PAS*. Online. Dostupné z: https://www.nautis.cz/wp-content/uploads/userfiles/PR_osveta/110_zasad_komunikace.pdf. [cit. 2023-07-29].

SINCLAIR, Jim. *Nesmutněte pro nás*. Online. In: NEURODIVERZITA. Jak rozumět autismu, ADHD a životu, když zrovna nedává smysl. C2024. Dostupné z: <https://www.neurodiverzita.cz/2014/08/26/nesmutnete-pro-nas-jim-sinclair-tento-html/>. [cit. 2024-04-16].

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. [WHO]. *Autism*. Online. c 2024. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>.

Odkazy na didaktické pomůcky:

1) Vkládací barevné kroužky

- Viga Dřevěná hra Viga Dřevěná hra počítání | MALL.CZ počítání | MALL.CZ

2) Kostky

- Věž z kostek: <https://www.ajshop.cz/p/ruzova-vez?>
- Barevné kostky: https://www.h-ucebnice.cz/product/didaktickepomucky/krychle_-kostky/kostky-drevene-barevne-male-102ks/152

3) Strukturované listy aktivity s mřížkou

- <https://www.autismus-a-my.cz/logicke-rady--strukturovane-listy/>

4) Logické řady

- Kuličková mozaika: <https://www.kuma.cz/mozaika-kulickova-s-pinzetou-mala-250-ks/?>
- Jiná kuličková mozaika:
https://www.kuma.cz/mozaika-kulickova-s-pinzetou-mala-250-ks/?gad=1&gclid=CjwKCAjwIJimBhAsEiwA1hrp5nwRLZ3StxMfUUfa9JOB40E4D6epBshAMzuwpIpgJaU0_0S2cJ35RhoCXewQAvD_BwE
- Číselné řady: <https://www.amosek.cz/Drevene-puzzle-Pocitani-d2772.htm>

5) Plošné skládání barevných tvarů na předlohu

- Barevné tvary: <https://www.mamito.cz/haba-barevne-tvary-logicka-hra/>

6) Vkládačky (vkládání dle tvaru, př.: zvířata, číslice)

- Vkládačka – čísla: <https://www.darkyhry.cz/31189-drevena-vkladacka-cisla.html>
- Vkládačka – čísla: <https://www.darkyhry.cz/31189-drevena-vkladacka-cisla.html>
- Vkládačka – zvířátka: <https://www.babyveci.cz/drevena-vkladacka-zviratka-z-farmy-variantazviratka-z-farmy>

7) Třídění předmětů (kuličky, víčka...) dle barev

Pinzeta: <https://www.megaknihy.cz/kreativni-hracky/2758425-zestaw-12-szt-szczypce-dla-dziecixxl.html?>

- Zásobník na třídění:

https://www.kaufland.cz/product/376544375/?kwd&source=pla&sid=42197072&gclid=CjwKCAjw52mBhB5EiwA05YKo2ZpUCJid1BYofE6sbqomtpMc8aoDDkAsDMRf1p5Wi0O1GJLgcmHxoCAmUQAvD_BwE

- Barevné chlupaté kuličky: https://www.sevt.cz/produkt/apli-velka-sada-pom-pomkulicky-mix-velikosti-500-ks-25040425700/?gclid=CjwKCAjw52mBhB5EiwA05YKopCgYsY8ScUGNX8WFyQHBywNtWCy1v4B3o-oDNBvyII7zLanqdLrBoCCxkQAvD_BwE

8) Puzzle

- Dřevěné puzzle s velkými dílky: <https://www.detskedrevenehracky.cz/p/skladankazvireci-hlavicky/>
- Příběhové puzzle: <https://www.puzzle-puzzle.cz/efko-vypravecipuzzle-na-prochazce-9-dilku-d123013/>
- Puzzle s velkými obrázky: <https://www.puzzle-puzzle.cz/trefl-baby-puzzle-na-farme4v1-2345-dilku-d152870/?g=637&f=f24v1022>
- Puzzle dvoustranné: https://onlinehrackarstvi.cz/produkt/50354-petit-collageoboustranne-puzzle-2-v-1-dzungle?utm_source=microsoft&utm_medium=cpc&utm_campaign=searchaf5b&msclkid=e54ef57d26d61492777491baa92b0e76
- Edukační puzzle: https://www.megaknihy.cz/puzzle/3881720-puzzle-z-gramiejskaprzygoda.html?utm_si=RFli djRTZUc2TXpnNE1UY3lNRE00T0RFM01qQT0%3D

9) Dřevěné tyčky (skládání dle velikosti)

- Tyče: <https://montessorihracky.cz/cs/montessori-matematika/4415-erveno-modre-tye-8596027001745.html>

10) Půlené obrázky

- Odkaz na pomůcku: <https://www.bimboland.cz/bino-drevo-puzzle-delene-hlavicky-vcelka-maja/>

Odkazy na relaxační pomůcky:

1) Kinetický písek

- Kinetický písek: <https://modelovaci-hmoty.heureka.cz/diy-magicky-tekuty-pisek-2000g-plus-formickyplus-piskoviste/#prehled/>

2) Plastelína

- Modelína: https://activacek.cz/produkt/modelina-koh-i-noor-666/?gclid=CjwKCAjw52mBhB5EiwA05YKo3biT67o0EEobw__8Ni7LpIb5jz7JA54zAH_TXvS7Klmg25AZZxma_xoCN3wQAvD_BwE

3) Navlékání korálek

- Barevné dřevěné korálky: Dřevěné korálky, barevné 1 × 1,1 cm - 200 ks - SEVT.cz

4) Hra s moukou

- <https://cz.pinterest.com/evaptkov/stopy-zv%C3%AD%C5%99at/>

5) Dešťová hůl

- https://onlinehrackarstvi.cz/produkt/74655-pruhledna-destova-sprcha-hudebni-trubka?utm_product=Uka13Uh&utm_source=googleShopping&utm_medium=cpc&utm_campaign=PMax:%20OH_S_C_Smartshopping%20C&gclid=Cj0KCQjw2qKmBhCfARIsAFy8buLkrncvx8n0j5HcUEtBJOEq78xmeZdDmI_asaw8R2uzzDV_TLPRjWpgaAusaEALw_wcB

6) Antistresový míček

- Odkaz na pomůcku: <https://www.rehabilitace-sport.cz/antistress-pomucky/1784-sadaantistresovych-micku-dve-velikosti.html>

7) Autíčko Finger car

- Odkaz na pomůcku: <https://www.fingercar.com/>

8) Squish hračky

- https://allegro.cz/nabidka/30-x-squishy-mochi-hniloba-pop-it-antistresova-hracka-13767703277?utm_feed=712e6653-4749-4512-b084-b6e297fc9e0b&utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=CZ%3EKids%3EToys%3E3P%3EPMAX&ev_campaign_id=20039130682&gclid=Cj0KCQjw2qKmBhCfARIsAFy8buJkSF4bBYQg6vdqxrww0OFDCLQmzCBQNspDZruvQSbd1VDL-r4aMwaAjbJEALw_wcB

9) Senzory válce

- Senzory válec: <https://www.kidtown.cz/sensory/>

10) Pop it

- Pop it: <https://www.nastrojan.cz/pop-it-antistresova-hra>

Příloha 2: Dotazník pro učitele MŠ – Využití pomůcek pro děti s PAS

Využití pomůcek

1 Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

SŠ Bc. Mgr. jiné

2 Jaká je délka vaší praxe v MŠ?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

do 5 let do 10 let do 20 let 20 let a více

3 Máte zkušenosti s prací s dítětem s PAS?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

ne ano

4 Kolik dětí s PAS navštěvovalo Vaši třídu za dobu Vaší pedagogické praxe?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

0 1 2 3 4 5 více než 5

5 Jaké pomůcky používáte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

vlastně vyrobené pomůcky denní režimy a rozvrhy didaktické pomůcky relaxační pomůcky strukturované krabice
 AAK pomůcky Snoozelen pomůcky
 Jiná...

6 Jaké relaxační pomůcky při práci s dítětem s PAS nejčastěji používáte?

Využití pomůcek

7 Jaké didaktické pomůcky při práci s dítětem s PAS nejčastěji používáte?

Příloha 3: Závěrečný dotazník

Zhodnocení brožury pedagogy a asistenty pedagoga

1 S jakou didaktickou pomůckou se vám pracovalo nejlépe?

Nápověda k otázce: Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1 - nejdůležitější, poslední - nejméně důležitá)

Vkládací barevné kroužky	<input type="text"/>
Kostky	<input type="text"/>
Strukturované listy a aktivity s mřížkou	<input type="text"/>
Logické řady	<input type="text"/>
Plošné skládání barevných tvarů na předlohu	<input type="text"/>
Vkládačky (vkládání dle tvarů)	<input type="text"/>
Třídění předmětů (kuličky, vršky) dle barev	<input type="text"/>
Puzzle	<input type="text"/>
Dřevěné tyčky (skládání dle velikosti)	<input type="text"/>
Půtené obrázky	<input type="text"/>

2 Jaké byly Vaše zkušenosti s didaktickými pomůckami? (např. efektivita, motivace dětí, snadnost použití)

3 Jaké další didaktické pomůcky byste pro práci s dětmi s PAS uvítali?

4 S jakou relaxační pomůckou se vám pracovalo nejlépe?

Nápověda k otázce: *Změňte pořadí položek dle svých preferencí (1. - nejdůležitější, poslední - nejméně důležitá)*

Kinetický písek	<input type="text"/>
Plastelína	<input type="text"/>
Navlékání korálků	<input type="text"/>
Mouka	<input type="text"/>
Dešťová hůl	<input type="text"/>
Antistresový míček	<input type="text"/>
Autíčko Finger car	<input type="text"/>
Squish hračky	<input type="text"/>
Senzory válce	<input type="text"/>
Pop it	<input type="text"/>

5 Jaké byly Vaše zkušenosti s relaxačními pomůckami? (např. efektivita, zklidnění dětí, preference dětí)

6 Jaké další relaxační pomůcky byste pro práci s dětmi s PAS uvítali?

7 Jaké jsou Vaše obecné postřehy k brožuře s didaktickými a relaxačními pomůckami?

8 Jaké další informace by brožura mohla obsahovat, aby byla pro pedagogy a asistenty pedagoga užitečnější?

Příloha 4: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ JIRÁSKOVA)

POTVRZENÍ PRO VYUŽITÍ ZÍSKANÝCH DAT

Potvrzují, že studentka Univerzity Palackého v Olomouci oboru Speciální pedagogika-raný věk Ester Tylečková, může použít název zařízení a v něm nasbíraná a poskytnutá data pro vypracování bakalářské práce na téma „Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole“

MATERSKÁ ŠKOLA KRNOV
Jiráskova 43
příspěvková organizace
IČO: 630 24 578

Mokriáková

6.3.2023

Podpis zástupce organizace:.....

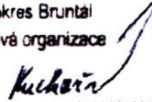
Příloha 5: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ KARLA ČAPKA)

POTVRZENÍ PRO VYUŽITÍ ZÍSKANÝCH DAT

Potvrzuji, že studentka Univerzity Palackého v Olomouci oboru Speciální pedagogika-raný věk Ester Tylečková, může použít název zařízení a v něm nasbíraná a poskytnutá data pro vypracování bakalářské práce na téma „Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole“

17.4.2023

Mateřská škola, Karla Čapka 12a,
Křmlov, okres Bruntál
příspěvková organizace

Podpis zástupce organizace: .....

Příloha 6: Potvrzení pro využití získaných dat (MŠ SLEZSKÁ DIAKONIE)

POTVRZENÍ PRO VYUŽITÍ ZÍSKANÝCH DAT

Potvrzuji, že studentka Univerzity Palackého v Olomouci oboru Speciální pedagogika-raný věk Ester Tylečková, může použít název zařízení a v něm nasbíraná a poskytnutá data pro vypracování bakalářské práce na téma „Využití pomůcek pro práci s dětmi s PAS v mateřské škole“

Mateřská škola, základní škola a střední škola
Slezské diakonie Krnov
SPQ N. 154/53, 704 01 Krnov IČ: 6888091
č. j.: KB 1/2023 27-268420221/0100
tel.: 77 2288 337 e-mail: krmov@speciálníškoly.cz
www.speciálníškoly.cz -3-

V KRNOVĚ DNE: 8.5.23

Podpis zástupce organizace:.....